

КОМПЛЕКС МАТЕРІАЛІВ
З ЕКОНОМІКИ

Л. Б. Фесюкова

**Соціально-
економічне
виховання дошкільнят**

Методичний посібник

для роботи з дітьми

5 - 6 років

- ★ Перспективне планування
- ◆ Ігри-хвилинки, ігри-тренування, ігри-вправи, ігри-заняття
- ★ Економічні мініатюри
- ◆ Прислів'я, приказки
- ★ Продуктивна діяльність
- ◆ Сценарії розваг

ВИДАВНИЦТВО
РАНОК

**КОМПЛЕКС МАТЕРІАЛІВ
З ЕКОНОМІКИ**

Л. Б. Фесюкова

**Соціально-
економічне
виховання дошкільнят**

ВИДАВНИЦТВО
РАНОК
Веста
2008

УДК 373.21 371

ББК 74.100.5

Ф44

Серію «Комплекс матеріалів з економіки»
засновано у 2007 р.

Видано за ліцензією ТОВ Видавництво «Ранок»

Л. Б. Фесюкова

Ф44 Соціально-економічне виховання дошкільнят.— Х.: Веста: Вид-во «Ранок», 2008.— 104 с.— (Комплекс матеріалів з економіки).

ISBN 978-966-08-3003-5

Зміст початкових економічних знань старших дошкільників подано в перспективному плані й відображено в шести основних розділах пропонованого посібника. Матеріал організовано за тематичним принципом, допоміжний матеріал подано відповідно до тематики занять, він може бути частиною занять із математики, ознайомлення з навколишнім світом і природою.

Для методистів дошкільних навчальних закладів, вихователів, студентів педагогічних інститутів і педучилищ, які навчаються за спеціальністю «Дошкільне виховання».

УДК 373.21 371

ББК 74.100.5

Навчальне видання

ФЕСЮКОВА Лариса Борисівна

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНЕ ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНЯТ

Код АЗ009У. Підписано до друку 03.12.2007. Формат 60×90/16. Папір друкарський.

Гарнітура Шкільна. Друк офсетний. Ум. друк. арк. 6,5.

ТОВ «Веста». Свідоцтво ДК № 2540 від 26.06.2006.

61064 Харків, вул. Бакуніна, 8-А.

Адреса редакції: 61145 Харків, вул. Космічна, 21а.

Тел. (057) 719-48-65, тел./факс (057) 719-58-67.

Для листів: 61045 Харків, а/с 3355. E-mail: office@ranok.kharkov.ua

З питань реалізації звертатися за тел.: у Харкові — (057) 712-91-46, 712-91-47;
Києві — (044) 495-14-53, 417-20-80; Донецьку — (062) 304-67-02; Житомирі — (0412) 41-27-95;
Дніпропетровську — (0562) 43-46-95; Львові — (032) 233-53-39; Сімферополі — (0652) 22-33-03;
Тернополі — (0352) 26-86-94, 53-32-01.

E-mail: commerce@ranok.kharkov.ua

«Книга поштою»: 61045 Харків, а/с 3355. Тел. (057) 717-74-55.

E-mail: pochta@ranok.kharkov.ua

www.ranok.com.ua

© Л. Б. Фесюкова, 2008

ISBN 978-966-08-3003-5

© ТОВ Видавництво «Ранок», 2008

ВСТУП

Коли слід починати знайомство дітей з економікою? З якого віку дитина може й повинна дізнатися про світ економічних відносин?

Тільки на перший погляд слова «економіка» і «дошкільник» здаються несумісними. Але вже з п'яти-шести років украй важливо встановити між ними зв'язок, тобто допомогти малюкові з безтурботного споживача поступово перетворитися на споживача творчого, а пізніше — стати творцем предметів споживання.

У мінливих умовах сучасного суспільного й родинного життя дуже важливо починати економічну освіту дитини зі старшого дошкільного віку. Для цього не потрібні спеціальні економічні заняття, які, до речі, програмою й не передбачені. Ідеться передусім про збагачення різних видів дитячої діяльності.

Приблизний зміст початкових економічних знань старших дошкільників подано в перспективному плані й відображено в шести основних розділах пропонованого посібника: «Я і моя сім'я», «Казка й економіка» «Екологія й економіка», «Рукотворний світ», «Я — головний економіст у дитячому садку», «Я і планета Земля».

Засвоюючи ці теми, дошкільники знайомляться із сімейною економікою, закріплюють здобуті знання на казковому матеріалі, одержують уявлення про розмаїття та обмеженість природних ресурсів, починають розуміти, звідки і як з'являється продукт, що таке послуги, економічні ресурси. Діти дізнаються про те, що гроші потрібні для купівлі, обміну товарами та іншого, навчаються оперувати грошима. Поставлені в посібнику завдання автор прагне розв'язувати в тісній взаємодії з економічним вихованням, математичним розвитком, художньо-мистецькою діяльністю й соціально-етичним вихованням дитини.

Для кожної теми запропоновано ігри — ігри-хвилинки, ігри-тренування, ігри-вправи, ігри-заняття. Автор не прагнув детально описувати кожну вправу. Читач може сприймати їх як свого роду заготовки, що не вимагають складної атрибутики й тривалого готування.

Вправи можна проводити як з усією групою в дитячому садку, так і з підгрупою або індивідуально. Багато що тут залежатиме від ведучого, вихователя, педагога, який творчо підійде до запропонованих ігрових технологій: щось ускладнить, полегшить, змінить, додумає відповідно до віку, характерів, емоцій та пізнавальних здібностей своїх вихованців.

Щоб досягти мети й активізувати діяльність дітей, доцільно якомога частіше об'єднувати вихованців у підгрупи. Пропоновані

схеми, наочно-дидактичний матеріал, сюрпризи-заохочення забезпечують емоційний характер занять. Здійснюючи багато дій в іграх і вправах, дитина закріплює важливі соціально-економічні знання в цікавій для себе формі.

Усі ігри можуть бути частиною занять із математики, ознайомлення з навколишнім світом і природою. Пропоновані ігри-заняття можна проводити в декілька етапів (тобто, розділивши їх на 2–3 блоки, приєднувати до інших занять) або як комплексні, інтегровані. Для останнього цілком підходять такі теми, як «Мій дім — моє здоров'я», «Історія про те, як, які, кому дарувати і від кого приймати подарунки», «Акція на захист зеленої ялиночки», «Для чого потрібна береза?», «Світ паперу», «Праця — грошове дерево, ощадливість — скатертина-самобранка», «Я живу в Україні», «Подорожуємо світом» тощо.

Після ігор-занять у кожному розділі запропоновано додатковий матеріал: економічну зарядку у вигляді завдань, математичних історій, ситуацій, проблемних питань і творчих завдань, а також прислів'їв, приказок, тематики продуктивної діяльності. Усі ці мініатюри, так само як ігри, підпорядковані завданням економічної освіти. Вихователі можуть не тільки включати додатковий матеріал до змісту зазначених ігор, ігор-занять, але й активно використовувати його у вільній діяльності й на інших заняттях. Авторів видається важливим організовувати бесіду за кожною мініатюрою, наприклад:

- Як перетворити задачку (перед тим розв'язавши її) на оповідання?
- Яке продовження може бути в математичної історії?
- Складіть оповідання з особистого досвіду. У кого вийде найцікавіше оповідання?
- Кому ви подаруєте власні вироби?

Кожний розділ закінчується сценарним планом розваги, метою якої є закріплення матеріалу в привабливій для дитини діяльності: дозвіллі, імпровізації, грі. Усі пропоновані розваги є доволі великими. До них рекомендуємо підходити творчо: ділити на декілька блоків і проводити практично щотижня мініатюру на дозвіллі в другій половині дня, користуватися для складання занять тим матеріалом, який здається педагогові найбільш яскравим, корисним. Беручи за основу пропонований план, необхідно ретельно підходити до підготування діяльності, вибору місця й часу, залучати дорослих, зокрема батьків, до активної участі в ній.

Теми розваг підпорядковано загальній проблемі кожного розділу. Розваги завершують розділ. Саме тому важливою є подальша (після розваг) діяльність, яку зазначено практично в усіх сценарних текстах.

Ми вважаємо, що успіху в економічній освіті може досягти тільки компетентний у питаннях економіки вихователь. Тому важливо аналізувати своє особисте ставлення до економіки в цілому, доходів і витрат зокрема.

Спробуймо самі відповісти на питання: «Добре чи погано бути багатим?», «Яке значення мають у нашому житті гроші?», «Чи можу я перелічити матеріальні й духовні цінності, яких я позбавлений через брак коштів?», «Чи однакове в мене ставлення до тих, хто одержує невелику зарплату, і до тих, у кого високий заробіток?», «Чи економлю я воду, електрику, газ?», «Чи ощадливо ставлюся до закупівлі продуктів?». Проаналізувавши свої відповіді, спробуйте сформулювати основну мету економічної освіти дошкільників і поясніть свою точку зору.

Пізнавши й застосовувши все в близькому оточенні (удома або в дитячому садку), дитина виросте ощадливою та працелюбною.

Успіхів вам!

Лариса Фесюкова

— ПЕРСПЕКТИВНИЙ ПЛАН ЕКОНОМІЧНИХ УРОКІВ — НА НАВЧАЛЬНИЙ РІК

№	Тема	Дидактичні ігри, вправи, ігри-заняття	Здобуті знання	Набуті вміння
Розділ 1. Я і моя сім'я				
1.1	Я вмію робити сам	«Я вмію робити сам», «Зламана іграшка», «Лабораторія», «Тиха гра», «З днем народження і нехай щастить!»	Діти знають, чому вигідно бути самостійним: дорослі часто зайняті й потребують допомоги, самостійним бути цікавіше. Знають, чим можна себе зайняти: полагодити книжки або іграшки, змайструвати нові	Діти володіють первинними навичками самообслуговування, можуть допомогти молодшим, полагодити щось нескладне, придумати й зробити іграшку, подарунок для друга
1.2	Що таке доходи та витрати?	«Сімейні доходи і витрати», «У мене з'явилася скарбничка»	Розуміють, що доходи складаються із заробітної платні батьків, пенсій літніх людей, стипендій учнів. Знають різницю між доходами і витратами. Усвідомлюють роль скарбнички й ощадливості в накопиченні доходів	Уміють визначати складові доходів (на прикладі своєї сім'ї), називають витрати родини, виділяють серед них необхідні
1.3	Економіка і мораль	«Чарівна крамничка», «Лабораторія», «З днем народження і нехай щастить!»	Називають прикметні характеристики різних етичних якостей, знають про роль моральності й моралі в житті суспільства, про суспільну роль праці	Можуть дати етичну оцінку різним життєвим ситуаціям, обрати найнеобхідніші етичні цінності; уміють передбачати результати своєї праці
1.4	Здоровий спосіб життя — потреба кожної людини	«Мій дім — мое здоров'я», «У нас удома телефон»	Знають, що здоровим бути цікавіше, ніж хворим, що на здоров'я людини впливають її спосіб життя, організація побуту. Знають, як різні прилади допомагають людині, сприяють зміцненню її здоров'я	Можуть обрати побутові умови, що сприяють працездатності та збереженню здоров'я, уміють аналізувати різні моменти життя

Продовження таблиці

№	Тема	Дидактичні ігри, вправи, ігри-заняття	Здобуті знання	Набуті вміння
Розділ 2. Казка й економіка				
2.1	Ким і як «працюють» казкові герої?	«Хто ким працює?», «Хто як працює?», «У Мухи-Цокотухи»	Діти знають, що люди отримують зарплатню за свою працю. Знають про існування різних професій, про те, що різні герої неоднаково ставляться до своєї праці	Діти називають професії героїв казок, визначають якість виконаної роботи. Уміють правильно оцінити працю казкового героя
2.2	Послуги або товари	«Послуги або товари», «Кому яку справу відкрити?»	Знають, що таке послуги і що таке товари, називають відмінності між ними. Знають, що, обираючи трудову діяльність, необхідно враховувати бажання і здібності, що краще працює той, хто любить свою професію	Визначають, хто з казкових персонажів надає послуги, а хто виробляє товар. Перелічують професії, представники яких виробляють товар, і ті, у яких надають послуги
2.3	Складні ситуації. Як поводитися?	«Чарівне люстерко», «Помилки казкових героїв»	Знають про те, що в житті кожного казкового героя й кожної людини бувають складні ситуації. Знають, що з будь-якої ситуації є вихід, а щоб його знайти, треба заспокоїтись і поміркувати. Оптимальний спосіб дії — передбачати небажані наслідки й запобігати їм	Уміють шукати в казкових героїв помилки, які призвели до небажаних наслідків. Уміють виділяти схожі ситуації в дитячому садку, підказувати й допомагати одне одному у складних ситуаціях
Розділ 3. Екологія й економіка				
3.1	Природні ресурси, їхня скінченність	«Природні ресурси», «SOS»	Діти знають, що стихії природи (вода, земля, повітря) та їхні дари — це природні ресурси. Природні ресурси лежать в основі економіки багатьох країн. Природні ресурси є обмеженими.	Діти вміють розрізняти рукотворний світ і ресурси, які дарує нам природа, зіставляти реальні і казкові природні ресурси. Можуть розповісти про скінченність води, рослинності,

Продовження таблиці

№	Тема	Дидактичні ігри, вправи, ігри-заняття	Здобуті знання	Набуті вміння
			Знають, що коли природних ресурсів стане менше, гірше буде всім жителям Землі	тваринного світу і про конкретні наслідки цього
3.2	Природа — наша годувальниця	«Природа — наша годувальниця», «Зелена аптека»	Знають, що природа годує й лікує людей, що природні ресурси корисні й екологічно чисті. Природа потребує нашого дбайливого ставлення	Серед природних ресурсів діти виділяють харчі та ліки. Називають об'єкти, життєво важливі для людини: ліс, нафта, газ, кам'яне вугілля, цінні метали
3.3	Природа «скаржаться»	«Книга скарг природи», «Акція на захист зеленої ялиночки», «День туриста»	Починають усвідомлювати тривожний стан природи й роль у цьому людини. Знають, як у міру своїх сил берегти природу, піклуватися про домашні рослини та тварин	Уміють емоційно відгукуватися на «скарги» об'єктів природи. Можуть назвати деякі причини негараздів у природі й порадити, як цього уникнути
3.4	Ми зможемо допомогти!	«Для чого потрібна береза?», «Акція на захист зеленої ялиночки», «Екологічна поліція», «Моє пухнасте диво», «День туриста»	Знають про те, що дбайливе ставлення до природи є економічно вигіднішим, ніж марнотратство. Знають про вигляд, умови зростання, місце в екологічному ланцюжку дерев (на прикладі берези та ялини), тварин (на прикладі котів), знайомі з основами економного ставлення до живої природи	Уміють визначити дії, які ведуть до захисту природних ресурсів або до їх знищення. Під керівництвом дорослого можуть налагодити екологічну діяльність у дитячому садку. Доводять необхідність дбайливого ставлення до екології як основи економічного добробуту
Розділ 4. Рукотворний світ				
4.1	Навіщо потрібні гроші?	«Навіщо потрібні гроші?», «Покупки», «Ринок», «Без реклами немає успіху»	Діти знають, що грошова одиниця України — гривня. Гроші випускає Нацбанк. Гроші одержують ті, хто працює, вчиться, перебуває на пенсії. Гроші потрібні для того, щоб купувати необхідні речі, продукти, ліки	Уміють визначати ціну товару в крамниці й на ринку, зіставляти її з якістю товару. Уміють співвідносити свої бажання й потреби з реальними можливостями. Можуть робити обґрунтований вибір покупки

Продовження таблиці

№	Тема	Дидактичні ігри, вправи, ігри-заняття	Здобуті знання	Набуті вміння
4.2	Рукотворний світ	«Раніше і тепер», «Чарівні перетворення»	Знають, що природні ресурси стають рукотворними речами в процесі людської праці. Порівнюють можливості людини в минулому і нині. Знають, що технології допомагають економити час, полегшують працю	Називають знаряддя праці, пояснюють їхнє призначення. Називають сучасну техніку та її прототипи
4.3	Від чого залежить якість	«Як бути?», «Що лежить у чорній скриньці?», «Без реклами немає успіху»	Знають, що суспільству потрібні високоякісні товари та послуги. Результат праці завжди залежить від ставлення до роботи. Праця та її продукт взаємопов'язані. Якісний продукт коштує дорого. Професіоналів поважають	Уміють раціонально використовувати матеріал, дбайливо ставитися до речей і вдумливо витратити кошти. Уміють розв'язувати нескладні економічні проблеми казкових героїв
4.4	Друге життя речей	«Світ паперу», «Без реклами немає успіху»	Знають про скінченність природних ресурсів, про необхідність там, де це доцільно, забезпечувати друге життя речей. Знайомі з деякими способами цього	Називають предмети, зроблені з паперу. Уміють економити його, повторно використовуючи з різною метою
4.5	Чи подорожують товари?	«Подорож товарів», «Без реклами немає успіху»	Усвідомлюють необхідність обміну товарами й послугами між людьми, що живуть у різних містах, країнах. Знають, що взаємобмін — імпорт і експорт — необхідний для життєдіяльності. В Україні виробляють якісні товари, потрібні багатьом людям	Називають товари, які везуть із села в місто і з міста в село. Називають товари, які виробляють в Україні і за кордоном

Продовження таблиці

№	Тема	Дидактичні ігри, вправи, ігри-заняття	Здобуті знання	Набуті вміння
Розділ 5. Я — головний економіст у дитячому садку				
5.1	Мій любий дитячий садок	«Хто побудував дитячий садок?», «Хто працює в дитячому садку?»	Діти знають, що в будівництві дитячого садка брали участь багато фахівців. Вони прагнули побудувати міцний і гарний дім для дітей. І зараз у дитячому садку працює багато дорослих. Вони піклуються про дітей: годують, укладають спати, навчають	Діти називають професії тих людей, які будували дитячий садок. Розрізняють, хто виробляє товари, а хто надає послуги
5.2	Моє життя в дитячому садку	«Моє — наше», «Живемо за правилами», «Один день із життя Іванка в дитячому садку»	Діти знають, що існують правила, які роблять життя зручнішим, їх слід дотримуватись. Знають, що є речі, котрі використовує багато дітей, і такі, якими користується тільки одна дитина	Розрізняють поняття «моє» і «наше». Можуть спільно встановлювати правила, необхідні для регулювання життя в групі. Дотримуються правил, прийнятих у групі. Уміють допомогти іншим дітям виконувати ці правила
5.3	Я бажаю і можу	«Сядьмо рядком, поговоримо ладком», «Один день із життя Іванка в дитячому садку»	Знають, як розмовляти одне з одним, співпрацювати відповідно до своїх інтересів, здібностей, мети діяльності	Уміють домовлятися, співпрацювати, згідністю виявляти свої думки, бажання. Правильно будують висловлення. Можуть обрати собі гуртки за інтересами, виконати завдання за пропонуваними умовами, зробити подарунок іншій людині
5.4	Усяка праця почесна	«Усяка праця почесна», «Подорож на відпочинок», «Праця — грошове дерево, ощадливість —	Знають, що робота дорослих механізована. За будь-яку працю люди одержують зарплатню. Її потрібно вміти грамотно витратити, тоді в оселі буде достаток	Називають усі види техніки — від побутової до виробничої. Уміють розповісти про роль економного витрачання коштів, про значення ощадливості. Можуть

Продовження таблиці

№	Тема	Дидактичні ігри, вправи, ігри-заняття	Здобуті знання	Набуті вміння
		скатертину-самобранку», «Один день із життя Іванка в дитячому садку»		відмовитися від бажаної покупки на користь необхідної
Розділ 6. Я і планета Земля				
6.1	Бюро добрих послуг	«Гуляй, та працю знай», «Бюро добрих послуг»	Діти знають, що час потрібно витрачати розумно — на добрі й корисні справи. Багато дорослих охоче допоможуть дітям організувати дозвілля	Діти вміють назвати коло своїх інтересів і схильностей. Виконують поставлені перед ними завдання відповідно до часу. Уміють розрізняти ігри, роботу і відпочинок
6.2	Я живу в Україні	«Я живу в Україні», «Бережімо мир»	Знають, що Україна багата на рослинні, земельні, водні ресурси. Але головне багатство — люди, що живуть в Україні. Вони люблять свою країну, багато працюють для того, щоб Україна стала ще кращою	Уміють розповісти про символіку, ресурси країни. Називають підприємства, заповідні місця, основну працю людей. Уміють прилучатися до ігор на соціальні теми
6.3	Діти, у школу збирайтеся!	«Діти, у школу збирайтеся!», «Бережімо мир»	Усвідомлюють, що знання — основне багатство людини. Для того щоб стати гарним учнем, потрібно знати правила поведінки й дотримуватися їх; іти в школу з бажанням пізнавати нове; уміти знаходити вихід із різних, деколи складних ситуацій	Пояснюють, чому вони хочуть стати учнями. Уміють жити в дитячому колективі, підкорятися правилам, робити правильний вибір
6.4	Подорожуємо світом	«Подорожуємо світом», «Придумки»	Знають, що на планеті Земля багато різних країн. У кожній країні люди говорять своєю	Можуть знайти на карті країни, де живуть їхні улюблені герої. Називають

Закінчення таблиці

№	Тема	Дидактичні ігри, вправи, ігри-заняття	Здобуті знання	Набуті вміння
			мовою, мають свій гімн, прапор, герб, свою національну кухню, одяг, звичаї. Усі люди хочуть жити мирно, зустрічатися, спілкуватися одне з одним	національну валюту деяких країн, товари, що їх привозять із цих країн. Можуть назвати транспорт, на якому можна подорожувати в інші країни
6.5	Моя мрія	«Хто мрії заповітної досяг, той високо злетить, неначе птах», «Бережімо мир»	Починають усвідомлювати, що в кожній дитині й дорослого має бути мрія. Для того щоб мрія здійснилася, потрібні наполегливість, цілеспрямованість. Знають, що поруч батьки і вихователі — вони завжди допоможуть!	Називають свою мрію, розповідають, як її можна здійснити. Уміють грати, поставивши перед собою мету. Уміють домовлятися, обговорювати й розподіляти соціальні ролі

ДИДАКТИЧНІ ІГРИ, ВПРАВИ, ІГРИ-ЗАНЯТТЯ

1. Гра «Я вмію робити сам»

Мета. Звернути увагу кожної дитини на те, як добре бути самостійним. Націлити дошкільника на подальший розвиток самостійності.

Матеріал. Для кожної дитини необхідно підготувати схему (див. нижче), особисту фотографію, кольорові олівці, ручки.

Зміст. Несподівано в групу заходить Гномик-Економік. «Я, малята, навчився бути самостійним: умію самостійно вдягатись, акуратно їсти, класти іграшки на місце, берегти речі, посуд. Мої батьки дуже раді цьому. А ви хочете потішити своїх мам і татів? Тоді я подарую вам нескладні схеми “Я вмію робити сам”. Ось вони які!»

Дитина повинна намалювати або написати в колах, що вона вміє робити, а потім наклеїти свою фотографію. Можна додати ще кола й запам'ятати їх. Вихователь із Гномиком вибірково підходять до дітей, питаючи: «Яку свою самостійну справу ти вважаєш важливою? Чому?» Гномик-Економік дякує всім і, радіє, іде. (Заповнені схеми у файлах рекомендуємо віднести додому, доповнивши їх разом із мамою й татом.)

2. Гра «Зламана іграшка»

Мета. Підкреслити, що всі іграшки купити неможливо, тому необхідно любити й берегти ті, що вже є. Підводити дитину до розуміння того, що іграшку треба лікувати, тобто проводити необхідний ремонт.

Матеріал. Зламані іграшки; інвентар, за допомогою якого можна організувати «Іграшкову лікарню»: клей, ножиці, маленький цвях, молоток тощо.

Зміст. У групі з'являється Гномик-Економік із посилкою в руках. Засмучений Гном пояснює дітям: «Мені надійшла посилка від хлопчика Іванка. У ній кілька поламаних іграшок і коротка записка: “Це мої найулюбленіші іграшки, вони зламалися. Що ж мені робити? Допоможіть!”»

Гномик-Економік пропонує дітям подумати, що робити Іванкові.

- Викинути всі поламані іграшки?
- Віднести в темну комору, нехай собі там лежать?
- Гратися з поламаними іграшками?

- Попросити батьків відремонтувати їх?
- Подарувати такі іграшки іншим дітям?
- Попросити маму й тата купити нові, схожі на поламані?
- Організувати «Іграшкову лікарню» і разом із дорослими «полікувати» поламані іграшки?
- Як найкраще вчинити й показати Іванкові добрий приклад?
- Не всі іграшки можна відремонтувати.
- Під час ремонту іграшок потрібна допомога дорослих і спеціальні інструменти.

Можна покликати столяра дитячого садка.

Коли іграшки «вилікуються», Гномик-Економік, складаючи їх у посылку, раптово помічає на дні коробки ще одну записку й сердечка з написом «Спасибі!». У записці Іванко дякує всім і дозволяє погратися відремонтованими іграшками. Дорослі урочисто вручають кожній дитині сердечко.

3. Гра «Сімейні доходи і витрати»

Мета. Закріпити, розширити знання дітей про сімейні доходи і витрати. Особливу увагу звернути на невеликі, але цінні доходи пенсіонерів, студентів, дітей. Виховувати тактовне ставлення одне до одного незалежно від рівня доходів, а також вдумливе ставлення до витрат, ощадливість.

Матеріал. Загальний малюнок із зображенням сім'ї; предметні картинки із зображенням кожного члена родини: мамі, тата, бабусі, дідуся, старшого брата-студента, сестри-дошкільниці; предметні картинки на синьому картоні із зображенням доходів (гаманець із зарплатнею бабусі, дідусь із грошима, лотерейний квиток, мама й тато на роботі; бабуся й дідусь, які вирощують на дачі садовину й городину для консервування); витрати — предметні малюнки на червоному тлі (харчі, проїзний квиток, похід у театр, одяг, меблі, побутова техніка, іграшки тощо); дзвіночок; чарівна торбинка; скарбничка.

Зміст. Раптово в групу забігає, загадково усміхаючись, Гномик-Економік із чарівною торбинкою. Він каже: «Ви такі чудові малята, що я вирішив подарувати вам незвичайний будиночок. (Дістає з торбинки.) Він зветься скарбничкою. У ній можна накопичувати й зберігати гроші. Коли монетка входить у будиночок — це дохід, або прибуток (прийшла), а коли виходить — це витрата (вийшла). Тут, у скарбничці, залишилося зовсім мало монет. (Струшує скарбничку.) На що ж я майже все витратив? Забув. Допоможіть мені пригадати, для чого я брав гроші зі скарбнички. (Діти допомагають своїми відповідями.) Хто з вас удома має скарбничку? Хто з дорослих працює і приносить дохід? Хто в сім'ї не працює, але так само опускає монети в скарбничку? У вас на синіх картках

зображено доходи, а на червоних — витрати. Коли я тихенько по-дзвоню в цей дзвіночок, нехай до мене підійдуть поодиночі діти із синіми картками в руках, а коли постукаю долонею по столу — нехай підійдуть малята (теж поодиночі) з червоними картками».

Під час ігрових дій Гномик привертає увагу малят до того, що синіх карток має бути більше; питає, від яких червоних карток можна відмовитись або тимчасово відкласти їх. На завершення Гномик-Економік розповідає про свою сім'ю, про те, як усі її члени люблять і підтримують одне одного. У дружбі й скарбничка стає повнішою. Він дарує цю скарбничку дітям і пропонує всім наступного дня принести по одній монеті й укинути її в цей незвичайний будиночок.

4. Гра «У мене з'явилася скарбничка»

Мета. Розширити уявлення дітей про доходи і витрати: допомогти зрозуміти суть понять «заощадження», «накопичення». Виховувати бажання збирати гроші, щоб робити подарунки близьким.

Матеріал. Декілька скарбничок із накопиченнями, схема-відомість на кожну дитину.

Зміст. Вихователь нагадує, що незвичайні будиночки називаються скарбничками, і показує власну скарбничку. Вбігає Гномик-Економік зі своєю скарбничкою і з маленькою ялиночкою. Він звертається до дітей зі словами: «Скоро Новий рік. Я зібрав гроші на подарунки близьким. А ви? У вас у скарбничці 10 гривень. Як ви їх витратите? Пропоную вам заповнити отаку таблицю».

Номер покупки	Що я куплю	Кому куплю	Скільки грошей витрачу	Моя решта
1		Мамі		
2		Татові		
3		Бабусі		
4		Собі		
5		Другові		
6		Кішці Мурці		

Гномик-Економік допомагає дітям і заохочує тих, які насамперед думають про подарунки для своїх близьких.

Наприкінці гри діти показують свої будиночки-скарбнички й розповідають про свої плани на Новий рік.

5. Гра «Чарівна крамниця»

Мета. Розширити уявлення про те, що в житті важливі не тільки товари й послуги — найголовніше значення мають етичні цінності, які не можна ні купити, ні продати: їх у собі можна тільки виховати.

Матеріал. Табличка з назвою крамниці «Чарівні покупки»; полиці, на яких розкладено гарно оформлені медальки «Щастя»,

«Здоров'я», «Чуйність», «Доброта», «Шляхетність», «Допомога», «Дружба», «Ввічливість» тощо. Можна зробити медальки з такими ж назвами і на ниточках.

Зміст. Педагог знайомить дітей із правилами гри і з тим, що «продається» в чарівній крамничці. Дитині, для того щоб «купити» обрану медальку, треба пригадати випадок зі свого життя, із життя членів сім'ї або епізоди з улюблених казок, мультиків, які б відповідали назві. Наприклад, щоб «купити» медальку «Шляхетність», треба пригадати вияв шляхетності в сімейних справах, добрі стосунки із сусідами, шляхетні вчинки друзів, увагу до літніх людей, сиріт або епізоди з казок «Снігова королева», «Сестричка Оленка та братик Іванко» та ін. Під час гри вихователь акцентує увагу дітей на етичних моментах, нагадуючи їм про добрі вчинки в групі, в дитячому садку.

6. Ігрова вправа «Лабораторія»

Мета. Формувати в дитини переконання, що вона так само може приносити в сім'ю власний невеликий дохід (у вигляді елементарних товарів і послуг) і при цьому вчитися бути дослідником. Розвивати пізнавальну активність, бажання бути корисним, тішити своїх близьких.

Матеріал. У велику коробку (наприклад, із-під побутової техніки) покласти такі предмети: телефони, біноклі, лупи, мікрофони, диктофони, термометри, мікроваги, мікрокалькулятори, компаси, пластмасові мірні стакани, ложки, пробірки, піпетки, бляшані кухлі, рукавички, губки, фартух тощо.

Зміст. Гномик-Економік пропонує розташувати вміст «лабораторії» на спеціальній полиці. Потім обігрують ситуацію «Я можу».

Предмет	Я можу	Результат
Мірна склянка	Допомогти мамі відміряти крупи для приготування каші	Економія часу. Мама рада
Мікрофон	Виступити в ролі ведучого на домашньому концерті	Батьки пишаються мною. Я розвеселив усіх
Термометр	З допомогою тата виміряти температуру на вулиці	Порадив мамі й бабусі тепліше одягнутися, щоб не захворіти. Усі раді моїй турботі
Піпетка	Закапати у вухо бабусі її ліки	Бабуся видужує, вона вдячна мені
Губки, фартух	Допомогти прибрати у квартирі	Разом прибрали швидше, кожен менше втомився

За кожну відповідь Гномик-Економік видає по одній гривні-ксерокопії або інші заохочувальні призи. Наприкінці гри підраховують, хто більше заробив за свою працю. Чому?

7. Гра-заняття «У нас удома телефон»

Мета. Розширити уявлення дітей про роль різних видів телефонів у житті сім'ї й суспільства. Звернути увагу на їхні переваги і недоліки. У зв'язку з цим формувати відповідне серйозне ставлення до користування телефоном.

Матеріал. Загадки, ігрові та справжні телефони (стаціонарний телефон, мобільний телефон); картинка із зображенням телефону-автомата в місті; описи ігрових ситуацій у конвертах.

Зміст. Гном пропонує гру «Добре — погано».

Дівчатка кажуть, що телефон — це добре: можна викликати лікаря, міліцію, пожежників, аварійну службу, поговорити з друзями, з мамою.

Хлопчики кажуть, що телефон — це погано: іноді будить уночі, відволікає від цікавих справ; довга розмова — це втрата часу (вже не пограєшся) і грошей (доводиться багато платити, і мама вже не купить щось приємне для сім'ї). Гномик-Економік роздає конверти, у які вкладено описи різних ситуацій із запитаннями:

1. Який телефон використовували звірі у вірші-казці К. Чуковського?

2. Захворіла бабуся. Слід терміново викликати лікаря. Телефон відключили (вчасно не встигли сплатити) або він несправний (вчасно не викликали майстра). Що робити?

3. Тато купив квитки в цирк. Затримавшись на роботі, він дуже квапився додому і забув мобільний телефон на робочому столі. Як татові швидше подзвонити додому, запросити всіх прийти на виставу і ще до початку поласувати морозивом?

4. Колобок перед зустріччю з Лисицею знайшов у лісі мобільний телефон. Що Колобок із ним зробить?

Наприкінці гри рекомендуємо виробити певні правила поведінки з телефоном: не розмовляти довго, дотримуватись етикету, не забувати сплачувати за телефон; там, де це можливо, не користуватися мобільним, а розмовляти по домашньому телефону і т. д.

8. Гра-заняття «Моя домівка — моє здоров'я»

Мета. Розширити знання дітей про те, які бувають помешкання, як різні будівлі задовольняють потреби людей, тварин. Уточнити уявлення про те, як утримувати помешкання, щоб менше хворіти, як спеціально зміцнювати здоров'я всіх членів сім'ї; підкреслити, що хворіти — це погано з усіх боків: небезпечно для життя, усі навколо засмучені, багато витрат (вітаміни, ліки, мамин лікарняний тощо). Дати розуміння, що формування здорового способу життя — це потреба кожної людини.

Матеріал. Зображення помешкань людей і тварин; будівельні матеріали; меблі, килими, посуд, одяг, взуття; вітринна підставка

від цукерок «Чупа-чупс» із картками для продуктів і назвами вітамінів у них; «рукавички-вітамінки».

Зміст. Заходить Гномик-Економік з оголошенням у руках «Хочу купити будинок». Він каже: «Декілька років я збирав гроші на купівлю нового житла. Допоможіть мені розібратися, який будинок краще купити». Вихователь пропонує дітям провести вікторину «Ці різні оселі», показує малюнки та ставить такі запитання:

- Чим гарний багатоквартирний будинок?
 - Чому корисним для здоров'я вважають будиночок у селі?
 - У якому будинку краще жити — у цегляному, дерев'яному чи глинобитному?
 - Який будинок довше зберігає тепло, а який холодне швидше?
 - У якому місці краще побудувати своє житло (біля великих будинків, біля річки, біля лісу)? Чому?
 - На якому поверсі краще жити літнім людям?
 - Чи добре мати в багатоквартирному будинку балкон, лоджію або терасу?
 - Які матеріали для внутрішнього ремонту помешкання корисніші — натуральні чи синтетичні?
 - Як зробити повітря в оселі чистим? (Відчиняти квартиру, провітрювати кімнату, проводити вологе прибирання.)
 - Яке освітлення в домівці необхідне? (Різне: загальне — люстра під стелею; торшер — біля дивана, для відпочинку й читання; настільна лампа на робочому столі для готування уроків.)
- Найактивнішим дітям вихователь роздає картки у вигляді кружечків-вітамінок.

Далі проводять гру-фантазію «Що було б, якби...». Вихователь називає декілька парадоксальних ситуацій:

- Ведмідь жив у гніздечку.
- Дятел спав у барлозі.
- Білочка побудувала свою хатку в землі.
- Їжачок звив гніздечко на осиці.
- Вовк стридав по деревах і жив у білчиній хатці.
- Синички стали жити в лисячій норі.

Висновок: домівка допомагає людям і тваринам виживати й бути здоровими.

Гномик-Економік, подякувавши дітям і вихователеві, пропонує поставити ляльковий спектакль «Лялька Катруся захворіла» (під час вистави він акцентує увагу на тому, чому вона захворіла: помила голову, не висушила феном, протягло; на тому, що хворіти неприємно, важко, та й для родини дорого; на тому, що допоможе Катрусі одужати). Після спектаклю Гном ставить дітям запитання для закріплення матеріалу: «Чому мама не пішла на роботу? Що тато купить для Катрусі в аптеці? Які вітаміни зараз потрібні хворій Катрусі?

Чому хворіти дорого?». Потім проводить гру з участю Катрусі «Вітамінна гірка»: діти «читають» назви продуктів і вітамінів, а потім, заплющивши очі, пробують продукти в натуральному вигляді. Для закріплення назв вітамінів, знань про їхній вміст у продуктах дітям демонструють рукавички з назвами вітамінів. Малята перелічують продукти, які містять ці вітаміни. Потім вихователь проводить загальну вправу під назвою «Самомасаж» (миття голови, «мавпочка розчісується», гріємо вушка, оченята відпочивають, лебедина шийка, зубки-губки, теплі ручки тощо).

На завершення проводять колективну гру «Будуємо розумну домівку». Діти по черзі пропонують, якими мають бути фундамент, стіни, вікна, дах, підлога, кімнати, кухня, електроприлади, меблі. Чому? Потім вихователь малює найкращі варіанти й узагальнює: «Правду каже прислів'я: "Мій дім — моя фортеця"».

9. Ігрова вправа «Тиха гра»

Мета. Закріпити уявлення про те, скільки клопотів має матуся вдома. Уточнити, яку роботу вона повинна виконувати вдома щодня. Звернути увагу дітей на те, що допомогти мамі можна різними способами: не розкидати своїх речей, допомогти принести посуд, а також не заважати, не відволікати маму від справ, а тишенько гратися. Виховувати пошану й любов до мами.

Матеріал. Фотографії мам; ілюстрації із зображенням самотійних ігор дітей; лялька-вередуля.

Зміст. Чутно вередливий тон ляльки Катрусі зі словами: «Хочу до тебе», «Не хочу гратися сама», «Не хочу, щоб ти варила борщ» і т. д. Заходить Гномик-Економік, тримаючи перед собою вередулю, і каже: «Діти, допоможіть, будь ласка, навчити Катрусю гратися самотійно. І не тільки гратися, але й навчатися. Подивіться, як граються малята. (Показ ілюстрацій.) Тож допоможімо не лише Катрусі, але й своїм мамам. Покладіть перед собою фотографії любих мам і проведемо змагання, хто і як сам себе розважає. Я починаю, а ви продовжуйте.

- Я роздивляюся малюнки в книжці.
- Я розмальовую картинки в книжці-розмальовці.
- Я вкладаю Ведмедика спати.
- Я веду ляльку Катрусю до лікаря.

По закінченні лялька Катруся дякує всім і запрошує тихо пограти в настільну гру, яку принесла із собою. Це можуть бути лото, доміно, кубики, піраміда, матрьошка тощо. Діти граються на тлі фотоколажу «Наші мами».

10. Гра-заняття «Перші подорожі»

Мета. Поглибити уявлення дітей про різноманітність товарів, про те, що одні з них необхідні завжди і скрізь, а інші — залежно

від обставин, часу, місця, клімату. Виховувати дбайливе ставлення до всіх речей.

Матеріал. Великі ілюстрації із зображеннями безлюдного острова, пустелі, льодів Півночі, океанських глибин; символи подорожей.

Зміст. Гномик-Економік входить із картою і вішає її на стіну. Він запрошує вирушити у п'ять незвичайних подорожей: на безлюдний острів, на крайню Північ, в океанські глибини, у пустелю, на кухню. А для цього потрібно пригадати, що найважливіше й найнеобхідніше слід узяти із собою, а від чого можна відмовитись. Уся група за допомогою лічилки розділяється на п'ять приблизно рівних підгруп. Кожна підгрупа сідає гуртом на килимі в очікуванні вказівок. На маленьких тацях дітям підносять картки-малюнки із зображенням життєво важливих предметів: їжі, води, компаса, аптечки, бінокля та ін. Разом із ними є й інші зображення — цукерки, іграшки, комп'ютер, спортивне приладдя, ксерокопії гривень тощо. У кожній групі шляхом обговорення обирають капітана, йому вручають значок — символ, що позначає кінцеву мету подорожі. За звуковим сигналом діти починають вибирати малюнки та прикріплювати їх до великої ілюстрації.

Після заняття Гномик-Економік проводить конкурс капітанів, ставлячи їм запитання:

- Чи є помилки в другого?
- Розкажіть, чи був у вас перепочинок. Як ви відпочивали?
- У кого який обід вийшов?
- Як ви можете похвалити кожного зі своєї групи? За що? Зробіть це!

— Чим схожі і чим відрізняються подорожі в пустелю і на кухню? На Північ і в океанські глибини?

— Які предмети необхідні в усіх подорожах, а які зовсім не потрібні?

— Які ми маємо прибутки від подорожей? Чи можна нові знання вважати прибутком?

— Яких ми зазнали витрат? Чи можна було їх зменшити і зробити подорож економнішою?

Гномик-Економік пропонує побудувати корабель і організувати рольову гру «Подорож».

ЕКОНОМІЧНІ МІНІАТЮРИ

ЕКОНОМІЧНА ЗАРЯДКА

- У трьох братів по одній сестрі. Скільки всього дітей у родині?
- Іванкові десять років, а Катрусі п'ять. Скільки років було дітям торік?

- Сестра і брат отримали по чотири яблука. Сестричка з'їла всі, крім одного, а брат з'їв половину. У кого залишилося більше? Чому?
- Мама сплела дітям три шарфики — по одному для кожного — і троє рукавичок. Решту поки що не встигла. Скільки їй залишилося сплести рукавичок для своїх дітей?
- На столі у вазі лежать сливи. Прибігли п'ятеро дітей і взяли по дві сливи. У вазі залишилась одна слива. Скільки слив було у вазі до приходу дітей?
- На кухонному столі стоїть повна склянка соку, а поряд склянка, наповнена наполовину. Як розділити сік порівну між мамою, татом і бабусею?
- Мама, тато, донька та її подружка пришли на берег річки. Усі, крім подружки, пішли купатися. Скільки людей залишилося на березі?

МАТЕМАТИЧНІ ІСТОРІЇ

- Іванко вперше вирішив сам сфотографувати окремо маму, тата, бабусю, дідуса, кошеня. Скільки знімків він зробив? Де йому взяти гроші на друк фотографій?
- Щодня родина з'їдає один батон хліба. Скільки батонів потрібно сім'ї на тиждень? Одного разу шматок батона залишився і почав черствішати. Що з ним робити?
- Мама дала Катрусі гроші на морозиво. Дівчинка з'їла його й захотіла ще купити «Кіндер-сюрприз», а грошей у неї більше немає. Катруся вирішила позичити в подружки 2 гривні. Як віддати борг?
- Надворі побилися пес Рябко і пес Сірко. Мирити їх прибігли пес Рудий і пес Кошлатий. Скільки у дворі собак-розбишак? Як їх помирити?
- Бабуся розрізала стрічку в трьох місцях. Скільки частин вийшло? Відгадай, для чого потрібні бабусі ці маленькі стрічки.
- Якщо в тебе немає вимірювального метра, чим можна виміряти довжину кімнати, ширину дивана, висоту столу?

СИТУАЦІЇ

- Родина готується до ювілею бабусі. Назви, які мають відбутися витрати. Яка твоя участь? А які прибутки від цього свята?
- Тато пропонує зробити вибір — піти тільки в одну з трьох крамниць: «Іграшки», «Спорттовари», «Зоомагазин». Що обереш ти? Чому?

- Дідусь розбив окуляри. Він не може читати. Що робити?
- Дівчинка загубила ляльку під час прогулянки. Як їй допомогти?
- Один хлопчик каже про себе: «Я впав у калюжу, зате...»
Допоможи йому закінчити речення.
- У комірчині перегоріла лампочка. Тато тільки ввечері повернеться з роботи, знайти банку з полуничним варенням треба терміново. Якими будуть твої дії?
- Батьки тільки завтра одержать зарплатню. А дівчинка вередує і конче зараз бажає цукерок. Що ти їй порадиш?

ПИТАННЯ, ТВОРЧІ ЗАВДАННЯ

- Скільки «коштують» мамина домашня праця, сварка через дрібниці, образи, веселий настрій?
- Чи можуть твої речі, книжки, іграшки ображатися на тебе?
- Як організувати куточок загублених речей?
- Батьки відмовилися купити тобі нову іграшку. Як ти вчиниш?
- Чи ти хочеш, щоб на день народження тобі подарували щось конкретне, чи нехай це буде сюрприз?

ПРИСЛІВ'Я, ПРИКАЗКИ, ЗАГАДКИ

- З нього вийду, погуляю
Й знов до нього повертаю.
Таких, як він, на світі є багато,
Та тільки тут зі мною мама й тато.
(Дім.)
- Удома і стіни допомагають.
- Кожну крихту — у долоньку.
- Копійка гривню береже.
- Здоровим буду — грошей добуду.
- На всяке хотіння потрібне терпіння.
- Достаток починається з ощадливості.

ЗАВДАННЯ «РУКАМ ПРАЦЯ — СЕРЦЮ СВЯТО»

- На хустці вишити монограму.
- Із фантиків скласти чарівну країну.
- Підготувати для кожного члена сім'ї ароматниці з капсул «Кіндер-сюрпризів».
- Із чистих коробок змайструвати театри; з фольги — люстерко; з поліетиленових пакетів — скатертини; з кольорових шнурочків — бантики для ляльок.

СЦЕНАРНИЙ ПЛАН РОЗВАГИ «З ДНЕМ НАРОДЖЕННЯ І НЕХАЙ ЩАСТИТЬ!»

Пропоновану розвагу рекомендуємо проводити зі старшою групою дітей протягом 30–40 хвилин у другій половині дня. Під час проведення свята необхідно поєднати задоволення від гри із закріпленням знань про розумне використання коштів.

Мета. Знайти те позитивне в маленькій людині, що можна було б при всіх підкреслити, похвалити. Звернути увагу дітей на те, що всі подарунки, сюрпризи, ігри коштують дорого, бо їх зроблено власноруч, від щирого серця. Формувати ставлення до подарунків як до знаків уваги, незалежно від витрачених на них коштів. Прагнути створити радісний настрій у дитячому колективі.

Матеріал. Запрошення для кожної дитини; «щастя-сонечко» для іменинника; фотографії винуватця урочистості; плакати; аудіо-запис; «ромашка»; фломастери; фрукти на таці; мотузка; пластмасові кубики; повітряні кульки; сувеніри; карамельки; свічки; яйце; вода в склянці; хустка; гілка із сюрпризами; кошик із великим «серцем»; заздалегідь приготоване дітьми секретне печиво (у формі сердечка).

Зміст. До зали, урочисто оформленої кольоровими кульками, гірляндами, квітами, заходять діти. Вихователь, тримаючи за руку іменинника, говорить:

— Кажуть, в день народження
Мрії всі збуваються,
І, звичайно, цього дня
Щастя усміхається!

Вихователь дарує дитині «щастя-сонечко» і пропонує прикріпити його на центральну стіну. Усі разом: діти, педагоги, батьки — підходять до тієї стіни й роздивляються портрет іменинника на плакаті, фотомонтаж «Я від А» (народження, перші кроки, успіхи).

Сам винуватець урочистості разом із мамою обходить усіх гостей і дає їм запрошення зі смішним малюнком, своєю фотографією, особистим зверненням до кожного, саморобною печаткою тощо. (Як основу для запрошення можна використати вживані листівки, шматочки гарних шпалер, наклеєні на картон.)

Дорослі пропонують усім присутнім організувати танок. Усі співають «Як на Йванкові іменини». Після гри іменинник сідає на прикрашений стільчик.

Проводять дві словесні вправи:

— Таємниця імені (що означає ім'я дитини, на честь кого її назвали, які знамениті теска є в неї з-поміж письменників, історичних осіб, акторів...).

— Змінивши ім'я іменинника, діти дарують йому ласкаві слова (Іван — Іванко, Іванчик, Івась, Івасик тощо).

Звучить аудіозапис: «Я запрошую Іванка та його друзів вирушити на пошуки скарбів. Стежте за вказівниками, читайте мої вітання, виконуйте прохання! За кожне завдання ви одержуватимете одне очко у вигляді сердечка. Наприкінці подорожі на Іванка й усіх-усіх-усіх чекають сюрпризи. До зустрічі! Фея».

Стежачи за вказівниками, діти знаходять різнокольорові записки-привітання в найнесподіваніших місцях: під стільчиком, на клавішах піаніно, в кишені у вихователя, у кабінеті завідувачки і т. д.

Перше привітання-записка: «Іванку, на тебе чекають два сюрпризи. Перший: спочатку розклади мою велику ромашку на підлозі. Нехай ті, хто дуже любить тебе, намалюють різноколірні сердечка й зірочки на пелюстках, а ти в жовтій серединці наклеї своє фото! Зробив? Молодець! Чекай на появу другого сюрпризу. Фея».

Кухар або хтось із дорослих приносить до зали гарні фрукти, які дуже любить іменинник. Важливо, щоб яблука або банани було незвично піднесено та обов'язково гарно оформлено: у маленькому кошику, коробочці з бантиками, на таці з іншими дрібними предметами.

Друге привітання-записка: «Хто ви, малята, за знаком Зодіаку? Пригадали? Тоді слухайте уважно. Я називаю знак, і той, кого він стосується, виконує моє прохання. Леве! Відіжмися від підлоги тричі! Близнюки! Склади смішне речення! (І т. д.) Фея».

Третє привітання-записка: «Візьміть кубики (краще пластмасові). Побудуйте кожен у себе на долоньці "Піраміду любові" з кубиків. Скільки кубиків вийшло в Іванка? Кожний кубик означає любов до когось. Кого ти любиш? Фея».

Іванко та його друзі беруть по одному кубику й викладають їх один на інший на долоньках. Потім діти, знімаючи їх зі своїх долоньок, розповідають про любов до конкретних присутніх гостей.

Четверте привітання-записка: «Усіх запрошено взяти участь у грі "Повітряні кульки в оберемку". Зараз до зали внесуть багато кульок. Той, хто відразу візьме в оберемок більше за всіх кульок, стане переможцем, йому буде вручено приз — фігурну кульку. На рахунок "один, два, три" починаємо змагання! Фея».

П'яте привітання-записка: «На руці в дівчаток і хлопчиків по п'ять пальчиків.

Пальчику, пальчику,
Де ти бував?
Пальчику, пальчику,
Що ти чував?

З меншеньким братом я кашу варив,
Із безіменним я кашу поїв,
Із середульшим у лісі гуляв,
А із найбільшим я пісню співав.

Розіграйте вірш із Іванком. (Він отримує в долоньку маленький сувенір.) А тепер зіграйте рухами ваших долоньок оцей вірш:

Умиваймося старанно,
Помахаймо на прощання,

Кулачок стискаймо,
Комара хапаймо...

А зараз організуйте гру “Коли долоньки — театр”. Розмалювавши долоньки, покажіть свої спектаклі Іванкові. Фея».

Входить Фея, перед тим попросивши малят заплющити очі, кладе в долоньку кожній дитині цукерочки-карамельки і зникає.

Шосте привітання-записка: «До вас поспішає фокусник. Зустрічайте його оплесками. Фея».

У залу входить фокусник зі свічками й розставляє їх на піаніно для влучності. Потім показує один-два прості фокуси: 1) яйце тоне/не тоне в прісній/солоній воді; 2) хустка-квочка, у якій спочатку нічого немає, а потім непомітно щось з’являється.

Сьоме привітання-записка: «Увага! Наша подорож добігає кінця. Заплющте очі. І вже за хвилинку перед вами з’явиться скарб. Фея».

Входить Фея зі словами:

— Між дівчат і між малят
Завжди є охочі

Їсти тільки шоколад
З ранку і до ночі...

Хтось із дорослих вносить гілку, на якій висять цукерки, печиво, фрукти. Спочатку пригощають Іванка, а потім усіх дітей.

Фея:

— Чи потрібно нам, малята,
І дорослих пригощати,

А чи все самі з’їмо
І нікому не дамо?

— Ну ось, спустила гілочка,— каже Фея.— Давайте порожні фантики заповнимо ватую, зробимо цукерочки і знову прикрасимо наше солодке деревце.

Подарувавши Іванкові велику коробку, прикрашену бантом, а в ній велике гарне серце, Фея прощається.

На завершення діти дарують Іванкові печива-сердечка, які приготували самі, і недорогі подарунки. У відповідь Іванко дякує всім і дарує гостям сувеніри.

Примітка. Після виконаних завдань діти отримують у подарунок наліпки. Вихователь через один-два дні акцентує увагу дітей на тому, як весело пройшло свято і в той же час не було витрачено великих коштів: «Ми дарували безкоштовні й не дуже дорогі подарунки: ласкаво називали Іванка, водили танок, робили «Піраміду любові» з кубиків, гралися з кульками, знайомилися з фокусами, одержували наліпки й сувеніри — усе це не коштує великих грошей і водночас цінується дуже дорого. Увага, дружба, любов, час — це дуже дорогі речі завжди! Чи не так?»

ДИДАКТИЧНІ ІГРИ, ІГРОВІ ВПРАВИ, ІГРИ-ЗАНЯТТЯ

1. Гра «Хто ким працює»

Мета. На прикладі казкових героїв закріпити й розширити уявлення про професії. Виховувати бажання пізнавати різноманітний світ професій, пошану до людини-трудівника.

Матеріал. Лялька-Загадонька, малюнки із зображеннями людей різних професій та казкових героїв.

Зміст. Входить Гномик-Економік із дівчинкою Загадонькою (лялькою). Гномик показує дітям малюнки, на яких зображено людей різних професій. Діти, орієнтуючись за малюнками, називають професії батьків, своїх близьких, усіх тих, із ким вони зустрічаються. Дівчинка Загадонька, діставши зі скриньки картинки із зображеннями казкових героїв, просить відгадати їхні професії.

Потім Гномик-Економік і дівчинка Загадонька роздають дівчаткам малюнки із зображенням казкових персонажів, а хлопчикам — із зображеннями людей різних професій. За сигналом дзвіночка дівчатка й хлопчики починають шукати свою пару і по двоє сідають за столи, а відтак по черзі доводять слушність свого вибору. Можна запропонувати дітям, щоб за допомогою рухів, імітацій та інших образних дій вони показали професію свого героя.

Рекомендуємо організувати поступовий перехід до сюжетно-рольових ігор на цю тему. Можна провести й бесіди про те, як ставиться до своєї праці герой, хто виробляє товари, а хто надає послуги (якщо діти знайомі з цими поняттями).

2. Гра «Хто як працює»

Мета. Розширити уявлення про те, що в казці герої по-різному здобувають багатство: одні трудяться, а інші прагнуть деколи непорядними справами отримати великі гроші. Виховувати повагу та прихильність до добрих і працелюбних героїв казок.

Матеріал. Драбинка, що складається з п'яти сходинок; казкові герої: Попелюшка, Буратіно, стара з казки Пушкіна, Кріт, Кіт у чоботях, Мауглі, Котигорошко, Кривенька Качечка, Золота Рибка, Наф-Наф, Бабка, Лисичка-сестричка та ін.; Гномик-Економік; зображення сонечка і хмаринки.

Зміст. З'являється Гномик-Економік із чорною скринькою, сонечком і хмаринкою. Він просить допомогти розібратися, яких же

казкових героїв більше — працелюбних чи ледачих? Із цією метою він, намалювавши на дошці (аркуші ватману) драбинку, пропонує кожній дитині дістати з чорної скриньки малюнок із зображенням казкового героя. Потім знайомить малюків із правилами гри: «Якщо в моїй руці з'явиться сонечко, усіх працелюбних героїв потрібно розмістити, тобто прикріпити скотчем, на горішній сходинці. А як тільки сонечко зміниться хмаринкою, до гри долучаються діти, у яких на малюнках зображені ледачі герої. Їх потрібно розташувати на долішній сходинці». Малята доводять правильність свого вибору. Вихователь допомагає дітям визначити, які прислів'я та приказки пасують тим чи іншим казковим героям: «Так працює, що аж весь день на сонечку лежить», «Хочеш їсти калачі — не лежи на печі». Діти розповідають Гномикові про те, що працелюбних героїв у казках більше.

Після закінчення гри рекомендуємо влаштувати дискусію про те, чи можна допомогти ледачим героям казок стати працелюбними і як це зробити.

3. Гра «Послуги і товари»

Мета. Закріпити відомості про те, що таке послуги й товари, показати, що вони зустрічаються не тільки в реальному житті, але й у казках. Виховувати пошану до будь-якої праці.

Матеріал. Предметні, сюжетні картинки із зображенням праці — виготовлення товарів чи надання послуг — у казках: Червона Шапочка несе кошик із піріжками, художник Тюбик малює картини, Кнопочка варить варення, лікар Айболить лікує, дідусь ловить неводом рибу, Гвинтик і Шпунтик ремонтують машину, листоноша Печкін розносить листи й т. д.; таблиці «Товари», «Послуги».

Зміст. Із-за театральної ширми чути голос Гномика-Економіка: «Малята, я вирішив пекти піріжки та продавати їх лісовим жителям. Як ви вважаєте, я виробляю товар чи надаю послугу?» Гном з'являється перед дітьми з тацею, повною піріжків (справжніх). Вихователь і діти уточнюють, що таке товари (це різні предмети, що їх виробляють) і що таке послуги (це допомога, яку можна надати іншому). Малята кажуть, люди яких професій виробляють товари: пекар, хлібороб, швець, художник, шахтар, ткач тощо. Потім згадують професії, представники яких надають послуги: няня, вихователь, учитель, перукар, лікар, продавець і т. д. У казках персонажі працюють так само, як люди в реальному житті. Гномик-Економік розташовує дві таблиці «Товари» і «Послуги». Діти прикріплюють до таблиць відповідні малюнки, пояснюючи свої дії: «Мама пече піріжки бабусі. Піріжки — це товар, який виготовила мама. А ось онучка несе ці піріжки бабусі. Отже,

дівчинка надає послугу». Або: «Гвинтик зі Шпунтиком ремонтують автомобілі. Вони надають послуги». По закінченні дітям читають улюблену казку та проводять бесіду за темою гри. Потім Гном на знак подяки пригощає всіх своїм товаром — піріжками. Організують загальне чаювання.

4. Гра «Кому яку справу відкрити»

Мета. Підвести дитину до розуміння того, що краще працює той, хто любить свою професію, схильний до неї, береться за свою справу. Виховувати серйозне ставлення до вибору професії.

Матеріал. Ілюстрації до казок «Ріпка», «Вовк і семеро козенят», «Попелюшка», «Царівна-жаба», «Русалонька»; площинні зображення будиночків із назвами й відповідними схематичними малюнками «Французький ресторан», «Китайська пральня», «Ресторан “У мами”», «Кафе “Дари моря”», «Дім моделей “Синій льон”», «Овочева фірма “Морквина”».

Зміст. До групи заходить Гномик-Економік із портфелем (текою) і по-діловому звертається до дітей: «Малюта, мені написали листа ваші улюблені герої з казок «Ріпка», «Вовк і семеро козенят», «Попелюшка», «Царівна-жаба», «Русалонька» (показує ілюстрації). Усі вони хочуть працювати, заробляти гроші, купувати на них продукти, їздити відпочивати. Для того щоб усім жилося краще, цікавіше, чи не відкрити нам французький ресторан? Як ви вважаєте, чи Русалоньці підійде робота на овочевій фермі? Чи зможуть добре працювати герої казки «Ріпка» в ресторані? Чи добре піде справа в кафе «Дари моря», якщо там стануть служити коза з козенятами? Чому цей вибір можна вважати невдалим? Тоді допоможемо улюбленим героям обрати відповідну справу». Діти об'єднуються у дві підгрупи. Перша половина ділить між собою зображення будиночків з умовними малюнками та назвами ресторану, фірми тощо. Друга — ілюстрації з казковими героями. За звуковим сигналом діти шукають свою пару. Коли пари утворюються, діти доводять правильність свого вибору. Гномик-Економік і вихователь допомагають кожній підгрупі дітей (6 підгруп) розіграти сценки початку трудової діяльності. Для цього малюта отримують атрибути: посуд, меблі, клаптики тканини, муляжі овочів та ін.

5. Гра «Помилки казкових героїв»

Мета. Закріпити думку про те, що тільки той не помиляється, хто нічого не робить, але помилки бувають різні, їхня ціна так само буває різною. Учити помічати перш за все власні помилки, виправляти їх і допомагати виправляти помилки іншим людям.

Матеріал. Ілюстрації, малюнки із зображеннями казкових помилок: «Гуси-лебеді» (сестричка залишає братика), «Вовк і семеро

козенят» (козенята відчиняють вовкові двері), «Колобок» (Колобок, повіривши лисиці, співає їй пісеньку), «Червона Шапочка» (дівчинка довірливо розмовляє з вовком), «Троє ведмедів» (ідучи до лісу, ведмеді не замкнули дверей хатинки; дівчинка заснула в чужому помешканні), «Двоє жадібних ведмежат» (герої довірилися лисиці), «Ворона і Лисиця» (Ворона повірила Лисиці й каркнула, випустивши сир), «Лебідь, Рак і Щука» (усі троє не можуть домовитися), «Казка про рибалку й рибку» (стару здолала жадібність), «Котик і Півник» (Півник не послухався Котика, вийшов сам гуляти, його схопила лисиця) і т. д.; дві таблички «SOS»: одна червона, друга синя.

Зміст. Діти чекають на Гномика-Економіка, а його все немає. Вихователь телефонує Гномові та з'ясовує, що той забув завести будильник і тому спізнюється в дитячий садок. Нарешті Гномик з'являється. Він засмучений, просить вибачення за свою помилку, забудькуватість. Малята заспокоюють гостя і на пропозицію вихователя згадують власні помилки. Вони розповідають, що відбулося після того, як припустилися помилки. Як виправляють помилки? Гном акцентує увагу на тому, що бувають дуже небезпечні помилки, ціна яким — життя, трапляються й дрібні помилки, які заважають досягти добрих результатів. Помиляються всі, у тому числі й герої казок. Гномик-Економік роздає дітям сюжетні малюнки, за якими проводить бесіду, а потім каже: «Коли я покажу червону табличку “SOS”, нехай до мене підійдуть діти, у яких на зображеннях казкові герої теж припустилися помилки, але дуже серйозної». Малята пояснюють, як слід було б чинити всім казковим персонажам.

6. Гра «Вінегрет»

Мета. Формувати вміння підкорятися чітким правилам гри, розвивати творчий підхід до виконання завдань. Забезпечувати дітям радість від процесу творчості й досягнутого результату (склали першу казку!). Розвивати логіку, художню уяву.

Матеріал: велика схема з питаннями «Хто?», «З ким?», «Де?», «Коли?», «Що роблять?», «Для чого?»; аналогічні схеми, роздані дітям; предметні малюнки з персонажами казок (великими й маленькими), а також іншими об'єктами; медальки «Найкращий казкар»; Сова (зображення на малюнку або іграшка).

Зміст. Гномик-Економік з'являється в групі, тримаючи перед собою Сову. Вона запитує про те, які казки знають діти, які з них їм найбільше подобаються, і пропонує скласти нові казки, які вона розповість звіряткам у лісовій школі. Вихователь вивішує схему з першим малюнком — «Колобок».

Хто?	З ким?	Де?	Коли?	Що роблять?	Для чого?
Колобок	Їжачок	На узліссі	Узимку	Шукають друзів	Подружитися й пережити зиму!

Гномик-Економік ставить запитання про нових героїв і об'єкти, об'єднуючи відповіді в сюжет: «Колобок зустрічається з їжачком. Вони граються на узліссі. Але взимку їм стало холодно й голодно. Вони вирушили на пошуки друзів. Для того щоб подружитись і пережити зиму. Вони зустріли...» (Закінчення казки в усіх дітей різне.)

7. Гра-заняття «Історія про те, як, які, кому дарувати і від кого приймати подарунки»

Мета. Виховувати вдумливе ставлення до подарунків, їх вибору. Спільно з'ясувати, чи варто дарувати подарунки негативним персонажам казок, а також чи приймати від них знаки уваги. Виховувати почуття власної гідності та бажання робити приємне іншим.

Матеріал. Чарівна паличка; задник лялькового театру з розсувною завісою; зображення казкових персонажів: Баби-Яги, Червоної Шапочки, Попелюшки, Дракона, Змії з казки «Івасик-Телесик», Буратіно, Кози-дерези, Лисиці, Царівни-Жаби, Снігуроньки, Курочки Ряби, Білосніжки, Стійкого Олов'яного Солдатика; натуральні цукерки; іграшки з «Кіндер-сюрпризів»; предмети дитячої косметики; картонні сердечка; декілька таць.

Зміст. Гномик-Економік показує чарівну паличку й каже про те, що вона просить малят обрати подарунки їхнім улюбленим казковим героям. Піднімається завіса лялькового театру, і з'являються різні казкові герої (позитивні й негативні). На столі розставлено таці, кошики з подарунками. Діти по черзі підходять, називають казкового героя та обирають відповідний до нього подарунок. При цьому малята пояснюють, чому цей подарунок буде геросві приємним. Під час гри дітям ставлять запитання: «Чи потрібно дарувати подарунки Бабі-Язі, Дракону? Можливо, після таких знаків уваги вони стануть добрішими?» Наприклад, якщо подарувати щось приємне Бабі-Язі, оточити її добротою, то, можливо, вона поступово перетвориться на Бабусю-Ягу, Бабусеньку-Ягу і, нарешті, на Бабусеньку-Ягусеньку, а злий Дракон стане Дракошею, Дракончиком?..

Чарівна паличка пропонує малятам заплющити очі. При цьому змінюються герої казок, доповнюються подарунки. А потім вихователь пропонує гру «Хочу — не можна!». Гном питає: «Дракон хоче подарувати вам “Чупа-Чупс”. Хто бажає прийняти від Дра-

кона цей подарунок? Баба-Яга теж принесла свої солодоці. А ось Змія з казки “Івасик-Телесик” пропонує шоколадку. Ви хочете одержати такі подарунки? А чи можна їх приймати? Ось і Попелюшка, і Білосніжка, і Стийкий Олов’яний Солдатик також пропонують свої подарунки — сердечка з написом “Ми вас любимо!” Хто що обере?»

Педагог акцентує увагу групи на тих дітях, які віддали перевагу сердечкам. На закінчення доречно організувати загальне чаювання з цукерками під музику з улюблених мультфільмів.

8. Гра-заняття «Чарівне люстерко», або «Казкові випадки»

Мета. Навчати дітей знаходити правильний вихід із різних, деколи непростих ситуацій. Закріплювати знання про професії, ціни, рекламу, товари та послуги. Виховувати обачність, бажання брати активну участь у розв’язанні суперечливих питань.

Матеріал. Казкове люстерко; ілюстрації різних випадків із казок на яскравих картках; контурні зображення казкових героїв; записи різноманітної музики — сумної, тривожної, веселої.

Зміст. Гномик-Економік показує дітям чарівне люстерко й нагадує, що воно завжди каже правду. А потім говорить: «У казках, як і в реальному житті, трапляються різні випадки. Деколи герої казок не знають, як учинити. Зараз я вам розповідатиму про різні ситуації, а ви допомагатимете знаходити з них вихід. Якщо ви зможете допомогти, то чарівне люстерко ввімкне веселу музику. Якщо ж ви відповісте неправильно, буде чути тривожну або сумну мелодію. Проте всім дітям за активну участь чарівне люстерко подарує контурні зображення казкових героїв, яких треба буде прикрасити. Отже, починаймо!»

Перший випадок. Прийшла якось мачуха додому. А там такий безлад! Обід не готовий, посуд не вимито, город не полито. Попелюшка захворіла й лежить у ліжку. Стала мачуха й думає, кого ж виляяти — хвору Попелюшку чи рідну дочку? Хто наведе лад у хаті?

Другий випадок. Ведмедиця з казки «Троє ведмедів» продавала на ринку мед. На зароблені гроші вона хотіла купити малини для свого ведмежати. А ведмідь із казки «Маруся і ведмідь» якраз продавав малину, щоб купити Марусі липового меду. Покупців на ринку майже не було, торгівля йшла погано. Засумували продавці. Що потрібно зробити, щоб усі в цій ситуації залишилися задоволеними?

Третій випадок. Дід із бабою з казки «Солом’яний бичок» виростили яблука. Восени вони почали їх продавати по 2 гривні за кілограм. Узимку ціна дійшла до 5 гривень. Але прийшли люті морози, і покупці стали рідко ходити на ринок. А яблука почали

замерзати. Що потрібно зробити дідові й бабі, щоб продати яблука та купити гостинців онучці?

Четвертий випадок. Герої казки «Рукавичка» проводять свої дні по-різному. Лисиця складає казки, ведмідь пече хліб, а кабан будує житло. Але трудівники взяли відпустку й поїхали відпочивати до моря. Що робити? Без чієї праці стало найважче? Який вихід із такого становища?

П'ятий випадок. Мишенята з казки «Колосок» почали, нарешті, трудитись, але по-різному. Перше мишеня за день зібрало один кошик горіхів, а друге за цей же час — аж два кошики. Чому так трапилося? Хто з двох заробив більше? Як навчити перше мишеня працювати швидше?

Діти розв'язують ситуації з допомогою дорослого, а потім розфарбовують контурні зображення казкових героїв і оформлюють виставку в групі.

ЕКОНОМІЧНІ МІНІАТЮРИ

ЕКОНОМІЧНА ЗАРЯДКА

- Буратіно пішов до крамниці. Він має 9 гривень. М'ячик коштує 2 гривні, жуйка — 1 гривню, «Кіндер-сюрприз» — 2 гривні, книжка-розмальовка — 1 гривню, машинка — 3 гривні. Які товари вибере Буратіно? Полічи, скільки грошей він витратив. Скільки в нього залишилося?
- Лисичка-сестричка спекла торт для друзів. Вона розрізала його на шість частин. Одна частина залишилася. Скільки гостей запросила господиня?
- Усі герої казки «Рукавичка» вийшли подивитися на небо. Скільки очей його побачило?
- Карлсон сів на дієту, перестав їсти варення. Уживав фрукти, овочі, соки. Щодня він худнув на 1 кг. На скільки кілограмів схудне герой за один тиждень?
- Вінні-Пух ніс осликові Іа горщик із п'ятьма літрами меду. Із них два літри він віддав Чебурашці. Скільки літрів меду одержав у подарунок ослик?
- Запасла горіхів білка
Повний віз, повний віз.
Купував горіхи в білки
Увесь ліс, увесь ліс.
Зайчик-побігайчик прибігав,
Горішки у лапочку купував,
А лисичка хвостиком покрутила

І в хустинку ласощів прикупила.

Причвалав ведмідь: «Пих-пих»,

Накупив горіхів міх.

Скільки покупців прийшло до білочки?

- Наф-Наф побудував міцні хатинки для всіх героїв казки «Рукавичка». Скільки хатинок вийшло?
- Крокодил Гена щодня співає по дві пісеньки. Скільки пісень почують казкові герої за п'ять днів?
- Хлопчик читає казку «Курочка Ряба» протягом 5 хвилин, а на переповідання цієї казки він витрачає удвічі більше часу. За скільки хвилин хлопчик переповідає казку «Курочка Ряба»?
- У трьох ведмежат було по три пари рукавичок. Одна пара загубилася. Скільки рукавичок залишилося?
- Коза купила на ринку телефон, магнітофон, телевізор, комп'ютер. А ось тостер купити забула. Скільки техніки стало б у козенят, якби коза нічого не забула купити?

МАТЕМАТИЧНІ ІСТОРІЇ

- Лисичці влаштували концерт двоє вовків, троє ведмедів, двоє їжачків. Скільки всього тварин в ансамблі? Як ти вважаєш, яка пісенька найбільше сподобалася лисичці? Чому?
- Від скількох героїв казки вдалося втекти Колобкові? Чому? Він був веселим, хитрим, спритним?
- Чаклунка зачарувала всіх тварин. Заєць став хоробрішим за вовка, а вовк — сміливішим за лева. Хто тепер найбільший боягуз у цій компанії?
- У сестрички Оленки — 10 гривень. На подарунок Іванкові вона витратила 3 гривні. Чи вистачить їй грошей ще й на книжку?
- До сірої чаплі на урок прилетіли сім сорок. А з них лише дві сороки підготували уроки. Скільки ледарів-сорок прилетіли на урок? Як допомогти сорокам мати користь від уроків?
- На травичці край ріки поселилися жуки: батько, син, дочка і мати. Хто їх встиг порахувати? Як жукам подбати довелось, щоб їх діткам весело жилося?
- Чи подобаються тобі казки «Снігуронька», «Кривенька качечка», «Гидке каченя», «Царівна-жаба», «Івасик-Телесик»? Скільки казок названо?
- Раз, два, три, чотири, перед царським троном сіли молодий царевич, король, королевич, швець, ткач. Скільки людей

названо? Якою працею вони займаються? Чи вважаєш ти їхню працю корисною? Чому?

ГНОМИК-ЕКОНОМІК ПРОПОНУЄ РОЗІБРАТИСЯ З ТАКИМИ СИТУАЦІЯМИ.

- Якби в тебе була скатертина-самобранка, чим би ти її наповнив за допомогою чарівної палички: 1 — цукерками; 2 — ласощами для бідних і сиріт; 3 — ліками й лікувальними травами для старих і хворих людей? Поясни свій вибір.
- Твір «Мужик і щастя» Л. М. Толстого є казкою чи бувальщиною? Чому? Послухай: «Мужик пішов косити луки й заснув на цілий день. А Щастя ходило світом. Підійшло Щастя до мужика й мовило: «Ось він замість роботи спить, а потім не збере сіно. І звинувачуватиме і погоду, і мене. Скаже: “У мене щастя немає”».
- Якби в тебе з'явилася чарівна паличка й ти міг виконати три своїх найзаповітніших бажання, що б ти попросив(ла) у чарівної палички?
- Тобі наснився сон: ти опинився в «Казці про рибалку й рибку». Що ж ти попросиш, якщо станеш «старим»? «старою»? А що б ти сам попросив у золотої рибки?
- Тобі відомо, яким активним, заповзятливим є Кіт у чоботях. А як би він зміг допомогти Сестричці Оленці, Гидкому каченяті, Снігуроньці?
- Одного разу Буратіно почув, як на лавці, сумно зіщулившись, плаче Білосніжка. «Що з тобою сталося?» — спитав він. «Мені ніхто не зможе допомогти»,— відповіла дівчинка. Як допомогти Білосніжці?
- Козенята обирали подарунок матері-козі. Їм сподобалися дві коробки з однаковими цукерками. Одна з коробок була яскравою, гарною, з бантиком. Але коштувала вона дорожче за непоказну коробку з такими самими цукерками. Яку коробку куплять козенята? Чому?

ПИТАННЯ, ТВОРЧІ ЗАВДАННЯ

- Чим відрізняється просте яєчко від золотого? Чому плакали дід і баба? Хто й чому найдобріший у казці «Курочка Ряба»?
- Чи можна назвати щедрими двох жадібних ведмежат, якщо вони все ж таки віддали майже весь сир лисиці?
- Чому Наф-Наф і Нуф-Нуф побудували собі німічні хатинки?

- У героїв казки М. Носова «Пригоди Незнайка» цікаві імена: Знайко, Незнайко, Квітик, Якосьбудько, Поспішайко. Чому їх так назвали?
- У давнину, коли хотіли подякувати кому-небудь за добру справу, казали: «Спаси вас Бог!» Пізніше цей вираз перетворився на коротке «спасибі!» У народі кажуть: «Свого спасибі не шкодує!» Кому з героїв казок ти хочеш сказати «спасибі»?
- Яких «золотих правил» дотримувалася Ластівка, коли погодилась узяти Дюймовочку із собою? Чому Дюймовочці було погано в Крота?
- Чи можна назвати втечу Колобка задоволенням його потреб? А що робити дідові й бабі?
- Як можна назвати те, що переживають троє ведмедів у відомій казці? Хто винен у цьому? Як допомогти ведмедям?
- Чи буває в Баби-Яги гарний настрій? Як перетворити її на Бабуську-Ягуську?
- Попелюшка і принц готуються до весілля. Кого вони обов'язково запросять на своє свято? А кому на весіллі не бувати?
- Про що можуть говорити телефоном Лебідь, Рак і Щука? А що б ти сказав їм телефоном?

ПРИСЛІВ'Я, ПРИКАЗКИ, ЗАГАДКИ

- Не буває казки без правди. *(Чи не так?)*
- Проспівав ти літо боже,—
Вдача вже твоя така,—
А тепер танцюй, небоже,
На морозі гопака! *(А коли ж потрібно співати?)*
- Курчат рахують восени. *(Чому? І чи лише курчат?)*
- Праця годує, а лінь марнує. *(Наведи приклади з казок.)*
- Без роботи день роком стає. *(А що можна зробити за день?)*
- Скупий платить двічі. *(Чи є приклади цього в казках?)*
- Заздриш чужому — втратиш своє. *(Чи не так у баби з казки про золоту рибку?)*
- Варто тільки здогадатись і за діло просто взятись. *(Яка справа в тебе буде першою?)*
- Незакінченою справою не хваляться. *(Зроби, а потім скажи. Правда?)*
- У товаристві лад — усяк тому радіє,
дурне безладдя лихо діє,
І діло, як на гріх,
Не діло — тільки сміх. *(Чи не так?)*

- Хоч десять раз пересідайте,
немає хисту — от і все. (*Як це зрозуміти?*)

ЗАВДАННЯ «РУКАМ ПРАЦЯ — СЕРЦЮ СВЯТО»

- Фігурки казкових героїв, виконані із застосуванням рукавичок, шкарпеток, банок з-під молочних продуктів.
- Казкові стінгазети, вітражі, колажні роботи, виконані з листівок, журнальних ілюстрацій, непотрібного матеріалу: тканини, шнурочків, вати, жмутиків вовни тощо.

СЦЕНАРНИЙ ПЛАН РОЗВАГИ «У КАФЕ В МУХИ-ЦОКОТУХИ»

Пропоновану розвагу рекомендуємо проводити з групою дітей на прогулянці в першій або другій половині дня, після сну, протягом 30–40 хвилин.

Мета. На прикладі казкових героїв показати, як можна раціонально витрачати гроші, як отримати перший дохід і при цьому радувати всіх своєю працею. Виховувати працьовитість, заповзятливість, бажання гарно відпочивати. Сприяти вихованню вміння радіти, співчувати.

Матеріал. Атрибути до образу Мухи-Цокотухи; монета; велике біле панно й набір образотворчих засобів; 3 таці з квасолею, горохом, перловою крупою, 9 скляночок; деталі для іграшкових меблів; «Кіндер-сюрприз»; аудіозаписи різної музики — народної, класичної, сучасної; тази з водою; лебеді для озера; штучні квіти; насіння рослин; запрошення (можуть бути до кінця не оформленими); усе необхідне для чайної церемонії — разовий посуд, трав'яний чай, самовар, серветки, бутерброди; «Крамничка сувенірів» із набором наліпок, гумок, дрібних іграшок тощо.

Зміст. Ведучий каже:

— Одного разу з відомою всім Мухой-Цокотухой трапилася цікава історія:

Муха стежкою пішла,
Муха грошики знайшла.

Муха говорить:

— Скоро в мене день народження. Я можу купити на ці гроші самовар, багато солодошів і влаштувати блискуче свято. (*Замислюється.*) А можу побудувати на ці гроші кафе і стати його господинею. Мені випав шанс — вигідно вкласти гроші в будівництво. А потім у мене з'явиться ще більше грошей. Та й бути

хазайкою кафе мені подобається — приймати гостей, влаштовувати свята.

Ведучий продовжує:

— Муха обрала місце для будівництва кафе недалеко від дороги, у затінку дерев, і запросила будівельників. Передусім вона вирішила перевірити, як будівельники ставляться до роботи, чи вміють вони гарно й акуратно будувати, економити матеріали. Тому Муха-Цокотуха провела з ними бесіду, ставлячи такі питання *(ведучий обирає трьох-чотирьох дітей)*:

— Які будівельні матеріали ви знаєте?

— Які з них міцні, гарні, екологічно чисті?

— З чого потрібно починати будь-яке будівництво?

— Чи вмієте ви працювати дружно, злагоджено?

— Хто з вас акуратно й швидко розбере три таці? *(На них разом зсипано квасолу, горох, перлову крупу; потрібно розібрати їх у три банки.)*

І ось будівельники взялися до роботи, вони звели стіни, покрили дах.

(Ведучий пропонує дітям-будівельникам намалювати кафе або побудувати його з кубиків.)

Потім Муха запросила меблярів і дизайнерів, щоб обговорити, який вигляд матиме кафе *(ставить запитання трьом-чотирьом дітям)*:

— Яке освітлення краще зробити в кафе?

— Якими матеріалами оформити стіни, чим їх прикрасити?

— Яка підлога краща — дерев'яна чи пластикова?

— Якими повинні бути меблі в кафе? *(Показує малюнки, на яких зображено різні столи й столики: у вигляді тварин і птахів, у вигляді ромашки, овальні, круглі, з малюнками-символами на стільчиках.)*

Хто придумає найвдалішу назву кафе? Я пропоную «Затишок». А ви?

(Проводиться конкурс на найкращу назву кафе.)

Потім маленькі дизайнери розпочинають образотворчі роботи, використовуючи пластилін, яєчні шкаралупки, виконуючи об'ємні колажі, мозаїку і т. д.

Коли роботу завершено, Муха-Цокотуха пропонує подарунок тому будівельнику, який придумає, як зробити кафе теплим протягом усього року. Зараз це просто літнє кафе. *(Автор найкращої пропозиції отримує в подарунок «Кіндер-сюрприз».)*

Поки дизайнери оформлюють кафе, Муха пропонує послухати різні мелодії, пісні й відібрати ті, які краще підійдуть для її закладу. *(Звучать українські народні пісні, класичні твори, сучасна музика.)*

Ведучий пропонує дітям стати ландшафтними дизайнерами й оформити територію біля кафе. За допомогою заздалегідь приготованих засобів діти споруджують озеро з лебедями, квіткову галявину, садок для Мухи та її гостей.

По радіо звучить оголошення: «Увага! Увага! Проводиться акція “Подаруйте насіння для кафе!”» За участі всіх дітей розігрують етюд «Ми саджаємо квіточки».

Ведучий оголошує про те, що невдовзі — відкриття кафе, презентація та святкування дня народження Мухи. Маленьким дизайнерам пропонують за допомогою дитячих штампів-печаток приготувати запрошення із зображеннями тварин, птахів, комах.

Муха-Цокотуха каже:

— Щиро дякую будівельникам і дизайнерам за роботу! У винагороду всім вам вручаю по 10 гривень. Ви дуже старались і, звичайно, заробили більше. Але в мене багато грошей пішло на будівництво кафе, закупівлю меблів і посуду. Тому пропоную вам щонеділі відпочивати в моєму кафе. Обіцяю обслуговувати вас поза чергою і радувати своїми сюрпризами.

Ведучий:

— І ось настало свято — відкриття кафе. Муха-Цокотуха зустрічала своїх гостей із чарівним вагами в лапках і всім казала:

«Хочете мати завжди добру славу?
Дуже прошу вас, будьте ласкаві!
Свято почніть моє словом приемним,
Будьте люб'язні, милі та чемні!»

(Діти вимовляють і одночасно «кладуть» на ваги ввічливі слова: «Добридень!», «Ми раді вас бачити!», «Яке чудове у вас кафе!», «Вітаємо!» і т. д.)

Далі проводять вікторину із запитаннями й відповідями. Гості виймають із кошика картку з питанням і відповідають на нього. А Муха-Цокотуха нагороджує їх компліментами: «Молодець!», «Розумниця!», «Так тримати!», «Чудово!».

Приблизні питання й завдання з кошика:

— Назвіть найвідоміших птахів із казок. (*Жар-Птиця, Півник, Сова, кривенька качечка, Курочка Ряба, гуси-лебеді, Ластівка та ін.*)

— Яких казкових комах ви знаєте? (*Мурашки, бджола Майя, Муха-Цокотуха, метелик, джміль та ін.*)

— Згадайте книжки, названі іменем героя. (*Лікар Айболить, Дюймовочка, Колобок, Івасик-Телесик, Попелюшка, Котигорошко та ін.*)

— Згадайте, у яких казках зустрічаються металеві предмети або навіть персонажі (золоті монети в «Пригодах Буратіно», За-

лізний Дроворуб, меч Іллі Муромця, золоте колечко в казці «Дванадцять місяців», золоте яєчко в казці «Курочка Ряба»).

Виконайте колективний колаж із підручних засобів. На столі тільки папір, томатний соус, клей, крупи, буряк, морква, пелюстки квітів, клаптики тканини, шматочки хутра, шкіри, кольорових стрічок.

— Проте, як кажуть, соловей піснями не ситий,— зауважує ведучий.— Пограймося знову! Але спершу дайте мені відповідь на питання: «Хто що носиком відчув?»

Діти називають запахи кухні.

— Хто з літературних героїв згадував про їжу? (*«Не їж жиріжок», «Я вас чаєм пригощу», «Колобку, Колобку, я тебе з'їм!», «Тобі чого до хліба — меду чи згущеного молока?» (Кролик до Вінні-Пуха), «Приплинь, приплинь до бережка! Дам я тобі їсти й пити» тощо.*)

— Угадайте-но, якими стравами я вас пригощу: «Ладушки-оладушки»; «Мрія Пана Коцького»; «Улюблена їжа Карлсона»; салат «Червона Шапочка»; напої «Фантазер»; «Жива вода».

Муха запрошує:

— Діти, хто бажає чаю?

Чайник наш уже чекає!

Знаєте, малята, звідки взявся цей ароматний і корисний напій? А ось звідки! (*Показує на карті країни, де є чайні плантації,— Китай, Індію, Туреччину, Японію.*) Цей чудовий напій називається по-різному: по-російськи — чай; по-японськи — тья; по-англійськи — ті; по-французьки — те; по-турецьки — чай.

Діти сідають за столи, п'ють чай із бутербродами.

На прощання Муха запрошує гостей у свою «Крамничку сувенірів» і каже:

— Усі ви мені дуже допомогли: будівельники — будували, дизайнери — оформлювали, меблярі — виготовили меблі, решта малят — допомогли з насінням. Я хочу всім зробити приємне й подарувати сувеніри на згадку. (Вручає сувеніри й відлітає.)

Ведучий питає:

— Скажіть, малята, які риси Мухи допомогли їй одержувати дохід? Чи стосуються Мухи-Цокотухи прислів'я: «Славний своєю працею», «Сім разів відмірай, один раз відріж», «Не задирай носа — спіткнешся», «Пороби до поту, то й поїси в охоту», «Добра праця ніколи не пропадає»?

Діти відповідають на запитання ведучого. Вистава закінчується.

Поради організаторам

Виконувати роль Мухи може дорослий. Гостями Мухи можуть стати різні герої казок — тварини, птахи, комахи, але передусім ті, атрибути яких уже є в дитячому садку.

У підсумковій бесіді рекомендуємо зробити акцент на тому, як щедро, з великою чемністю ставиться господиня кафе до всіх, хто їй допоміг. Вони, звичайно, до неї приходитимуть. І заклад Мухи не буде порожній, а стане процвітати.

ДИДАКТИЧНІ ІГРИ, ВПРАВИ, ІГРИ-ЗАНЯТТЯ

1. Гра «Природні ресурси»

Мета. Формувати в дітей уявлення про природні ресурси: що означає слово «ресурси», що належить до природних ресурсів. Уточнити відомості про важливість природних ресурсів для економічної діяльності й життя взагалі. Виховувати дбайливе ставлення до природних ресурсів.

Матеріал. Чотири демонстраційні картини із зображеннями води, землі, рослини, тварини. Чотири картки з великими літерами В, З, Р, Т. Предметні малюнки всіх видів природних ресурсів: джерела, риби, водорості, корисні копалини, рослини, тварини. Табличка зі словом «Ресурси».

Зміст. Гномик-Економік повідомляє, що завітав у гості до дітей із дуже цікавим словом «ресурси». У нашу мову це слово прийшло з Франції. Воно позначає цінності, запаси, щось дороге. Існують трудові ресурси — трактор, книга, комп'ютер. Їх виготовили люди. А є природні ресурси — їх нам дарує природа. Вони теж різні: водні (дарує вода), земельні (дарує земля), рослинні (дарують ліси, поля), тваринні (дарує нам живий навколишній світ). Гном показує дітям чотири демонстраційні картини та їхні початкові літери, а потім пропонує всім розглянути предметні картинки в себе на столиках. Як тільки, наприклад, він назве літеру «В», підходять і відповідно прикріплюють на стенд малюнки лише ті діти, у яких опинилися зображення водних ресурсів. Потім діти разом із Гномом згадують казки, у яких ідеться про природні ресурси: «Казка про рибалку й рибку» («В»), «Царівна-жаба» («В»), «Троє ведмедів» («Р» — ліс), «Снігуронька» («В»), «Дюймовочка» («З»), «Лисиця, Заєць і Півень» («Т») і т. д.

2. Гра «SOS»

Мета. Продовжити закріплювати знання про різні природні ресурси. Звернути особливу увагу на скінченність багатьох видів природних ресурсів. Навчати розуміти й установлювати взаємозв'язок і взаємозалежність: стане менше природних ресурсів — гірше буде всім — і людям, і в цілому планеті Земля. Виховувати почуття господаря, раціональне, вдумливе ставлення до дарів природи.

Матеріал. Предметні малюнки всіх видів природних ресурсів; для кожної дитини по два кружки — червоний і зелений; табличка «SOS».

Зміст. Під тривожну музику вбігає Гномик-Економік із табличкою «SOS» у руках. Він каже:

— Сьогодні я рятувальник природних ресурсів. Чи ви знаєте їх? (Діти називають.) Запрошую всіх вас так само стати маленькими рятувальниками. Адже багато ресурсів зменшуються або зникають зовсім. Особливо їх стає менше, коли люди погано, легковажно до них ставляться: засмічують озера й річки (вони висихають), розводять багаття (стає менше рослинності), відстрілюють тварин (деякі види зникають), вирубують ліси (стає менше грибів, ягід, тварин і птахів) і т. д. Адже є такі ресурси, які відновити неможливо: дерева можна посадити, а вугілля в землю не додаси. Зараз я покажу вам малюнок. Якщо на ньому зображено той ресурс, який можна відновити, показуйте зелений кружок, а якщо не можна — червоний. Причому після показу кружків одразу потрібно казати «SOS» (врятуйте) і свій варіант порятунку.

Ведучий показує картинки:

- ліс — діти (поодиночі, доповнюючи одне одного) показують зелений кружок і кажуть: «Потрібно берегти рослини, висаджувати молоді дерева»;
- риба в річці — зелений кружок, слід зберігати водойми чистими, не ловити рибу сітями;
- вугілля, залізо, золото, срібло, нафта — червоний кружок, ці ресурси потрібно берегти для своєї країни, розумно використовувати.

Кожному рятувальникові Гномик-Економік дарує своє величезне «спасибі!»

3. Ігрова вправа «Природа — наша годувальниця»

Мета. Систематизувати знання про те, що природа нас годує, вона дарує нам харчі, не вимагаючи при цьому платні; натомість природі потрібні наша увага, дбайливе ставлення й віддяка.

Матеріал. Предметні малюнки із зображеннями дарів природи, що їх людина використовує в їжу; ілюстрації з казок; для кожної дитини — таблиця з намальованими ліворуч картинками (контурні зображення).

Зміст. Гномик-Економік заходить із кошиком ягід, грибів (муляжі або малюнки) і каже: «Я щойно з лісу. Подивіться, які дари підніс мені ліс. Чи можна сказати, що природа нас годує?»

Гномик-Економік розглядає з дітьми малюнки, роздає схеми, разом із малятами читає назви стовпчиків і пропонує: «Подумайте, які харчі ми беремо від природи. Розташуйте малюнки праворуч, один під іншим».

Природні ресурси (контур)	Харчі
Озеро	Консерви рибні
Ліс	Гриби
Земля (поле)	Хліб
Тварина	Дичина

Діти заповнюють схему малюнками й пояснюють свої дії. Потім згадують героїв казок, яких також годувала природа: «Гуси-лебеді», «Лисичка-сестричка і Вовк-панібрат», «Сестричка Оленка і братик Іванко», «Котик і Півник», «Колосок» і т. д.

4. Ігрова вправа «За зеленими дверцятами», або «Зелена аптечка»

Мета. Розширити уявлення про те, що природа не лише годує, але й лікує, що природні лікувальні ресурси — найкорисніші, вони зміцнюють здоров'я людини. Виховувати довіру, прихильність і дбайливе ставлення до цих ресурсів природи.

Матеріал. Зелені дверцята; великі ляльки; порожні коробочки з-під лікувальних трав; аптечка, у якій у разових стаканчиках розставлено джерельну воду й натуральні трави: м'яту, мати-й-мачуху, звіробій, ромашку тощо; Лікар Айболить (лялька).

Зміст. Гномик-Економік входить із аптечкою в руках і розповідає про те, що зараз в аптеках продають лікувальні трави, які щедро дарує нам природа. Кожна трава лікує якесь захворювання: м'ята заспокоює, звіробій і ромашка корисні в разі застуди, мати-й-мачуха допомагає під час кашлю і т. д. Гном пропонує полікувати хворих ляльок і проводить міні-гру «Кому яку коробочку віддати?» Прописує їм ліки добрий Лікар Айболить. Дорослий читає назву трави на коробочці, а діти несуть ляльці те, що прописав їй доктор. Рекомендуємо дати дітям понюхати всі трави й запропонувати випити натуральний цілющий чай на джерельній воді з медом. Проте слід обов'язково порадитися з батьками та медсестрою щодо можливих алергійних реакцій і чутливості організму дітей до цих трав.

5. Гра-заняття «Книга скарг природи»

Мета. Вправляти дітей в умінні ставити себе на місце рослин і тварин. Виховувати бажання надавати посильну допомогу. Розвивати емоційну пам'ять і доброту.

Матеріал. Малюнки із зображеннями птахів, грибів, суниці, сосни, ялинки, білого ведмеда; конверти із записками; перелік природних прикмет.

Зміст. У групу вбігає Гномик-Економік з аудіокасетою в руках і каже: «Коли я був у лісі, пташки передали мені звернення до вас. Хочете послухати?» Малята слухають схвилюваний аудіо-запис: «Врятуйте нас! Допоможіть! Ми замерзаємо! Ми голодуємо! Допоможіть!»

Гном звертається до дітей: «Хто звертається по допомогу? Як можна всім їм допомогти?»

Після прослуховування аудіозаписів, поданих нижче, діти, допомагаючи одне одному й доповнюючи відповіді, відзначають, що слід робити годівниці та шпаківні; збираючи суниці, казати їм «дякую»; ставити штучні новорічні ялиночки; не ламати дерев.

Скарга ялинки. Сумно й самотньо мені в лісі. Зовсім сама я залишилась. А навколо мене ж росли колись десять красунь. Але під Новий рік з'явилися в лісі жорстокі люди й зрубали дев'ять ялиночок!

Скарга сосни. Добре садовим деревам — яблуням та грушам! Плоди їх восени збирають обережно, дбайливо, а мої плоди — шишки — абияк. Гілки так ламають, що тільки тріск стоїть.

Скарга суниці. Бідна я, бідна! Як же погано мені! Я так старалася, росла, на сонечку рум'янилася, соком наливалася, а виявилася нікому не потрібною, ніхто не прийшов, не зібрав моїх ягід — забув, напевно, що суниця на цілий рік здоров'я дає.

Гномик-Економік пропонує дітям усією групою зробити й барвисто оформити книжку «Покажіть нас!» і книгу пропозицій, де батьки також напишуть, як можна допомогти природі.

6. Гра-заняття «Для чого потрібна береза»

Гру проводять з елементами дослідницької діяльності в декілька етапів протягом року.

Мета. Закріпити, розширити знання дітей про березу, її вигляд, умови зростання. Визначити місце берези в екологічному ланцюжку: для птахів — це їдальня й житло, для жука — житло, для зайця — укриття та їжа, для людини — це повітря та прохолода, а також матеріал для меблів, для художника — джерело натхнення. Формувати бажання досліджувати об'єкт із різних боків. Виховувати дбайливе ставлення до берізок, розвивати почуття прекрасного.

Матеріал. Зображення берези; п'ять конвертів із написами (див. нижче); декілька луп; листя, кора, насіння берези; фотографії березових гаїв; зображення берестяних грамот; кошики; дві загадки; дві народні прикмети (див. нижче); образотворчі засоби.

Зміст. Гномик-Економік загадує дві загадки: «Біла — не сніг, зелена — не луг, кучерява — не людина»; «Стоїть Олена — хустка зелена, тонкий стан та білий сарафан». Діти відгадують загадки та обирають найкращу з них. На стенді дітям показують картину із зображенням берези, а навколо неї — п'ять конвертів. На кожному конверті написи: «Який вигляд має берізка?»; «Навіщо берізці білий стовбур?»; «Для кого чим є берізка?»; «Що вміє берізка?»; «Береза і людина». Усі конверти роздають чотирьом-

п'ятьом дітям, один із них стає капітаном дослідницької групи. Діти у своїй підгрупі обговорюють, що можна покласти в конверт, які спостереження провести, що принести з дому. Під керівництвом дорослого діти, проводячи дослідження відповідно до написів, заповнюють конверти фотографіями, малюнками, натуральним матеріалом.

Конверт 1. Діти гладять берізку, її кору, порівнюють листочки, розглядаючи їх у лупу, шукають сліди присутності комах на листі, знаходять насіння берізки і т. д.

Конверт 2. «Сукня» берізки біла, гладенька, на сонці нагрівається слабо, хоч у сильну спеку кора дерева може тріскатися.

Конверт 3. Для пташок берізка — це їдальня й місце, де вони можуть сховатися; для жука — житло, тут він відкладає личинки; для зайця — їжа; для людини — це цілющий березовий сік, а також прохолода, матеріал для меблів, краса тощо.

Конверт 4. Що може берізка? Рости, шелестіти, гойдатися, радувати, викликати смуток і захоплення, поїти, годувати.

Конверт 5. З давніх-давен береза лікувала й зараз лікує всіх: листя, бруньки, сік корисні під час різних хвороб, березові дрова найжаркіші, тріскучі. Раніше, коли не було друкарських книжок та електрики, з берези робили лучину, а з деревини — берестяні грамоти. З берези виходять міцні, гарні човни, легенькі кошики для ягід. Береза — символ свята Трійці. Існують народні прикмети, пов'язані з березою: «Весною в берези багато соку — літо буде дощовим», «Якщо в жовтні листя в берези опадє не повністю, чекай пізнього снігу й холодної зими» і т. д.

Потім кожна група ділиться своїми знаннями, враженнями. Вихователь проводить крапельки-ігри «Що я побачив на березі», «Що в берези зайве?», «Що для берізки добре, а що погано?», «Що трапиться, якщо з берізки зникнуть птахи, перестане йти дощик, сніг укріє коріння, людина пошкодить багато кори?»

На завершення Гномик-Економік пропонує намалювати березову рамочку для фото, а вдома всім разом вирішити, яку фотографію помістити в рамочку.

Примітка. Гра-заняття пройде ефективніше, якщо вона матиме продовження в інші пори року. У результаті спостережень, дослідів, збирання природних матеріалів, ігор конверти постійно поповнюватимуться і стануть змістовним навчально-наочним матеріалом.

7. Гра-заняття «Акція на захист зеленої ялиночки»

Мета. Розширити уявлення дітей про ялинку: яка вона, як живе, як пристосовується до навколишнього середовища, яку роль відіграє ялинка в природі й у людському житті. Викликати в дітей

бажання активно виступати на захист ялиночок. Виховувати етично-естетичні якості.

Матеріал. Текст пісеньки «У лісі, лісі темному»; ілюстрації, що характеризують зміст пісні: загальний вигляд ялиночки, шишки, голки, тварини й птахи, які живуть поряд із ялиночкою; прикрашена ялиночка; малюнки виробів із ялинки; образотворчі засоби для оголошень; контурні зображення ялинки для кожного дорослого (співробітників і батьків).

Зміст. Звучить пісенька «У лісі, лісі темному». Під її музику до групи входить Гномик-Економік з ялиноюю гілочкою. Він пропонує всім заспівати цю пісеньку, супроводжуючи її рухами. А потім каже: «Скоро Новий рік, усім хочеться, щоб додому прийшла жива ялиночка. Але тоді в лісі стане менше ялинок, а вони ж очищують повітря, прикрашають парки, сквери; ялиночку люблять зайчик, вовк, білочка, вона годує і синицю, і дятла. А в темній ялиновій гушавині сплять ведмеді в барлогах. Із ялини роблять будівельні матеріали, музичні інструменти, папір. Розкажімо про це всім дорослим і попрохаймо берегти ялинки».

Гномик-Економік просить дітей узяти участь в акції «На захист зеленої ялиночки». Адже якщо кожна сім'я буде купувати на Новий рік тільки живу ялиночку, то погано стане всім на землі. Цю думку ілюструє плакат (на якому намальовано ялиночки із сумними очима), а також вірш О.Олеса:

Ялинка

Раз я взувся в чобітки,
Одягнувся в козушину,
Сам запрягся в саночки
І поїхав по ялинку.
Ледве я зрубати встиг,
Ледве став ялинку брати,
А на мене зайчик — плиг!
Став ялинку відіймати.
Я — сюди, а він — туди...
«Не віддам,— кричить,— нізащо!
Ти ялинку посади,
А тоді рубай, ледащо!
Не пущу, і не проси!
І цяцьками можна гратись:
Порубаєте ліси — ніде буде і сховатись.
А у лісі скрізь вовки,
І ведмеді, і лисиці,
І ворони, і граки,
І розбійники-синиці».
Страшно стало... «Ой, пусти!
Не держи мене за поли!

Бідний зайчику, прости,—
Я не буду більш ніколи!»
Низько, низько я зігнувся
І ще нижче скинув шапку...
Зайчик весело всміхнувся
І подав сіреньку лапку.

Діти вішають плакат на найвиднішому місці в дитячому садку і першими розташовують на ньому свої пропозиції, поради, ігри, наприклад:

- «Пам'ятайте, що хвоя та шишки є в ліках!»
- «У сім'ї, де немає маленьких дітей, можна прикрасити просто гарну гілочку».
- «А мені подобається штучна ялиночка!»

Під керівництвом дорослих діти майструють із зеленого картону контурні ялиночки й роздають усім дорослим для готування відповідей, порад, пропозицій (їх пишуть на зворотному боці контуру). Заповнені співробітниками та батьками контурні ялиночки потім стають предметом підсумкової бесіди «Як ми захистили ялиночку?»

8. Гра-заняття «Зелений патруль»

Мета. Закріпити в дітей основи екологічної свідомості, формувати елементарні навички екологічно грамотного, економного підходу до природних ресурсів, дбайливого ставлення до живої природи. Виховувати бажання й уміння відстоювати свою точку зору.

Матеріал. Зелені краватки й емблемки; екологічні знаки: зелені зірочки (добре), червоні зірочки (погано); ситуації-записки.

Зміст. Гномик-Економік приходить у групу із зеленими краватками (для 3—4 дітей) і каже: «Ви в дитячому садку найдоросліші, скоро учнями станете. Я пропоную організувати «Зелений патруль», до складу якого ввійдуть троє або четверо малят. Ці діти протягом місяця стежитимуть за порядком у житті своєї групи й усіх інших груп. Проте треба не тільки стежити, але й допомагати». Діти обирають перший склад екологів, їм пов'язують зелені краватки або прикріплюють зелені емблеми. І ось екологічний патруль проходить по дитячому садку. При цьому діти повинні звертати увагу на такі моменти:

- Чи є в групі сміття?
- Чи раціонально використовують воду, електрику, тепло?
Чи немає зіпсованих або незакритих кранів?
- Чи багато залишається харчових відходів?
- Чи правильно діти піклуються про рослини?
- Чи добре піклуються про тварин?
- Чи повітря в приміщенні чисте?..

Якщо в групі все добре, на дошку прикріплюють зелену зірочку, а коли що-небудь не так, то червону. Повторно «патрульні» приходять через тиждень. А дані про становище в групі заносять на спеціальний «Екологічний екран».

Гномик-Економік заохочує дії патрульних і пропонує розв'язати інші проблемні ситуації, які трапляються в казках і не тільки:

- Герої казки «Рукавичка» просять побудувати дім, не використовуючи деревини. Як ви це зробите?
- Поштовий голуб приносить телеграму від гіпопотама: «В Африці сильна посуха. Нам нічого пити, немає питної води. Допоможіть!» Завдання — доправити воду, використовуючи карту й різні способи перевезення води.
- Пес Сірко приносить звістку про те, що з гір зійшла лавина, унаслідок чого постраждали тварини, поламано дерева. Необхідно зібрати й швидко доправити необхідну посилку. Що потрібно зробити передусім?
- У перукарні накопичилося багато сміття. Що потрібно робити? Усе скласти в один мішок і відвезти на звалище? Чи, відсортувавши пластикові та скляні банки, відвезти сміття на переробку? Що зробити швидше? Як краще вчинити?
- До нас надійшла записка від Лісовичка: «Тривога! У лісі з'явився мурахойд!» Чим може загрожувати його поява? Як допомогти лісовим жителям?
- У хутряне ательє прийшли дві жінки з проханням зшити їм по шубці. Одна з жінок хоче штучну шубку, а друга — лисячу. Що їм порадити?

За підсумками відповідей Гномик-Економік роздає дітям зелені й червоні зірочки. Рекомендуємо зробити «Зелений патруль» постійним у дитячому садку, залучаючи до роботи співробітників і батьків.

9. Гра-заняття «Моє пухнасте диво»

Мета. Уточнити думку про те, що тварини існують не лише для того, щоб приносити користь, наприклад, ловити мишей; вони також ушляхетнюють людину, дарують їй радість, створюють гарний настрій. Формувати думку, що про тварин необхідно піклуватись, а для того, щоб робити це правильно, потрібно багато про них знати й не лінуватись.

Матеріал. Ілюстрації котів і кішок різних порід; малюнки під назвою «Це все кішки»: леопард, гепард, пума, лев, тигр, ягуар, оксамитова кішка, рись, сніговий барс; фотоальбоми, значки, листівки, статуетки; живі кішки; конверти «Моя улюблена тварина»; книжки про кішок (художні й документальні); картки-моделі; емблема «Міс Киць-Киць».

Зміст. Гномик-Економік загадує загадку: «Часто вмивається, рушником не витирається». Діти зі своїми кішками на руках проходять по групі, розповідаючи про те, як звуть їхніх вихованців, скільки їм років, як малюки про них піклуються тощо. Потім кішок забирають дорослі. Гномик-Економік показує виставку породи котятчих «Це все кішки», розповідаючи про кожну з них. Після цього проводиться бліцтурнір:

— Яке ім'я підійде кішці, котові (Мурчик, Сніжинка, Пан Котцький, Пушок, Мікі, Том, Васько та ін.)?

— Хто вигадас більше пестливих слів від слова «кіт»?

— Що є в кішки? (Тулуб, лапки...)

— Яка в кішки шубка? Як поводить ся кіт у різний час?

Підбивають перші підсумки, і на груди кожного учасника прикріплюють наліпку-кішечку. Далі Гномик-Економік пропонує розглянути, що малята принесли сьогодні на заняття. Усі розглядають вміст конверта «Моя улюблена тварина», фотоальбоми, значки, листівки, статуетки, книжки про тварин. Найбільш активним учасникам вручають наліпки-кішечки.

Потім Гномик-Економік роздає всім дітям картки-моделі. Кожен символ на картці позначає те або інше питання, на яке дитина повинна відповісти, складаючи розповідь на тему «Якби я був (була) котом (кішкою)...»:

— Якої породи тварина?

— Який вигляд вона має?

— Що любить тварина? (Червоне сердечко.)

— Чого не любить тварина? (Чорне сердечко.)

— Як треба піклуватися про тварину?

Потім дитина розповідає про пригоду, що трапилася з його улюбленцем. За найкращу розповідь Гномик-Економік нагороджує переможця черговою наліпкою на долоньку.

Під звуки пісеньки про кішку знову заходять головні гості заняття — кішки. Серед них проводять конкурс «Міс Киць-Киць». Жодна кішка не залишається без нагороди: вони отримують звання «найшвидша», «ніжна», «чарівна», «сором'язлива» і т. д.

На завершення діти згадують казки, розповіді, вірші про кішок, а також відповідають на питання:

— Для чого потрібні кішки в оселі?

— Чому кішок називають друзями людини?

— Чому кішка так часто вмивається?

— Що допомагає кішці підійматися на дерево?

— Що люблять і чого не люблять кішки?

— Який лікар приходить до хворої кішки?

— Якщо ви зустрінете маленьке кошеня, що заблукало, як учините — принесете його до себе додому назавжди; повісите

оголошення про знахідку на найближчих будинках; просто пройдете повз?

Рекомендуємо помістити на стіні дитячого садка подяки всім батькам за їхню активну участь в акціях з порятунку тварин.

ЕКОНОМІЧНІ МІНІАТЮРИ

ЕКОНОМІЧНА ЗАРЯДКА

- Протягом тижня було п'ять дощових днів і два сонячних. На скільки дощових днів було більше?
- Кріт зарився в землю на два метри, а пташка злетіла від землі на чотири метри. Яка відстань між ними?
- У собачки Жучки народилися цуценята: двоє чорненьких, одне біле і ще двоє чорно-білих. Скількох цуценят має Жучка?
- У зоопарку слон з'їдає щодня 3 кг сіна, а поні — 1 кг. Скільки сіна потрібно слонові на два дні, а поні — на три дні?
- Кого (або чого) в лісі більше — ялинок чи інших дерев?
- Кого в річці більше — щук чи інших риб?
- Кого в лузі більше — ромашок чи інших квітів?
- Чого в землі більше — золота чи інших корисних копалин?
- Кого в Арктиці більше — білих ведмедів чи інших тварин?
- Бабуся принесла в хату відерко зі снігом о 8-й годині ранку. А о 9-й годині сніг у відрі розтанув. За який час він устиг розтанути?
- Що настає частіше — ранок чи вечір, день чи зима, свята чи вихідні?

МАТЕМАТИЧНІ ІСТОРІЇ

- Були собі три рибки в акваріумі. Потім до них підселилися ще дві рибки. Скільки рибок стало жити разом? Але всім їм із кожним днем ставало жити все важче і важче. Чому?
- У лісі виникла суперечка між деревами. Берізка сказала: «Я найголовніша!». Дуб заперечив: «Ні! Це я найголовніший!» Сосна закричала: «Ні! Ні! Я!» А ялинка вирішила, що важливішого дерева, ніж вона, немає й бути не може. Скільки дерев посперечалося? Хто з них має рацію?
- Діти, поглянувши на небо, побачили шість промінчиків сонечка, а чотири промінці вже закрили хмаринки. Скільки всього променів подарувало дітям сонечко? Що відбудеться далі?
- Білочка запасла на зиму 4 грибочки, 3 горішки та 2 жолуді. Скільки всього запасів зробила білочка?

- Катруся зірвала 5 кульбаб, а Сашко — 20 таких самих квіточок. Скільки всього квіток у дітей? Катруся зробила Сашкові зауваження: «Не можна рвати так багато кульбаб!» А Сашко відповів: «Я хочу порадувати маму!» Хто з дітей має рацію?
- Двоє рибалок ловили рибу. Перший зловив у ягир відразу 10 окунів. А другий просидів із вудкою цілий день і виловив усього 3 окунів. Скільки рибок в обох рибалок? Хто з них любить природу? Чому ти так думаєш?

СИТУАЦІЇ

- У лісі під кущиком сидить зайчик. У нього забинтована лапка. Чому? Що сталося? Хто допоміг зайчикові?
- На лузі лежить метелик із відірваним крильцем. Навколо нього схилилися сумні квіти. Чому квіти сумують? Як допомогти метеликові?
- В осінньому лісі на гілках ледве тримаються останні жовті листочки. Ось-ось вони впадуть на землю. Чи потрібно допомагати листочкам?

ПИТАННЯ, ТВОРЧІ ЗАВДАННЯ

- З давніх-давен усе добре й гарне порівнюють із сонечком. Чому?
- Чи можна примусити свою тварину робити те, що їй не властиве? Чи будеш ти обмежувати свободу свого маленького друга?
- Про що можуть співати пташка в клітці й пташка на гілці?
- Як можна захищати дерева в місті?
- Маленьке пташеня не втрималося в гніздечку й опинилося на землі. Як його врятувати?
- Людина багато чого навчилася у природи: винайшла електричну лампочку, дивлячись на сонечко; вентилятор — немов вітер; у холодильнику живе лід; душ нагадує дощик. А чого ти можеш повчитись у природи?
- Багато тварин є нашими помічниками. Дельфін допомагає тим, хто тоне в морі, дятел — добрий лікар лісу, соловей радує своїм співом. А чи вважаєш ти себе помічником у сім'ї? Помічником природи? Чому?
- Люди прибирають листя. Це добре чи погано?
- Про море кажуть, що воно багате, тому що там живе риба. Ти згоден?
- Чому так кажуть: «Потрібні всі — хто робить мед і хто робить отруту»?

- Які добрі вчинки ти зробив для природи?
- Які тварини не можуть жити без рослин?
- Чому в народі кажуть, що кожна людина в житті повинна посадити хоч би одне дерево?
- Назви тварин і рослини, які занесені в Червону Книгу.
- Якою є користь і чи є шкода від твоєї дружби з «братами нашими меншими»? Чому їх так називають?

ПРИСЛІВ'Я, ПРИКАЗКИ, ЗАГАДКИ

- Весна ледачого не любить.
- Багато снігу — багато хліба.
- Багатий, як осінь.
- Будь багатим, як земля, здоровим, як джерельна вода, веселим, як весна, працьовитим, як бджілка.
- Травень весь рік годує.
- Не брудни криниці, бо схочеш водиці.
- Зимою тепла, як в убогого добра.
- Сонце взимку як мачуха: світить, та не гріє.
- Що маємо — не дбаємо, втративши — плачемо.
- На природу — в будь-яку погоду.
- Лікар наш — сама природа, сонце — всім рідний батько, а земля — рідна мати.
- Живучи біля джерела, воду не цінують.

ЗАВДАННЯ «РУКАМ ПРАЦЯ — СЕРЦЮ СВЯТО»

- Створи малюнок із допомогою вітерцю (*намалюй будь-який пейзаж фарбами, а потім відразу ж вийди з ним на вулицю у вітряну погоду чи подуй на нього*).
- Зроби з природних матеріалів:
 - фігурки людей із трави, піску, камінчиків, каштанів, жолудів;
 - черепаху Тортилли, жучків, капелюшок зі шкаралупи волоського горіха.
- Заморозь декілька маленьких сніговичків і збережи їх у морозилці до 1 квітня, щоб повеселити своїх друзів.

СЦЕНАРНИЙ ПЛАН РОЗВАГИ «ДЕНЬ ТУРИСТА»

Пропонований сценарний план має свої особливості. З огляду на дошкільний вік учасників (5–6 років) «День туриста» рекомендуємо проводити двічі на рік (у вересні, а потім у травні

або червні) обов'язково на території дитячого садка. Малята збираються на майданчику, а потім усією групою, ідучи спеціально придуманим і наперед підготованим дорослими маршрутом, на запланованих зупинках виконують завдання, граються, розважаються. У плані, що наводиться далі, достатньо як освітнього, так і ігрового матеріалу для того, щоб кожен на свій розсуд обрав те, що здається найнеобхіднішим. Тривалість проведення розваги — 1 година. Важливо в найближчий день після Дня туриста провести з дітьми бесіди, запропонувати їм відтворити свої враження в малюнках, підготувати стінгазету, вироби для батьків і малят із молодшої групи.

Мета. Розширити уявлення про природоохоронну діяльність людей на планеті Земля. Поглиблювати й розширювати знання про природу, викликати бажання не тільки берегти довкілля, але й брати участь у його поліпшенні. Сприяти виробленню вміння й бажання активно та весело відпочивати. Виробляти навички існування в похідних умовах.

Матеріал. Аудіозаписи; повітряний змій; рюкзаки; набори як потрібних, так і непотрібних речей; аркуші картону або цупкого паперу для гри «Купини на болоті»; малюнки-ситуації до «Екологічного світлофора»; атрибути Лісовичка й Баби-Яги; природний матеріал для виробів; картинки із зображеннями квітів і дерев: кульбаби, берізки, маку, незабудки, латаття; сміття поганих туристів; багаття; каша туриста; казанки; разовий посуд; виносні столи, стільці; серветки; сувеніри з картону з написами (див. зміст наприкінці плану).

Зміст. Під звуки урочистої мелодії малята шикуються півколом на майданчику. Звучить барабанний дріб.

Ведучий каже: «За бажаннями народу всі йдемо ми на природу. Діти, ви тепер не тільки Галі, Петрики, Васильки. Не читці ви, не артисти, друзі, ви тепер туристи!»

Раптово з'являється Лісовичок і запрошує до лісу тільки тих, хто ознайомився із законами охорони природи та клятвою туриста. Він звертається до дітей:

— Запам'ятай, юний друже, закони охорони природи, завжди виконуй їх!

- Закон співучого соловейка: оспівуймо красу природи (*показує пташку*).
- Закон червоної калини: прикрашаймо землю добрими справами (*показує кетяг калини*).
- Закон дбайливої білочки: берімо від природи те, що нам, людям, дуже необхідно, думаючи про відновлення природних цінностей (*показує білочку*).

- Закон мудрої сови: вчимося відповідати за вчинки на природі (*показує сову*).
- Закон доброго дельфіна: допомагаймо, як дельфін у морі, усім, хто цього потребує (*показує дельфіна*).
- Закон вічнозеленої ялиночки (або квіточки): завжди пам'ятаймо про те, що закони природи вищі за людські закони (*показує ялиночку або квітку*).

А тепер присяга туриста.

Присягаємося хором,
Клятву цю забути — сором:
Нічого в природі не ламати,
Птахів берегти, з рогаток не стріляти,
Гнізд не чіпати, квітів не рвати,
Не пхикати й не вередувати,
Молодшим і слабшим допомагати,
На галявині розважатись і співати,
Більше рухатись, у різні ігри грати,
Сміття за собою прибирати,
Чистою природу залишати!
Присягаємося! (*хором*).

Лісовичок нагадує: «Пам'ятай, туристе, головний девіз: «Один за всіх і всі за одного!» — і запрошує до «лісу».

Діти, ідучи довкола будинку й по території дитячого садка, беруть участь у природоохоронній і розважальній діяльності.

- Співають улюблені похідні пісні.
- Запускають разом із дорослими повітряного змія з гаслом «Ура всім туристам!».
- Грають в ігри:

1. «Збери рюкзак»: Виграє той, хто помістив у нього тільки найнеобхідніше.

2. «Хто де живе?»: мурашка — в мурашнику; пташка — в гніздечку; білка — в дуплі; вовк — у лігві; бджоли — у вулику; лисиця — в норі і т. д.

3. «Купини на болоті»: кожен учасник перебирається через уявне болото за допомогою двох аркушів — на одному стоїть, переступає, бере попередній аркуш і т. д.

4. «Екологічний світлофор»: на трьох аркушах жовтого, зеленого й червоного картону намальовано ситуації: а) багато пеньків у лісі; б) пташеня випало з гнізда; в) труби димлять — шпаківні порожні; г) у лісі багато сміття; д) лісник доглядає хворе дерево; е) Дід Мазай рятує зайців і т. д. Діти оцінюють ситуації, обговорюючи, як слід чинити в тих чи інших випадках.

Раптово з'являється Баба-Яга, плаче й просить допомоги: вона загубила своє намисто, капелюх. Їй сумно. Дорослі й діти допома-

гають Бабі-Язі: роблять намисто з горобини, капелюх із лопухів, трав або газет. Показують крапельки-вистави: парад паперових корабликів у струмочку, метання ядра (кульки із зім'ятої газети), стрибки у висоту (на дереві закріплюють ватман, діти, озброївшись олівцем, підстрибують якомога вище, щоб поставити свою риску на ватмані). На гілочках дерев залишають свої різноколірні вузлики на згадку, водять танок тощо. Баба-Яга, надивившись і награвшись, дякує за допомогу та прощається з усіма.

Ідучи далі, діти бачать на галявині спеціально підготовані дорослими сліди поганих туристів. Вони очищують територію від сміття, пляшок і ставлять табличку «Бережи природу!».

Лісовичок пропонує після свята у своїй хатинці чи наступного дня в дитячому садку виконати дві важливі справи: спорудити альпійську гірку й за допомогою колекцій оформити саморобні іграшки.

Із цією метою діти збирають насіння, плоди, камінчики, мушлі, сухе листя, кору дерев, мох, пісок, глину, грудки землі, горіхові шкаралупки, сухоцвіт, гілки і складають усе в кошики, накриваючи свої колекції серветками.

Потім малята підходять до багаття, на якому в казані вариться каша (обов'язково принести вже готової з кухні). Дорослі, користуючись разовим посудом, пригощають дітей кашею й цілющим чаєм із трав. Поївши й попивши, малята пригощають усіх частуванням із рюкзаків (печивом, карамельками, яблуками).

На привалі звучать пісні. На завершення кожна дитина отримує від Лісовичка сувеніри — картонний казанок із написом «Основне правило туриста: швидкий рух, вірний друг, весела вдача, бадьорий дух», ополоник із гаслом: «Це правило кожен турист пам'ятає: дружба в поході допомагає!», медаль «Найкращий турист».

ДИДАКТИЧНІ ІГРИ, ВПРАВИ, ІГРИ-ЗАНЯТТЯ

1. Вправа «Раніше і тепер»

Мета. Закріпити, розширити відомості про те, як жили люди раніше (100 років тому). Порівняти ресурси, можливості минулого і ресурси, технології теперішнього часу. Підводити до розуміння ролі людини в поліпшенні умов життя, того, що техніка допомагає економити час, сили людей, підвищує якість праці. Розвивати допитливість.

Матеріал. Дві схеми з назвами «Було», «Стало». Предметні малюнки з минулого і сьогодення в побуті й праці. Два записи пісень: «Дивлюсь я на небо» і сучасна дитяча на вибір вихователя.

Зміст. Гномик-Економік приходить у групу з калькулятором і розповідає про те, як люди жили раніше, показує зображення української хати з предметами побуту, а потім — малюнки сучасного світу (квартира, місто). Потім роздає одним дітям картки-малюнки з минулого — із зображеннями печі, воза, гусячого пера, чорнильниці, свічки, рахівниці, сокири, коси, колодязя; іншим — авторучки й автомобіля, калькулятора, газової плити, електропили, комбайна, електричної лампочки. Під мелодію «Дивлюсь я на небо» діти складають відповідні малюнки у схему «Було», а під мелодію сучасної пісні — малюнки у схему «Стало». Після цього проводять вправу «Знайди пару».

На завершення всі разом обходять приміщення дитячого садка, називаючи сучасну техніку й згадуючи, чим обходилися люди раніше (тостер — сковорода, пилосос — віник, аудіомагнітофон — платівки і т. д.)

2. Вправа «Навіщо потрібні гроші»

Мета. Познакомити дітей із грошовою одиницею України — гривнею. Показати, що гроші бувають різного номіналу: так зручно всім. Розповісти, що гроші має право випускати тільки Нацбанк країни. Уточнити, що гроші отримують ті, хто працює, вчиться чи є пенсіонером. Гроші потрібні для того, щоб жити: сплачувати за квартиру, харчуватися, вдягатися, вчитися, відпочивати. Виховувати дбайливе ставлення до грошей, культуру поведінки з ними.

Матеріал. Різні купюри та монети; фотографія будівлі Нацбанку України; зображення праці різних людей, їхніх потреб; атрибути для сюжетно-рольової гри «Неділя».

Зміст. Гномик-Економік приходять у групу з гаманцем і розповідає про головний банк країни, монетний двір, показує гроші. Потім каже про те, що люди, які працюють, отримують за свою працю зарплату, студенти вчаться й одержують стипендію, а літнім і хворим людям держава платить пенсію. Потім він просить дітей повторити ці слова хором. По черзі показуючи картинки, діти називають потрібне слово: пекар отримує — зарплату, старенька людина — пенсію і т. д.

У другій частині вправи гравці показують Гномикові-Економіку картинки із зображенням житла, їжі, одягу, із сюжетами на теми медицини, освіти, соціального захисту, розваг і пояснюють, для чого потрібні гроші в цих ситуаціях.

Рекомендуємо доповнити вправу сюжетно-рольовою грою «Неділя»: у вихідний день діти йдуть до крамниці, перукарні, театру, розмінюють гроші, увечері підраховують витрати і т. д.

3. Вправа «Чарівні перетворення»

Мета. Формувати уявлення дітей про те, що природні ресурси виконують важливу економічну функцію, приносять дохід і користь людям. Виховувати дбайливе ставлення до речей, зроблених людськими руками.

Матеріал. Картки-кружечки, на кожній із яких написано по одній букві: П (природні ресурси), Р (рукотворний світ). Ілюстрації із зображеннями природних ресурсів і предметів, зроблених руками людини (рукотворного світу).

Зміст. У руках у дітей — по дві картки-кружечки (з двома літерами). У Гномика-Економіка — ілюстрації із зображеннями природних ресурсів і рукотворного світу. Він каже: «Ми з вами вже знаємо, що природа дарує нам ліси, річки, гори, пустелі, сонечко та хмаринки, дощ і сніг. А люди користуються цим і створюють блага, тобто рукотворний світ. Зараз я покажу вам різні малюнки. Побачивши природний ресурс, покажіть кружок із літерою “П”. Якщо цей предмет зроблено руками людини, підніміть кружок із літерою “Р”».

На малюнках показано: ліс, меблі, річку, море (курорт), консерви, компот із ягід, квіти в крамниці, воду, що тече з крана, тощо. Як варіант можна зробити дві коробочки з літерами «П» і «Р» — діти намагаються правильно розкласти картки в них.

На завершення всі проходять по кімнаті групи і не тільки називають предмети й речі, але й розповідають, із яких природних ресурсів їх зроблено.

4. Вправа «Покупки»

Мета. Показати, що кожна річ коштує грошей. Розкрити дітям купівельну вартість грошових знаків. Навчати оцінювати свої купівельні можливості, тобто зіставляти ціну товару зі своєю готівкою.

Матеріал. Різноманітні товари в малюнках, муляжах, виробках (хліб, солодощі, овочі, фрукти); промислові товари різної вартості: олівці, фломастери, конверти з маркою і без марки, іграшки тощо; цінники; умовні «гроші»; магазинна каса.

Зміст. Гномик-Економік заходить у групу з гаманцем і пропонує вирушити до крамниці, заздалегідь назвавши «продавців» і роздавши «гроші» «покупцям». Спочатку повторюють правила поведінки в крамниці за допомогою таких питань:

- Навіщо люди відвідують крамниці?
- Які товари купують у крамниці?
- Як покупці дізнаються про ціну потрібного товару?
- Як розраховуються за товар?
- Які ввічливі слова вживають покупець і продавець?

Потім обирають «продавців», «касира», розставляють атрибутику.

Гномик-Економік непрямо, через завдання та питання, скерує гру:

- Купіть, будь ласка, тільки один предмет.
- А вам, напевно, потрібно купити хліб і щось із іграшок?
- Купіть річ, яка коштує зовсім недорого — 5 гривень.
- Назвіть, який товар у крамниці коштує менше, а який більше за 10 гривень.
- Що ви не можете, але дуже хочете купити?

При цьому дорослий звертає увагу дітей на значення грошей як предмета життєвої необхідності.

Рекомендуємо після здійснення «покупок» провести сюжетно-рольові ігри «Сім'я», «Дитячий садок», «Перукарня», «Пошта», «Подорож».

5. Гра-заняття «Подорож товарів»

Мета. Розкрити дітям необхідність обміну продуктами праці між людьми. Показати, що людина постійно потребує товару, якого в її місцевості не виробляють. Дати дітям первинні, елементарні уявлення про взаємообмін між країнами, про експорт, імпорт. Виховувати гордість за вітчизняні товари, особливо ті, які виробляють у своєму селищі, місті.

Матеріал. Картки-малюнки із зображенням різноманітних речей, харчів (вітчизняних і зарубіжних); карти України та світу; прапорці.

Зміст. Гномик-Економік, тримаючи в руках глобус, запитує в дітей:

— Чи любляєте ви подорожувати? Навіщо подорожуєте? Де ви були? (Ці місця діти знаходять на карті.)

— Чи можуть подорожувати товари? Для чого це потрібно людям?

Діти розглядають карту України. Дорослий називає міста, де є великі заводи й фабрики, що виробляють трактори, комбайни, солодощі, іграшки. Їх розвозять у товарних вагонах по всій країні. (Міста позначають прапорцями.)

— Чи можливе життя міста без села, а села без міста? І тут подорожують товари.

Діти, у яких у руках — картки із зображеннями міських товарів, обмінюються ними з малятами, у яких на картках — сільськогосподарська продукція. Наприклад, трактори, машини, шкільне приладдя міняють на молоко, м'ясо, овочі, фрукти, зерно.

— Чи може Україна жити самостійно? Напевно, може: у нас виробляють харчі, одяг, машини, іграшки тощо. Але життя стає кращим і яскравішим, коли в країні з'являються товари-«іноземці». До нас прибуває з різних країн багато товарів: кава — з Бразилії, телевізор — із Японії, м'які іграшки — з Китаю, Білорусі і т. д. Це імпорتنі товари. Але й про наші товари мріють жителі інших країн. Наприклад, наше зерно, трактори, літаки купує Росія. Такі товари називають експортними.

Діти знаходять інші країни на карті світу й позначають прапорцями місця, де «прижились» українські товари.

Далі проводять гру «На чому подорожують товари і де вони зустрічаються». Гномик-Економік називає товар, а діти відповідають. Наприклад, молоко перевозять у цистернах на молочний завод, а звідти продукти з нього: молоко в упакованні, масло, йогурти, сметану, сир — розвозять у спеціальних машинах до супермаркетів або продовольчих магазинів. Об'єкти для запитань: газ із Росії; літаки з України; овочі із села в місто; одяг тощо.

На завершення організовують гру «Експорт — імпорт». Двоє дітей отримують шапочки з цими назвами, а решта — картки-малянки із зображенням різноманітних речей, харчів. Ведучий називає товар, а той, кого викликали, підбігає до дитини у відповідній шапочці (машина «Джип», трактор, молоко, іграшка «Лего», взуття з Угорщини, взуття з Києва, ранець імпорتنий і український тощо).

Дітей запитують: «Які товари люди купують найчастіше? Чому імпорتنі товари дорожчі? Як зробити так, щоб українці хотіли купувати свої товари?»

6. Гра-заняття «Ринок»

Мета. Показати особливості купівлі-продажу товарів на ринку (вільні ціни, торг, кількість продавців, покупців). Виховувати тактовну поведінку на ринку.

Матеріал. Харчі; ринкове обладнання (ваги, гирі, пакети, таці); умовні «гроші»; іграшки або малюнки із зображенням зайчика, білки, ведмедя, горішків, моркви, ягід малини і т. ін.

Зміст. Гномик-Економік запрошує дітей піти на ринок і запитує:

— Скільки продавців продають сливи? Чому ціни в них різні? Які сливи вам хотілося б купити?

— Коли ціна на ринку вища — коли багато продавців і мало покупців чи, навпаки, коли продавців мало, а покупців багато?

— Чи можна торгуватися на ринку? Як про це потрібно сказати продавцеві?

— Чим відрізняється продаж товарів на ринку від продажу їх у супермаркеті?

— Чи буде змінюватися якість товару, якщо відразу купити його у великій кількості? А ціна?

Гномик-Економік показує свій приклад купування слив (обходить усіх продавців, торгується й «купує» сливи). За його прикладом починається «купівля — продаж» усіх товарів на ринку.

Потім дітям показують декілька казкових сюжетів на тему «Герої казок на ринку».

Перший сюжет. Одного разу зайчик вирішив допомогти мамі Зайчисі продати моркву. Але малюк загрався і прийшов на ринок тільки ввечері. Моркви на ринку було мало, і та пов'янула на сонечку. Тут зайчик витягнув із мішечка свіжу моркву й почав її продавати. Як ви вважаєте, чи продав зайчик свій товар? Як йому подякувала мама?

Другий сюжет. Решта продавців моркви, побачивши, що вчоріє, оголосили по радіо: «Продається морква. Дешево. Буде дешевше, якщо купите її багато. Чекаємо! Приходьте!» Що трапиться після того, як пролунало оголошення?

Третій сюжет. Одного разу в будень білочка принесла продавати горішки, а ведмідь — малину. Але покупців на ринку не було: усі вони працювали. Простояли цілий день продавці й вирішили продати свій товар одне одному. Чи принесуть продавці гроші додому? Чи отримали вони прибуток від своєї праці? У які дні краще виходити на ринок торгувати? Чому?

Під час розповідей Гномик-Економік маніпулює з персонажами на фланелеграфі. Потім пропонує кожній дитині скласти розповідь «Як я з мамою ходив (ходила) на ринок» на основі власного досвіду.

Рекомендуємо після закінчення заняття організувати сюжетно-рольову гру «Ринок».

7. Гра-заняття «Як знайти вихід?»

Мета. Формувати вміння раціонально використовувати матеріал: показати, що результат і якість праці залежать від обраного способу виконання й від ставлення до роботи. Пояснити дітям залежність ціни товару від його якості й кількості. Виховувати дбайливе ставлення до речей і серйозний підхід до витрачання коштів.

Матеріал. Умовні позначення проблемних ситуацій; матеріали до ситуацій; заохочення у вигляді сонечок із картону; предмети для чаювання з медом.

Зміст. У групі з'являється Гномик-Економік із малюнками — умовними позначеннями — та «сонечками». Він пропонує послухати історії про пригоди, що сталися в різний час із різними героями, і допомогти відповісти на запитання, оцінити дії та вчинки героїв. Хто постаріється, отримає «сонечко», а може, й не одне. Гном починає свою розповідь, спираючись на наочність.

Перша історія — «Ательє “Сонечко”». Катруся й Наталка — закрійниці. Вони кроють сукні для ляльок. На складі їм видали по чотири метри тканини. Катруся розкроїла чотири сукні, а Наталка — тільки дві. Чому вийшла різна кількість суконь? Хто краще працював? У кого сукні швидше куплять? Якщо суконь більше, то вони кращі? Дешевші?

Друга історія — «Книжкова лікарня». Дітям видали по довгій смужці паперу й попросили розділити її на шість рівних частин, щоб підклеїти шість сторінок у кожній книжці. Один хлопчик швидко розрізав смужку на шість частин, а потім відремонтував книжки, а решта дітей спочатку вимірювали довжину, робили позначки, розділяючи смужку на частини, і тільки потім розрізали папір і підклеювали сторінку. У кого піде менше часу на ремонт книжки? Який спосіб дозволяє відремонтувати акуратніше?

Третя історія — «Меблева майстерня». У майстерні працювали Іван Іванович та Іван Сергійович. Вони виготовляли дитячі ліжечка. Іван Іванович зробив за тиждень три ліжечка, але вони скрипіли, ніжки були не однаковими завдовжки, та й пофарбовані нерівно, негарно. А Іван Сергійович зробив тільки одне ліжечко — гарне, високої якості. Яке ліжечко куплять швидше? Яке ліжечко коштуватиме дорожче?

Четверта історія — «Взуттєва майстерня». Одного дня зустрілися в майстерні туфелька і черевичок. Туфелька сказала: «Я тут буваю часто — у мене то підощва зітреться, то каблучок відлетить». «А я сюди прибігаю рідко. Мені тут тільки устілки

мінняють»,— сказав черевичок. У якого взуття господар кращий? Чи правильно кажуть, що річ, яку бережуть, два життя проживе?

8. Гра-заняття «Що лежить у чорній скриньці»

Мета. Розширити усвідомлення того, що праця та її продукт взаємопов'язані; усі речі навколо зроблено людськими руками; люди одержують за свою працю різну зарплатню. Викликати бажання допомагати бідним, уміти знаходити вихід із різних становищ. Прищеплювати навички ощадливості, акуратності, бажання виконати свою роботу економно й гарно.

Матеріал. Чорна скринька з картками-завданнями, наочно-навчальний матеріал до них (зображення персонажів казок, сюжетні малюнки); телефон; мікрокалькулятор; шматочки яких-небудь матеріалів для виробів; образотворчі засоби, необхідні для листівок.

Зміст. Гномик-Економік, показуючи дітям чорну скриньку, каже про те, що в ній багато цікавого, невідомого, а значить, таємничого. Він пропонує погратися. Діти розділяються на шість підгруп, у кожній із них обирають капітана, причому капітанами стають по черзі. Заплющивши очі, малята дістають малюнки зі скриньки й разом зі своєю підгрупою вирішують поставлені там проблеми.

Картка 1. На ній зображено бездомних, недоглянутих, нещасних кота Базилію й лисицю Алісу. Діти думають, як їм допомогти (запросити в гості, нагодувати, поділитися іграшками).

Картка 2. Зображено лампочку. «Що за диво, хто вгадає: сонечко зі стелі сяє?». Де живе її величність Електрика? Назвіть предмети, яким допомагає працювати електричний струм. Чому одна сім'я платить за електрику більше, а інша менше? Як берегти світло?

Картка 3. Двоє шевців. «Хто з двох шевців одержить у результаті більшу зарплату, якщо перший шие пару чобіт за два дні, а другий — за три? Чи шевці одержують зарплатню лише за кількість чобіт? Чи можна робити товар акуратно й швидко вночі?»

Картка 4. «Двоє друзів працювали на пошті листоношами. Вони одержали зарплату й витратили її кожен по-своєму. Перший купив тенісну ракетку, а другий — велосипед, щоб розвозити на ньому пошту. Хто з друзів учинив більш правильно?»

Картка 5. «Жила собі дружна сім'я: тато, мама, син і маленька донька. Наближався Новий рік. І донька почала обирати подарунок своїм батькам. Та ось біда — грошей не вистачало на кімнатну квітку — герань, яку так люблять мама й тато. Тоді старший брат

запропонував: «А зробімо спільний подарунок, у складчину». Що було далі? А як би вчинили ви в цій ситуації?»

9. Гра-заняття «Друге життя речей. Світ паперу»

Мета. Звернути увагу дітей на значення паперу в житті людей і на його різноманітність. Уточнити, з чого і як виготовляють папір. Підкреслити, що ліси скінченні, вони можуть загинути, якщо їх не відновлювати. Виховувати розумне, економне ставлення до паперу. Навчати використовувати папір у всіх його видах повторно.

Матеріал. Береста; різні види паперу (фотопапір, серветки, картон, газета, ватман, коробки тощо); образотворчі засоби; «скринька відчуттів», у якій лежать предмети з різного паперу.

Зміст. Гномик-Економік показує дітям «скриньку відчуттів» і загадує загадку: «Не кущ, а з листочками, не сорочка, а зшита, не людина, а говорить. Ти з нею розмовляй частіше — удвічі станеш розумніший». Відгадавши загадку, діти опускають руку в «скриньку відчуттів» та з заплющеними очима, на дотик, відгадують предмети, зроблені з паперу. Потім Гномик-Економік показує бересту, розповідає, що в давнину її виготовляли з деревини й писали на ній. Пізніше з'явилися целюлозно-паперові заводи, де деревину очищують від кори, дроблять на шматочки в спеціальних машинах, змішують ці шматочки з особливою рідиною й одержують папір. Усі разом, проходячи по дитячому садку, шукають вироби з паперу. Дорослі звертають увагу на те, що людям із кожним роком потрібно все більше паперу, отже, треба зрубувати більше дерев. Тому кожна людина повинна берегти папір скрізь, де це можливо.

Гномик-Економік пропонує дітям погратися. Він називає ситуацію, яка буває з папером у житті. Якщо папір можна використовувати повторно, дати йому ще пожити поряд із людиною, потрібно тричі плеснути в долоні, якщо ж ні — заплющити очі. Ситуації: «Святкуючи день народження, діти витирають руки серветками»; «Мама купила нові туфлі, які лежали в гарній коробці»; «Бабусі в ліжку подали сік у маленькій коробочці з трубочкою»; «У квартирі після ремонту залишилися шматки шпалер»; «Улюблена книжка плаче: обкладинка відірвалася»; «Тато написав доповідь з одного боку аркуша, а потім надрукував її на комп'ютері» і т. д.

Гномик-Економік хвалить дітей за активну участь і пропонує провести експеримент на тему «Чого боїться папір?» (із використанням ножиць, вогню, води, дощу, снігу). За допомогою навідних запитань важливо вийти, наприклад, на такі висновки: «Я малюватиму, писатиму з обох боків аркуша», «Я зроблю з коробок декілька театрів — великих і маленьких», «А я малюватиму

на залишках шпалер і запропоную всім зробити спільний малюнок»; «Я тепер економно вирізуватиму папір, щоб залишалося трохи менше відходів»; «А я із решток різного паперу та картону змайструю вироби».

«Усе це добре, ви молодці,— каже Гномик-Економік.— А ще в місті є підприємства, які приймають старий, непотрібний папір. Його називають макулатурою. На заводі папір переробляють іще раз і отримують новий. Якщо ми зберемо всі разом макулатуру й попросимо дорослих віднести її на приймальний пункт, ми збережемо декілька дерев у лісі».

Діти й дорослі організовують гру «Книжкова лікарня»: підклеюють, зшивають, ремонтують книжки й дитячі журнали не тільки для своєї групи, але й для молодших дітей.

На завершення дітей знайомлять із прислів'ями про книги: «Дім без книги — все одно що без вікон», «Хороша книга яскравіше за зірочку світить», «Одна хороша книга дорожча за багато скарбів», «Книга вчить, як на світі жити», «Книжка — маленьке віконце, та через нього увесь світ видно».

ЕКОНОМІЧНІ МІНІАТЮРИ

ЕКОНОМІЧНА ЗАРЯДКА

- Чоботар приготував для своєї роботи шкіру, шило, молоток, а кравець — ножиці, голку, котушку ниток, тканину. У кого предметів більше? На скільки?
- Бабуся солить помідори, їх у неї аж шість кілограмів. В одну банку входить два кілограми. Скільки банок із солоними помідорами вийде в бабусі?
- Набір фломастерів коштує 4 гривні, а пакет соку — 3 гривні. Мама дала тобі 6 гривень. Скільки гривень потрібно ще, щоб купити фломастери й сік?
- Мама працює лікарем, тато — водієм, бабуся — вчителькою, дідусь — інженером. Скільки професій названо?
- На розпродажу батьки купили сукню на 8 гривень дешевше, а піраміду — на дві гривні дешевше, ніж в іншій крамниці. Скільки грошей вони заощадили?
- Бригада будує дев'ятиповерховий дім. Залишилося добудувати три поверхи. Скільки поверхів будівельники вже побудували?
- Коваль підкував трійку коней. Скільки підків він використав?

- Іванко колекціонує марки з машинами, а Наталка — марки з квітами. Марок у дітей порівну — по шість. Скільки всього марок в обох колекціонерів?

МАТЕМАТИЧНІ ІСТОРІЇ

- Бабуся збрала в саду ціле відро гарних червоних яблук. Порахувала. Їх виявилося 12. Що можна з них зробити?
- Пригадай казку «Колобок». Скільки всього в ній героїв? Подумай, які види ресурсів використовувала бабуся, щоб спекти колобок.
- Матуся попросила Іванка зробити для всієї сім'ї книжкові закладки: для батьків, бабусі, дідуся, сестрички. Скільки потрібно закладок для всіх? Які інструменти й матеріали потрібні Іванкові для виготовлення закладок?
- Одного разу Вовк запросив Козу й усіх її козенят у театр і подарував квитки. Скільки квитків подарував Вовк Козі? Після вистави Вовк попросив розрахуватися й віддати 8 гривень за квитки. Коза дуже здивувалася. Чому?
- Катрусі захотілося купити булочку. Булочка без родзинок коштує 1 гривню, а булочка з родзинками — 2 гривні. У Катрусі із собою тільки 2 гривні, але поруч раптом опиняється подружка Наталка. Що купить Катруся?
- Маруся з казки «Троє ведмедів» навчилася плести кошики з лози. Вона зробила такі кошики для ведмедів, для себе й бабусі. Скільки кошиків виготовила Маруся? Як їй дістатися до бабусі, щоб подарувати гарний кошик?
- Іванко й Катруся зайшли в крамницю «Іграшки». У Катрусі 5 гривень, а в Іванка — одна. Хто купить іграшок більше? Чому? Чи варто через це засмучуватися?

СИТУАЦІЇ

- Мама купила банку малини. А бабуся й дідусь виростили малину на дачі. Тітка теж привезла малину — вона збрала її в лісі. Хто з них покупець? Хто більше за всіх витратив трудових зусиль? У кого малина найсмачніша?
- Іванко завжди мріяв про акваріум. І ось тато приніс додому будиночок для рибок. П'ятьох рибок подарувала Іванкові бабуся, а трьох рибок принесли хлопчикові його друзі. Скільки рибок житиме в Іванковому акваріумі?
- Діти закінчили перший клас. Кожен із них захотів купити вчительці по одній квітці. Але гарна квітка коштувала дорого. Грошей не вистачало. І тоді Наталка сказала:

«А зробімо от що...» Вчителька дуже зраділа. Що ж запропонувала дівчинка?

- Покупці, прийшовши до крамниці, розгубилися. Продавці забули розставити цінники на товарах. Що робити? Піти до іншої крамниці чи звернутися до продавців?
- Одного дня все взуття «образилося» на власників, а іграшки «засмутилися». Чому так сталося?
- Чи можна виправити щось у таких ситуаціях: лопнула кулька, відірвалася обкладинка в улюбленої казки, не купили м'ячик, погасло світло, з крана не тече вода і т. д.?
- Що власноруч зробиш — ні за які гроші не купиш. Пригадай, що зроблено у квартирі, на дачі руками мами, тата, бабусі, дідуся. А що встиг(ла) вже зробити ти?

ПИТАННЯ, ТВОРЧІ ЗАВДАННЯ

- Постав розумне запитаннячко інтернету (*про товари й послуги*).
- Що ти вмієш робити краще за всіх?
- Що ти вмієш робити однією рукою, а що — тільки двома руками?
- Що ти вмієш робити тільки разом з усіма?
- Мама пропонує тобі зробити вибір: піти в кафе або приготувати обід самим. Що ти обереш? Чому? А що економніше?
- Як зібрати гроші на великі, бажані покупки — новий телевізор, комп'ютер?
- Якщо купити багато іграшок, чи вистачить грошей на основні витрати сім'ї (*плату за квартиру, газ, електрику, тепло, хліб*)?
- Чи завжди дорогі товари є гарними?
- Що таке товарний поїзд?
- До кого й куди ми ходимо частіше: до крамниці по харчі, до крамниці по іграшки, у перукарню, на пошту, у театр, цирк, зоопарк?
- Чи може людина купити все, що вона хоче?
- Назви предмети, про які ти мрієш. Чи можна їх усі придбати одночасно? Тоді подумай, що ти робитимеш насамперед для того, щоб зробити заповітну покупку.

ПРИСЛІВ'Я, ПРИКАЗКИ, ЗАГАДКИ

- Вам будь-яку річ добере неодмінно,
Він знає напам'ять товари та ціни,
Ще й скаже «спасибі» (який молодець!).
Працює в крамниці такий... (*продавець*).

- Діло майстра величає. (Чому?)
- Де господар робить, там і поле щед्रो родить. (Чи не так?)
- Купити kota в мішку. (Як це?)
- Сім разів відміряй, один раз відріж. (Чи справді так?)
- Ведмежа послуга. (Наведи приклади.)
- Вживаю помалу, щоб на вік стало. (Чи так?)
- Сьогодні густо, а завтра — пусто. (Чи буває так?)
- По роботі честь, по заслuzі слава. (І не треба ображатися!)
- Без труда нема плода (Згодні?)
- Запас біди не робить і їсти не просить. (Який запас?)
- Гарний товар сам себе хвалить. (Як?)

ЗАВДАННЯ «РУКАМ ПРАЦЯ — СЕРЦЮ СВЯТО»

Друге життя речей. Перетворить:

- капсули з-під «кіндер-сюрпризів» — на ароматниці;
- паперові пакети — на маски, торбинки;
- газети — на легкі шапочки-пілотки;
- шкіру та її замітники — на вироби;
- клаптики тканини — на килимки для ляльок;
- зубну щітку — на інструмент для малювання;
- різнокольорові кульки — на фігурки людей.

РОЗДІЛ 5. Я — ГОЛОВНИЙ ЕКОНОМІСТ У ДИТЯЧОМУ САДКУ

ДИДАКТИЧНІ ІГРИ, ВПРАВИ, ІГРИ-ЗАНЯТТЯ

1. Гра-заняття «Хто побудував дитячий садок?»

Мета. Дати дітям уявлення про те, хто побудував дитячий садок, описати етапи будівництва. Уточнити, як багато професіоналів брало участь у будівництві. Звернути увагу на якість праці. Виховувати дбайливе ставлення до дитячого садка.

Матеріал. Фотографії дитсадка; малюнки із зображеннями інструментів і професій; матеріал для аплікацій, конструювання, малювання.

Зміст. Гномик-Економік приносить фотографію «Наш дитячий садок» і пропонує провести екскурсію по дитячому садку. Під час екскурсії проводять гру «Вгадай і назви» (малята по черзі уточнюють і називають місця загального користування, інші групи, повз які проходить екскурсія, кабінети). Після цього дітям ставлять запитання: «Для чого потрібен дитячий садок?»; «Хто задумав його побудувати?»; «Хто був запрошений спочатку?» (інженери-проектувальники); «Хто будував, прикрашав дитячий садок?»

Гномик-Економік роздає дітям картки, на яких зображено інструменти: олівці, аркуші, сокиру, кельму, пензель, рубанок, молоток, цвяхи, фарби тощо. Діти визначають, кому вони належать, і знаходять відповідні ілюстрації.

Дорослі обговорюють із дітьми, що ще створили будівельники в їхньому місті, селі (нові будинки, школи, лікарні, заводи, крамниці), показують фотографії об'єктів.

Гномик-Економік питає: «Скільки років нашому дитячому садку?» (Це питання можна поставити дітям старшої групи.) Далі він додає: «А для того, щоб наш дитячий садок жив довго, його треба берегти. Пограймо у гру «Плескай — тупай». Якщо я назву казкових героїв, які бережуть свою домівку, починайте плескати в долоні, а якщо почуєте, що персонажі руйнують своє житло, відразу ж тупайте!».

- Незнайко влучив м'ячем у шибку.
- Зайчик дряпає підлогу.
- Попелюшка мете двір.

- Хлопчик малює на підвіконні.
- Козенята збирають сміття на прогулянці.
- Іванко ввійшов у хату в брудному взутті...

Гномик-Економік пропонує дітям розділитися на дві підгрупи (за допомогою лічилки) і виконати дві колективні роботи: аплікацію «Наша улюблена ділянка» та конструювання «Наш любий дитячий садок».

На завершення проводять бесіду за двома прислів'ями: «Садок дитячий — то твій дім: лишати бруд не можна в нім!», «Добре роби, добре й буде».

2. Гра-заняття «Хто працює в дитячому садку»

Мета. Розширити уявлення про те, хто працює в дитячому садку, хто виробляє товар, хто надає послуги, для кого працюють усі дорослі. Виховувати пошану до кожного, хто працює в дитячому садку.

Матеріал. Схеми для кожної дитини; малюнки, що зображують професії, представники яких трудяться в дитячому садку; фотографії співробітників.

Зміст. Гномик-Економік показує дітям фотографії працівників і проводить гру-вправу «Хто ким працює в нашому дитячому садку». Перед початком гри Гном нагадує про такі поняття, як товари й послуги, потім роздає схеми, які діти заповнюють за допомогою малюнків і фотографій. Вони замальовують кружки синім кольором, якщо мова йде про виготовлення товару, жовтим — якщо про надання послуги.

Фото завідувачки	Завідувачка дитячого садка (зі слів дитини записує вихователь)	Жовтий кружок
Фото кухаря	Малюнок, що зображує кухаря	Синій кружок

Аналогічно схема продовжується. Потім малята відповідають на запитання: «Скільки дорослих працює в дитячому садку?»; «Кого більше — тих, хто виробляє товар, чи тих, хто надає послуги?»; «А де ще можуть працювати кухарі, комірники, двірники, завідувачі господарства, няні, вихователі?» Проводять крапельку-гру «Хто більше назве професій на різні літери».

«Ким завгодно можна стати, варто тільки забажати,— каже Гномик-Економік.— А ким мрієте стати ви, коли виростете?» Діти, відповідаючи, аргументують свій вибір. Можливий такий варіант: дорослі мовчки, за допомогою міміки й жестів, показують людину тієї чи іншої професії, а діти хором відповідають. Вправу можна

продовжити, запропонувавши дітям зобразити в особах улюблені професії.

Малятам пропонують зробити спільну стінгазету з фотографіями працівників. Варіант назви стінгазети обирає дитячий колектив: «Ми вас любимо», «Добро прикрашає людину», «Ви чарівники» і т. д. Діти наклеюють фотографії, прикрашають стінгазету сердечками, квіточками. Усі разом проносять її по дитячому садку, а потім розміщують на найвиднішому місці зі словами: «Няням, пралям, лікарям, кухарям і вчителям — щиро дякуємо вам!»

3. Гра «Моє — наше»

Мета. Розширити уявлення дітей про те, що в дитячому садку в них багато свого, особистого, але є і спільне — майно дитячого садка. Виховувати дбайливе, акуратне ставлення до всіх речей, щедрість, несприйняття виявів жадібності.

Матеріал. Малюнки із зображенням посуду, меблів, іграшок, господарчих товарів; особисті речі дітей, іграшки та книжки, принесені на 1–2 дні з дому.

Зміст. Діти стають колом, і Гномик-Економік, пропонуючи погратися, каже: «Я зараз, ідучи по колу, називатиму якийсь предмет і віддаватиму хусточку, а той, хто взяв хусточку, каже слово “моє” (якщо це особистий предмет) або “наше” (якщо це предмет дитячого садка)». Для прикладу педагог вимовляє слова: шарфик, панамка, ліжко, книжка, шапка, носовичок, туфельки і т. д. Другий варіант — дітям можна показати малюнки й особисті речі.

Далі Гном показує малюнки або пропонує ситуації: «Іванко приніс одну цукерочку і став її їсти»; «Катруся принесла дві цукерочки і стоїть, роздумуючи»; «Оля принесла нову ляльку»; «Сашко приніс книжку»; «Чи можна принести в дитячий садок те, чим не зможеш поділитися?»; «Чому жадібним бути погано?» (під час спільного обговорення діти розв'язують ситуації).

4. Гра-заняття «Живемо за правилами»

Мета. Допомогти кожній дитині поступово усвідомити необхідність жити за певними правилами в колективі, уміти їм підкорятися. Підводити дитину до бажання дисциплінувати саму себе. Формувати здоровий, комфортний клімат у групі.

Матеріал. Зображення світлофора; різні картки з правилами та їхніми умовними позначеннями.

Зміст. Гномик-Економік показує світлофор у книжці, запитує: «Для чого потрібен світлофор? Що б сталося, якби всі світлофори зникли з вулиць? Чи відбуваються у вас у групі зіткнення, сварки? Чому це погано?»

Далі Гномик-Економік разом із дітьми «вмикає» світлофор-дисципліну, де зеленим кружком позначено позитивні дії, червоним — негативні, а жовтим — зупинки-роздуми. Крім того, у групі розвішують картки з правилами та їхніми умовними позначеннями:

- «У групі ходи повільно».
- «Погрався — поклади іграшки на місце».
- «Посварився — треба помиритися».
- «Допоможи, якщо в друга щось не виходить».
- «Поділися з другом іграшкою, предметом для занять».
- «По сходах треба йти одне за одним, не штовхатися».
- «Я тут граюся, не прибирайте поки що іграшок».
- «Якщо лунає пісенька, це означає збір дітей»...

Правила доповнюють і виробляють разом із дітьми. Гномик-Економік вводить у дію ігрових персонажів, розповідаючи про декілька ситуацій: «Лялька Маруся погралася з іграшками й побігла спати»; «Ведмежа не дає шишок зайченяті»; «Білочка дуже швидко бігає по групі, скаче через сходинок» і т. д. «З якими правилами потрібно їх ознайомити?»

Правила справжнього громадянина.

Справжній громадянин:

- людям не заважатиме;
- дім і місто не ображатиме;
- по хаті не стрибатиме;
- гучно не кричатиме;
- ногою двері не відчинятиме;
- кнопки в ліфті марно не натискатиме;
- на стінах не малюватиме;
- смітити на вулицях не буде;
- правил руху не забуде.

5. Гра-заняття «Сядьмо рядком, поговорімо ладком»

Мета. Вправляти дітей у вмінні домовлятися між собою. Розвивати вміння й бажання співпрацювати, шанобливо, з гідністю висловлювати власні думки. Навчати дитину чітко висловлюватися. Учити дітей допомагати близьким, вдумливо ставитись до вибору подарунків рідним людям. Виховувати почуття справедливості, толерантності.

Матеріал. Чаша з водою; зображення казкових героїв; опис ситуації; крапельки-подарунки.

Зміст. Гномик-Економік сідає разом із дітьми в коло, ставить у центр чашу з водою і промовляє: «Чаша з водою буде спокійною й гарною, якщо ми будемо так само гарно говорити і чинити». Він читає оповідання В.Сухомлинського «Сьома дочка».

Сьома дочка

Було у матері сім дочок. Ось поїхала одного разу мати в гості до сина, а син жив далеко-далеко. Повернулася додому аж через місяць.

Коли мати увійшла до хати, дочки одна за одною почали говорити, як вони скучили за матір'ю.

— Я скучила за тобою, немов маківка за сонячним промінням,— сказала перша дочка.

— Я ждала тебе, як суха земля жде краплину води,— промовила друга дочка.

— Я плакала за тобою, як маленьке пташеня за пташкою,— сказала третя.

— Мені тяжко було без тебе, як бджолі без квітки,— щебетала четверта.

— Ти снилась мені, як троянді сниться краплина роси,— промовила п'ята.

— Я виглядала тебе, як вишневий садок виглядає соловейка,— сказала шоста.

А сьома дочка нічого не сказала. Вона зняла з ніг матусі взуття й принесла їй води в мисці — помити ноги.

«Отже,— продовжує вихователь,— потрібно не тільки гарно говорити, але й чинити. До нас прийшли гості з казок. Чомусь усі вони сперечаються і просять у вас поради, відповіді на питання “Хто має рацію?”»

Перший випадок. Зайчєня каже білці: «Куди ти лізеш? Тут моє місце!» А білочка запитус: «Чому ти не сказав гарно: “Я хочу тут малювати. Посунься, будь ласка!”?» Хто з них правий?

Другий випадок. Їжачок каже зайчєняті: «Що за опудало ти зробив?» Питання: можливо, краще сказати: «Це схоже на опудало. Давай я тобі допоможу». Чи не так?

Третій випадок. Вовчєня, ображене на ведмежа, кричить: «Думай, куди лапи ставиш!» А чи не краще сказати ведмежаті: «Ти наступив мені на лапки. Мені боляче!» Правда?

Четвертий випадок. Лисичка каже білочці: «Спочатку потрібно робити голову». А треба б сказати так: «Я вважаю, що цей виріб треба починати з малювання голови». Чи не так?

П'ятий випадок. Вовчєня каже лисичці: «Ти ледарка». Напевно, було б краще, якби вовчєня сказало так: «Мені дісталось роботи більше, а тобі менше!»

Після аналізу всіх п'яти випадків Гном каже: «Вода в чаші спокійна. Ми гуртом правильно розв'язали проблеми й допомогли нашим героям».

За підсумками заняття педагог проводить бесіду з опорою на прислів'я «Ласкаве слово дорожче за золото» і «Погляд красномовніший за слова».

6. Гра-заняття «Хобі-клуб»

Це заняття проходить у кілька етапів і може тривати впродовж декількох місяців.

Мета. Продовжувати виявляти інтереси та здібності кожної дитини, надаючи їй можливість розвиватися якнайповніше і якнайглибше. Формувати уявлення про соціальну значущість здібностей: їх слід застосовувати не тільки для себе, але й для своїх близьких, друзів. Учити дітей радити спільним переживанням і бути вдячними одне одному.

Матеріал. Необхідний матеріал для занять у всіх гуртках за інтересами; умовні позначення цих гуртків; девіз хобі-клубу; медальки.

Зміст. Гномик-Економік показує дітям клясер, каже, що кожна людина має свої інтереси, здібності. От сам він, наприклад, колекціонує марки. Чим більше інтересів, здібностей, тим більше кожен може зробити корисного й приємного. Гном пропонує організувати хобі-клуб під гаслом «Добра бажай — добра наживай». У хобі-клубі працюють різні гуртки. Гномик-Економік показує умовне позначення кожного гуртка й пояснює, чим у ньому займатимуться малята:

- Фотогурток — учитимуться красиво фотографувати.
- Драмгурток — робитимуть вистави.
- Радіогурток — робитимуть аудіозаписи оповідань, казок, віршів.
- Біогурток — розроблятимуть правила ставлення до тварин, піклуватимуться про них.
- Ботанічний гурток — самостійно вирощуватимуть свої кімнатні рослини.
- Літературний гурток — спробують стати вигадниками казок, оповідань, віршів.
- Гурток виробів — виготовлятимуть вироби з різних матеріалів.
- Гурток бізнесменів — спробують «відкрити» свої перші фірми, здійснювати продажі, обміни тощо.
- Гурток колекціонерів — збиратимуть різні колекції.

Діти, залежно від своїх бажань та інтересів, обирають гурток. Послідовно, день за днем, іде діяльність. Після появи перших результатів Гномик-Економік запитує: «Для кого ви зробили свої перші фотографії, вироби, склали нові казки? Як ви вважаєте, чи буде цікаво іншим малятам дізнатися, що ви робите? У якій формі

можна показати свої роботи?» На допомогу дітям доцільно поставити такі питання:

- Чи можна зробити стінгазету з фотографій для всього дитячого садка? А чи можна віднести її на аукціон?
- Чи можна виступити перед батьками з радіозаписами? А чи можна поїхати з ними в інший дитячий садок, дитячий будинок?
- Чи можна прийти зі своїм спектаклем у гості до найменших? А чи можна обміняти свій показ концерту на гарні вироби?
- Чи можна розклеїти свої правила догляду тварин біля крамниць, скверів? А чи можна організувати свято «Мої тварини»?
- Чи можна вигадникам поїхати на роботу до своїх батьків і повеселити їх? А чи можна повеселити всіх дорослих у дитячому садку?
- Чи можна продати свої перші вироби на ярмарку? А чи можна прикрасити ними залу в дитячому садку?

Гномик-Економік вручає медалі кожному учасникові хобі-клубу. Рекомендуємо, щоб цей клуб постійно діяв.

7. Гра-заняття «Усяка праця почесна»

Мета. Розширити, систематизувати уявлення про різні види діяльності дорослих, про те, як їм допомагає в праці сучасна техніка. Уточнити, що техніку, різні автомати винаходять учені. Виховувати пошану до інтелектуальної праці, дбайливе ставлення до техніки.

Матеріал. Бабуся-загадуся (іграшка); загадки про техніку; ілюстрації до професій (системно); образотворчі засоби.

Зміст. Гномик-Економік заходить у групу разом із Бабусею-загадусею й уточнює, де працюють батьки малят, які професії «живуть» у дитячому садку. Потім він проводить гру «Назви професію». Педагог пояснює функції тієї чи іншої праці, а діти називають відповідну професію за такою схемою:

Праця, яка організовує побут людей (двірники, слюсарі, продавці, будівельники, електрики).

Інтелектуальна праця (учені, інженери, бібліотекарі, редактори книжок, учителі, вихователі).

Праця, що забезпечує здоров'я (лікарі, екологи, аптекарі, медичні сестри, керівники спортивних секцій).

Праця на транспорті (льотчики; водії автомашини, трамвая, тролейбуса; машиністи на залізниці).

Праця, що забезпечує харчуванням (пекар, кухар, офіціант).

Праця, що забезпечує одягом, взуттям (кравець, закрійник, модельєр).

Праця, що забезпечує розваги (режисер, музикант, клоун).

Сільськогосподарська праця (доярка, птахівник, тракторист, комбайнер).

Гномик-Економік наголошує на тому, що вчені винайшли багато техніки й цим полегшили працю дорослих. Бабуся-загадуся пропонує пограти в «професійну» гру, наприклад «Лікарня».

8. Гра-заняття «Праця — грошове дерево, ощадливість — скатертина-самобранка»

Мета. Підводити дітей до розуміння ролі праці й одночасно до економії зароблених коштів. Розширювати, закріплювати уявлення про те, за що люди одержують зарплатню, як можна економити гроші й розумно їх витратити. Виховувати майбутнього господаря.

Матеріал. Два фланелеграфи; схематичне дерево; аркуші з малюнками; «скатертина-самобранка»; записки на тарілках.

Зміст. Входить ведмежа з ранцем і дарує Гномикові-Економікові дерево, скатертину-самобранку, аркуші, тарілки. Ведмежа про щось шепоче на вушко Гномові та прощається з дітьми, залишаючи ранець. На фланелеграфах прикріплюють дерево й скатертину-самобранку. Гномик-Економік каже дітям: «Малює, ведмежа залишило вам сюрпризики в ранці, але спочатку попросило всіх погратися в грошове дерево та скатертину-самобранку. Я роздам вам аркуші з малюнками й тарілки із записками. На дерево слід прикріплювати тільки ті аркуші, які “приносять” у дім гроші, а на скатертину-самобранку — ставити тільки тарілочки із зазначенням тих справ, які економлять продукти й речі. А пояснювати свій вибір необхідно так, щоб усім було зрозуміло».

Наводимо приклади:

- Мама працює лікарем: аркуш прикріплюють до дерева, тому що мама приносить зарплату.
- Бабуся одержує пенсію: аркуш теж подорожує на дерево, оскільки грошей у родині стає більше.
- Дідусь збирає гриби: тарілочку прикріплюють до скатертини, оскільки економляться гроші на купівлю грибів і т. д.

Ситуації на аркушах і тарілках: студент навчається; тато й дідусь працюють; бабуся робить сухарі із залишків хліба, плете шарфик із решток пряжі, шие завіски на кухню; дідусь збирає малину в лісі; батьки вирощують зелень на віконці, збирають урожай яблук і готують варення, консервують ягоди, сушать фрукти, намащують

кремом взуття, оскільки це не тільки прикрашає, але й захищає від вологи; тато ремонтує праску, автомобіль, годинник.

Необхідно підвести дітей до розуміння того, що гроші додому дорослі приносять рідко, а економити їх можна дуже часто. Від цього сім'я стає тільки багатшою.

Гномик-Економік дістає з ранця медальки з написом: «Я — головний економіст у дитячому садку й удома». Дитина наводить свій приклад економії та одержує медаль. Наприклад: «Я поки що не працюю, але якщо надворі йде дощ, я взую старі чобітки»; «Я теж іще не працюю, але доглядаю за дорослими й вимикаю світло там, де воно зараз не потрібне» і т. д.

ЕКОНОМІЧНІ МІНІАТЮРИ

ЕКОНОМІЧНА ЗАРЯДКА

- Ти, та я, та ми з тобою. Скільки нас усього?
- Назви п'ятьох казкових героїв, схожих на тебе, і двох персонажів, які схожі на твого друга. Скільки всього героїв казок ти пригадав?
- Петрик старший за Марійку, а Марійка старша за Миколку. Хто найстарший у групі?
- У п'яти малят п'ять пар рукавичок. Скільки всього рукавичок у дітей?
- Я, Сергій, Микола, Ванда — волейбольна ми команда, Наталка з Ігорем наразі посидять трошки у запасі. А коли навчатися грати, скільки буде нас, малята?
- Чотири хлопчики й одна дівчинка зліпили по одному сніговику. Скільки морквин для носа й вуглинок для очей принесла їм вихователька?
- Діти вирішили змайстрували новорічні вироби для найменших. П'ятеро малят зробили по одній іграшці, а один хлопчик зробив дві. Скільки подарунків отримають малята?
- Матуся дала Ігоркові на купівлю машинки 6 гривень. Хлопчик на розпродажі купив іграшку за 4 гривні. Скільки гривень принесе Ігорко мамі?
- Коли мама з татом приїхали в Простоквашино, кіт Матроскін запросив їх із собою рибалити. Кіт зловив п'ять рибок, а тато — на дві риби більше. Мама ж зловила всього три риби. Але вона й цьому так зраділа, що перекинула своє відерце в річку. Скільки всього рибок принесуть додому рибалки?

МАТЕМАТИЧНІ ІСТОРІЇ

- Пригадайте твір К. Чуковського «Телефон». Зараз теж можна замовити речі й продукти телефоном. Катруся замовила сім тістечок і стільки ж бананів. Як ви вважаєте, для якої події було зроблене це замовлення? Скільки гостей буде в Катрусі?
- Восени діти побували на екскурсіях у планетарії, історичному музеї, зоопарку, театрі. Скільки ж було екскурсій? Але найбільше малютам сподобалося... Що?
- На грядці виросло п'ять морквин, дві капустини, три цибулини. Скільки всього овочів на грядках? Яких овочів не вистачає для того, щоб зварити борщ? Що робити?
- Іванко цілий день допомагав няні в дитячому садку поливати кімнатні рослини, прибирав іграшки на місце, одягав малюк на прогулянку, розкладав картки на занятті. Скільки добрих справ він зробив? Для себе? Для всіх? Який настрій був у хлопчика надвечір?
- Юрко, Михайлик і Ніна допомогли протоптати стежину по глибокому снігу від воріт до хати Юлиної бабусі. Потім їм став допомагати Микола. Скільки помічників стало? Що сказала Юлі бабуся?
- Бабуся отримує пенсію, а ще вирощує квіти. Кожна квіточка коштує одну гривню. За тиждень бабуся продає 10 квіточок. Скільки гривень вона принесе додому наприкінці тижня? Що купить на зароблені гроші?
- Іванко має багато корисних звичок: чистити зуби, робити зарядку, займатися спортом, їсти багато овочів і фруктів, допомагати мамі й бабусі прибирати вдома. Скільки в хлопчика корисних звичок? У чому вони йому допоможуть?

СИТУАЦІЇ

- Жили собі дві родини. Одна родина вирішила вирощувати на дачі картоплю, а друга — яблука. Частину продуктів дачники продавали на ринку, частину залишали собі, а частиною мінялися між собою. У чому вигода такого обміну?
- Одна дівчинка каже хлопчикові: «Я дам тобі помалювати фломастерами, а ти дай мені свій велосипед покататись». Але хлопчик не погодився. Чому йому цей обмін був не потрібний?
- В одного хлопчика — купа шкідливих звичок: він крутить свої гудзики, колує в носі, багато кричить, часто лінується. І його друг одного разу йому сказав... Що?

- Мама попросила Катрусю полити квіти. Катрусю загра-лася й забула. Мама прийшла ввечері й засмутилася. Як учинить Катрусю — продовжуватиме гратися, промовчить і почекає, поки квіти полле мама, чи збігає по воду, полле квіти й вибачиться?
- Уявіть собі, що на один лише деньочок завітала лінь в са-дочок. Що, малята, станеться в групі цього дня?
- Одного дня Іванко залишився вдома сам. Спочатку він дуже боявся. А потім почав малювати свій страх, співати веселі пісеньки й танцювати. А що зробив би ти на місці Іванка?
- Уся сім'я вирушила до крамниці за покупками. Купили новий телевізор, мамі — шубу, доньці — ляльку. Повер-нулися додому, а там вимкнули світло за несплату. Що потрібно було зробити раніше?
- Одного разу діти, ідучи на екскурсію, побачили жебрака. Він сидів навпочіпки, а перед ним стояла тарілка з дріб-ними грошима. Катрусю подарувала жебракові своє яблу-ко, Петрик — цукерку, Настя сказала: «Добридень!» А ось Микола зневажливо відвернувся. Чий вчинок тобі найбіль-ше сподобався? А як учинив би ти?

ПИТАННЯ, ТВОРЧІ ЗАВДАННЯ

- Чому на Землі багато професій? Скільки професій може опанувати людина? А чи може трапитися так, що худож-ник не вмiє малювати, двірник не вмiє підмітати, прода-вець не любить рахувати й зважувати товар?
- Чи трапляються з тобою такі моменти, коли батьки про-сять тебе допомогти їм у прибиранні, а ти відмовляєшся, бо друзі кличуть тебе гратись або по телевізору показують цікаві мультфільми?
- Чи є люди, з якими не тільки дружити, але й знайомитися не варто? Які ознаки в поведінці таких людей насторожують?
- Чого ти не бажаєш нікому? Чому?
- Кому ти буваєш вдячний?
- Назви 4–5 способів, за допомогою яких ти можеш пораду-вати свою сім'ю, виховательку, друзів.
- Які подарунки іноді одержують герої в казках (*килим-само-літ, півцарства, скатертина-самобранка, горищик каші*)? Чи можна ці подарунки назвати доходом?
- Бабуся й дідусь отримують пенсії. Як вони їх витрачають? Чи завжди їм вистачає коштів? Хто допомагає бабусі й ді-дусеві?

- Чи потрібно дружити з невмійком, жадногою, нечепурою?
- У тебе зламалися дві машинки. Якими будуть твої дії?
- Коли дружба допомагає? Чи буває так, що дружба іноді заважає?
- Що винайшли люди, щоб гроші «збільшувалися», «росли», щоб їх можна було швидко порухувати?

ПРИСЛІВ'Я, ПРИКАЗКИ, ЗАГАДКИ

- Умів узяти, умій і віддати.
- Ти в нас майстер чи ламайстер?
- Вірний приятель — то найбільший скарб.
- Не кажи «гоп», доки не перескочиш.
- Краще друг вірний, ніж камінь дорогоцінний.
- Не подумавши, нічого не починають.
- Ласкаве слово людині — що дощ у посуху.
- Заліз у багатство — забув і братство.
- Коня пізнаєш у дорозі, а друга — у великій біді.
- Людина без друзів — що дерево без коріння.
- Друга шукай, а знайдеш — тримай.
- Попросили — поділися, беруть силою — захистися.
- Не ображайся без діла.
- Щасливо там жити, де вміють дружити.

ЗАВДАННЯ «РУКАМ ПРАЦЯ — СЕРЦЮ СВЯТО»

Робота разом із дорослими на ділянці:

— Зробити «звукову доріжку»: натягнути шпагат і підвісити бруски, пляшки різної місткості, пластмасові трубочки. Із застосуванням дерев'яних, скляних, залізних паличок організувати «оркестр».

— Створити споруди з каміння: використовуючи різні завбільшки камінчики, скласти фігурки улюблених персонажів — мишки, черепашки, їжачка. Розмалювати їх кольоровою крейдою. Організувати розваги.

— Приготувати «класики» різної форми й кольору.

— З картону й паперу виготовити костюми-накидки із символікою: світлофор, таксі, машина «швидкої допомоги», пожежна машина, автобус тощо. Організувати ігри на тему безпеки вуличного руху.

— Оформити пеньки, які за допомогою стружок, клейонки, паперу, фарб, лаку можуть перетворитися на Півника — золотого гребінця, Іванка, Оленку та ін.

— Придумати напередодні Нового року особисту марку, намалювати її, наклеїти на конверт. Усі разом опускають конверти,

адресовані Дідові Морозу. Діти чекають на подарунки — вони їх заслужили!

СЦЕНАРНИЙ ПЛАН РОЗВАГИ «ОДИН ДЕНЬ ІЗ ЖИТТЯ ІВАНКА В ДИТЯЧОМУ САДКУ»

Пропонований сценарний план має на меті показати, як протягом цілого дня, на заняттях і у вільній діяльності, ненав'язливо й доречно можна знайомити дітей з основами економічної освіти. Для цього вихователь може використовувати будь-яку іграшку (у цьому випадку — ляльку-хлопчика Іванка). Протягом усього дня педагог, використовуючи ляльку, взаємодіючи з нею, залучає до цієї діяльності всіх дітей групи. Доцільно періодично включати початкові економічні поняття в загальний освітньо-виховний процес.

Мета. Закріпити, розширити знання дітей у галузі елементарної економіки (про природні ресурси, працю дорослих, доходи і витрати, рекламу тощо). Виховувати дбайливе ставлення до природи та її ресурсів, до рукотворного світу. Формувати людину-творця.

Матеріал. Лялька Іванко; фольклорний матеріал (примовки, потішки, лічилки); три цукерки; плакат «У нас багато можна!»; записки на рослинах; колекції колосків; чарівні торбинки з різними крупами; коробочки-«торохтушки»; лупа; кавомолка; схема дитячого метро; образотворчі засоби для виготовлення саморобних іграшок; камінчики; кульки із записками; Снігуронька; предмети-замісники для морозива; атрибути для конкурсу «Міс і Містер Морозиво».

Зміст. Вихователь, тримаючи в руках ляльку Іванка, каже: «Щоранку крізь сон Іванко чує різні пісеньки. Мама, ніжно обіймаючи синочка, промовляє “будилочку”:

Ванечко, Івасику, годі тобі спати!
Вийшло сонечко (сніжок, дощик, вітерець) гуляти!
І тобі, синочку мій, час уже вставати!»

Уся родина весело каже:

— Доброго ранку! — вітає нас півник надворі.
— Доброго ранку! — співає сопілонька в полі.
— Доброго ранку! — озвався соловейко у лісі.
— Доброго ранку! — засяяло сонце.— Прокинься!

Умиваючись, Іванко співає пісеньку:

Купаємось, купаємось
В холодній водиці,
Щоб були ми білотілі
Та ще й білолиці.

Збираючи синочка в дитячий садок, мама неодмінно грає з Іванком у дві гри: «Обжени годинник» (вона перевертає пісковий годинник, розрахований на 10 хвилин, й Іванкові іноді вдається одягнутися швидше, ніж витече пісок) і «Сам — разом» (Іванко весело вимовляє слово «сам», коли може самостійно впоратися з одягом і взуттям, а якщо каже «разом», мама йому допомагає).

Вихователь організовує цю гру з усією дитячою групою.

Перед тим як іти до дитячого садка, Іванко залишає записки своїй любій бабусі. Підійде бабуся до холодильника, прочитає послання внука й чомусь неодмінно розплачеться. Чому? Сьогодні Іванко нагадав бабусі в записці: «Не забудь попити гарячого молочка!»

«А які записки ви залишаєте своїм бабусям, дідусям, татам, мамам? — звертається вихователь до дітей. — Як можна передати без слів прохання, побажання, почуття, поки ви ще не вмієте писати?» (Текст можна записати на магнітофон, наклеїти сердечко, намалювати кухоль із молоком тощо.)

Іванко попросив у мами три цукерки, узяв свою нову колекцію машинок у наліпках, і вони вирушили в дитячий садок, разом промовляючи вірш:

Понеділок — день важкий —
У народі так вважають,
А для мене — навпаки,
Він веселий і легкий:
Я в садочок вирушаю!

Біля входу в дитячий садок Іванко побачив, що досі горить ліхтар, який освітлює двір уночі. А зараз надворі вже ясно. Що ж зробив Іванко? Відгадайте.

Біля входу в групу з'явився новий плакат:

«Заходь! У нас багато можна! Жартувати, берегти, усміхатись, економити, дружити, мріяти, шукати, знаходити!»

Що ще можна дописати в промінцях сонечка?

Сьогодні Іванко чергує в куточку природи. Підійшов він до рослин і побачив на них записки. «Як важко моїм листочкам. Усі вони в пилу». «А мені так хочеться води напитися!» — прочитала ті записки вихователька. Як допомогти рослинам?

Потім Іванко помістив у спільну колекцію наліпки з машинами, пригостив цукерками няню, виховательку та свого друга Миколу.

На сніданок у дитячому садку були смачна каша й оладки до чаю. Малята поїли і стали дружно відповідати на запитання «Чому так кажуть?»

Гречана каша — матінка наша.

Борщ та каша — їжа наша.

З розмов каші не звариш.

«Чому в нас каша смачна?»

Після сніданку по радіо пролунало запрошення: «Хто бажає, може піти в ігровий куточок. А хто хоче навчатися — приготуйтеся, приведіть себе до ладу». Іванко захотів навчатися. А ви?

Починається заняття — ознайомлення з навколишнім світом. Вихователь промовляє декілька прислів'їв і приказок про руки: «У нього все горить у руках», «Не покладаючи рук», «Узяти себе в руки», «На всі руки майстер». (На конкретних життєвих прикладах, а також казкових образах педагог пояснює їх значення.)

«А що вміють ваші руки?» — питає вихователь. Діти перелічують: брати їжу, одягати, гладити, заспокоювати, малювати, ліпити.

Тоді педагог пропонує дітям перетворити долоньки на «гірчичники» й погріти Іванка, який почав кашляти (діти по двоє виходять до Іванка, розігрівають долоньки, потираючи їх одна об одну, і прикладають до спини та грудей ляльки).

«Як ви вважаєте,— питає вихователь,— чи тепло, чи приємно Іванкові від таких “гірчичників”? Як добре було б “полікувати” своїх рідних такими безцінними гірчичниками!»

«А зараз подумайте, яке речення слід закінчити словом “дохід”, а яке — словом “витрата”»:

- Іванкові подарували «Лего» на день народження. Це ...
- Катруся збирала в лісі гриби. Це ...
- Уся сім'я вирішила поїхати до моря. Це ...
- Бабуся скопала клумбу й посадила квіточки. Це ...
- Дідусь купив Оленці кульки. Це ...
- Тато відвіз у ремонтну майстерню телевизор. Це ...
- Мама взяла напрокат нові фільми. Це ...
- Дідусь посіяв просо, пташки прилетіли, просо поїли. Це ...

Вихователь нагадує дітям про смачну ранкову кашу і пропонує провести дослідження на тему «Звідки каша на стіл прийшла?»

- Діти розглядають колекції колосків різних злаків: ячменю, жита, рису, вівса, пшениці.
- Знаходять відмінності між колосками злаків і засушеними квітами.
- У грі «Колосок — зерно — крупа» послідовно розкладають запропонований матеріал.
- Угадують крупи на дотик, опускаючи руку в мішок.
- Грають у «Торохтушки» (коробочками, у яких містяться різні крупи).
- Розмелюють зерна в кавомолці.

- Відповідають на питання: «Чому зерна тонуть, а борошно з них — ні?» (після експерименту).

Висновок. Діти починають розуміти, що каша наша пройшла довгий шлях, потребувала праці багатьох людей, перш ніж з'явилася на столі. Тому вона дорога.

— Зараз Іванко допоможе мені провести гру «Навпаки», — повідомляє вихователь. — Він вимовлятиме слова, які «живуть» в економіці, а всі ви хором називатимете слова «навпаки» — протилежні за змістом.

Дорого — дешево.

Дешевий — ...

Витрата — ...

Економний — ...

Покупець — ...

Експорт — ...

Багато — ...

Дохід — ...

Прибуває — ...

З'являється Незнайко і просить малят відповісти на його запитання:

— Навіщо білці пухнастий хвіст?

— Які тварини змінюють свій одяг взимку?

— Чому павука не можна назвати комахою?

— Як природа подбала про черепаху, верблюда?

— Яких тварин людина не любить? Чому?

— Яку економічну користь отримала людина, приручивши коня?

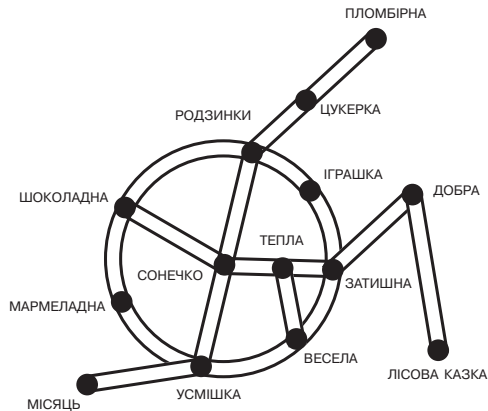
— Яким птахам буде потрібна твоя допомога протягом зими?

— Чим відрізняється праця людей у різні пори року?

«А кому, людям яких професій потрібна математика?» — питає вихователь. Діти називають професії, дають свої пояснення, педагог доповнює відповіді дітей.

Далі розігрують ситуацію «Загубилася парасолька». Як швидше її знайти? Знову допоможе математика. Іванко й діти ділять кімнату на 6 квадратів (прямокутників), а всю групу дітей — на 6 підгруп, прикріплюючи номерки на груди дітям і нумеруючи квадрати. Кожна підгрупа шукає парасольку у своєму секторі. Після того як предмет знайдено, педагог акцентує увагу дітей на тому, як мало часу пішло на те, щоб знайти парасольку, причому ніхто не заважав одне одному.

Проводять гру «Від станції “Пломбірна”». Кожна підгрупа отримує схему дитячого метро, обирає маршрут і пояснює шлях, яким Іванко може дістатися станції «Весела».

— Сьогодні ми вирушимо на прогулянку з іграшками, які зробимо самі,— повідомляє вихователь.— Об'єднаємось у дві підгрупи. За жеребкуванням перша підгрупа робить «липкий м'ячик», а друга — «вітерець у пляшці». «Липкий м'ячик» роблять так: на кухонні рукавички-прихватки прикріплюють липучки, беруть тенісний м'ячик — гра готова. А «вітерець у пляшці» отримуємо інакше: у пластиковій пляшці прокручуємо дірочки (робить дорослий), через шийку проштовхуємо всередину шматочки фольги, кольорового паперу, конфеті, пінопласт; в отвір вставляємо трубочку для коктейлів. Усе — гра готова.

Після полудня проводиться розвага «Моє улюблене морозиво».

Від станції «Лісова казка» малята добираються на «метро» (див. малюнок) до станції «Пломбірна», де їх зустрічає Снігуронька. Вона проводить із дітьми різні конкурси:

- на найкращого кулінара (діти придумують рецепти — і не лише реальні, але й з крижинок, сніжинок, усмішок);
- на найкраще морозиво з предмета-замісника, наприклад піску (можна прикрасити його гілочками, шишками);
- на найкращу рекламу морозива;
- на найкращого дегустатора (куштуючи із заплющеними очима, потрібно відгадати сорт морозива);
- «Міс і Містер Морозиво» (готують із підручних матеріалів і вдягають атрибути: білі рукавички, окуляри, шапочку, муфту).

Потім Снігуронька, сидячи в кіоску «Морозиво», починає «продавати» справжнє морозиво в стаканчику. Діти сідають за столики і їдять морозиво, запиваючи соком.

Увечері вдома Іванко грався в спокійні ігри, деколи вередував, не хотів прибирати іграшки, довше, ніж потрібно, дивився мультки.

Мама запропонувала пригадати, як минув день, що було цікавого, що хотілося б організувати завтра, а потім сказала: «Нехай слухняний телевізор виконає нашу команду: “Стоп-кадр!” — і ходімо спати. Я тебе дуже люблю! Ти найкращий хлопчик у світі! Чекають на тебе цікава казка й ніжна колискова. Але спочатку потрібно зробити три важливі справи перед сном: прибрати іграшки, помитися, почистити зуби». Іванкові стало так добре, що він міцно-міцно обійняв маму й пішов робити три важливі справи.

Висновок. «Діти! Іванкові було весело вставати вранці, крокувати в дитячий садок. Він помітив, що ліхтар горить удень, а це неекономно. Він із задоволенням ділився цукерками; наповнив наші колекції; доглядав кімнатні рослини; розв’язував задачки-жарти; одержав у подарунок від вас безкоштовні, але такі дорогі від вашої теплоти «гірчичники»; разом із нами вчився розуміти, що таке дохід і витрата; дізнався, яким чином «приходить» каша на стіл; вправлявся у швидкому пошуку загубленої парасольки. Йому сподобалося подорожувати на «метро», гратися під час прогулянки з іграшками, зробленими своїми руками. Нашому Іванкові було добре на святі Морозива, під час ігор. Він зрозумів, що економіка живе скрізь і в часі, і в казкових завданнях, і в нашій праці!»

ДИДАКТИЧНІ ІГРИ, ВПРАВИ, ІГРИ-ЗАНЯТТЯ

1. Гра-заняття «Гуляй, та працю знай»

Мета. Уточнити, розширити уявлення дітей про час, про те, як він вимірюється зараз, як було раніше. Навчати берегти свій час і час близьких людей. Виховувати ділові якості — організованість, пунктуальність.

Матеріал. Піскові годинники, розраховані на 1, 3 і 5 хвилин; годинник без секундної стрілки; мікрокалькулятор і вірш про нього; загадки, вірші про місяці, тиждень, добу, час; п'ять телевізорів (схеми-ілюстрації) з умовними позначеннями; малюнки, що ілюструють різні ситуації.

Зміст. Гномик-Економік читає загадку:

Дванадцять братів один за одним ходять,
Один одного не обходять.

Діти відповідають на питання: «Що можна зробити за один рік, або 12 місяців; за один місяць; один день; ранок?» Далі по радіо звучить вірш про час. При цьому дорослий звертає увагу дітей на те, як багато можна встигнути зробити за певний час, наприклад за ранок. (Рекомендуємо показати це образно, за допомогою ляльки.) Дітям пропонують пограти в гру «Що ми встигнемо». Із цієї метою використовують пісковий годинник і завдання «Помовчімо і помріймо одну хвилину»; «Починаймо прибирати свій ігровий куточок». У рамках другого завдання звертають увагу дітей на те, що вони зробили за три хвилини; кожному дається п'ять хвилин на те, щоб приготуватися до обіду, а потім обговорюють, хто як устиг це зробити; і т. д.

Гномик-Економік показує годинник. Діти вправляються у визначенні часу, а потім за малюнками уточнюють, як у минулому без годинника люди визначали час (день чи ніч, за розташуванням сонця і т. д.).

Гномик-Економік показує калькулятор і читає вірш:

Ніби книжечка-пластинка
Ця машинка-чародійка:

Порахує знову й знову
Правильно і терміново.

На прикладах важливо пояснити слово «терміново», акцентуючи увагу на тому, що мікрокалькулятор економить час дорослих, а дітям поки потрібно вчитися лічити без нього.

Далі всім пропонується відповісти на питання, чому в народі говорять: «Час — гроші», «Утраченого часу не повернеш».

Для прикладу наводять декілька ситуацій:

— Дорослий дядя часто спізнивався на роботу, і йому стали платити меншу зарплату.

— Одного разу хлопчик загрався й забув вчасно купити хліб. Магазин зачинили. І вся сім'я залишилася без хліба.

— В одному місті зіпсувалися всі годинники, але уважні діти все одно не запізнилися в школу. Відгадайте, як їм це вдалося.

— Самовар в оселі використовують у свята, рідко. А електрочайник — щоранку. Чому? Яка річ важливіша?

Дітям пропонують пограти в гру «Телевізор». Перед початком її на кожному з п'яти телевізорів необхідно написати «Мультфільми», «Улюблені казки», «У світі тварин», «Цікаво знати», «Подорожуємо світом» і прочитати написи вголос. Кожна дитина повинна відповісти на питання: «Якщо в тебе з'явиться вільний час, які програми ти обов'язково подивишся?» Діти по черзі підходять до одного з п'яти телевізорів і прикріплюють свою букву «Я» до відповідного напису.

На завершення проводять гру «Вгадай час». Дорослий пропонує ситуацію, дитина називає час доби або приблизний час (наприклад, хлопчик робить зарядку).

2. Гра-заняття «Бюро добрих послуг»

Мета. Показати дітям, що навколо живе багато добрих людей, які можуть допомогти їм — спілкуватися, гратися, веселитися, планувати свої справи та здійснювати їх. Виховувати впевненість у своїх силах, уміння й бажання звертатися по допомогу.

Матеріал. Вивіска «Бюро добрих послуг» із малюнками ігор, казкових персонажів і т. д.; пам'ятка про режим дня; матеріал для візиток; 1 кг будь-якої крупи, мірні скляночки по 200 і 500 грамів; мильний розчин.

Зміст. Гномик-Економік, показуючи дітям вивіску, оголошує, що в групі з'явилося «Бюро добрих послуг». Він встановлює вивіску й сідає працювати в цьому бюро. Працівник бюро може допомогти спілкуватися, гратися, веселитися, берегти час, робити справи. Гномик-Економік пропонує всім дітям побігати окремо, а потім за сигналом дзвоника зібратися в невеликі групи по три дитини. Кожна трійка отримує свої завдання, з якими їй можна звернутися по допомогу до бюро.

Перша трійка отримує від вихователя завдання: «Як вам повчитись організовувати зустрічі не лише в дитячому садку, але й у вихідні вдома?» Діти підходять до «Бюро добрих послуг», і Гном радить усім зробити візитки та обмінятися ними. Уся група

дітей за допомогою дорослих готує візитки з телефоном, адресою, портретом, умовним малюнком, ім'ям. Діти обмінюються візитками за бажанням.

Друга трійка отримує завдання від кухаря: «Діти, усі ви любите кашу. Щоб зварити вам на вечерю смачну кашу, мені потрібна крупа. Але ваги на кухні зламались, і я не можу дізнатися, як узяти потрібну кількість крупи. Мені потрібен 1 кг такої крупи. Як не помилитися? Допоможіть!» Гном видає мірні скляночки двох видів: одні вміщують 200 грамів, інші — 500. Усі разом із великого пакета двома різними скляночками міряють крупу, порівнюють і віддають кухареві. Той дякує дітям і йде варити кашу.

Третя трійка отримує завдання від няні:

— Спробуйте відкрити такі дитячі фірми: «Змінюю немилозвучні прізвиська тварин на гарні»; «Навчаю їздити на велосипеді»; «Установлюю контакти між людьми й інопланетянами; між дітьми й чарівними паличками»; «Продаю мильні бульбашки».

Діти відкривають фірму з продажу мильних бульбашок. Організують гру-крапельку.

Четверта трійка отримує завдання від завідувачки дитячого садка: «Малята, чомусь одні люди встигають за день зробити безліч справ, а іншим це не вдається. Як їм допомогти?» «Ви ще не вмієте писати, тому намалюйте дві групи малюнків: червоним фломастером — найважливіші справи на сьогодні, синім — не дуже важливі». Потім кожна дитина отримує в подарунок «пам'ятку» з планом дій на день у малюнках:

- 1) Мій одяг і взуття в порядку.
- 2) Іграшки на мене не ображаються.
- 3) Пил у квартирі знайти важко.
- 4) Пілосос зі мною не нудьгує.
- 5) Зі мною книжки і зошити не знають безладу.
- 6) Моя кімната — моя фортеця.
- 7) Порядок у передпокої за мною!
- 8) Я — генералу!
- 9) Посуд знає своє місце.

П'ята трійка отримує завдання від музичного керівника: «Діти, а чи зможете ви розвеселити мене і всіх, хто тут присутній?» Гном вивчає з дітьми слова народної потішки, і під музику, весело, з рухами, усі долучаються до імітаційної гри:

Чуки, чуки, чуки, чок,
Пішли діти в таночок,
Пішли діти в таночок,
Донька збила каблучок.
— Прибий, тату, каблучок,

Бо я хочу в таночок!
Ой, чуки-чуки, чуки-чок,
Пішли діти в садочок,
Там нарвали квіточок,
Сплели доні віночок.

На завершення Гномик-Економік каже: «Малює! Сьогодні ви допомогли кухареві, училися планувати свій час, зробили візитки собі, одержали в подарунок візитки друзів, відкривали свої фірми, розважали всіх. Це багато чи мало? Це важливо чи ні? Чи потрібно залишити у вашій групі “Бюро добрих послуг”?»

3. Гра-заняття «Я живу в Україні»

Мета. Розширити, систематизувати кругозір дітей, давши їм різноманітні відомості про країну — про її екологічне багатство, рукотворний світ, людей, що населяють Україну. Виховувати почуття гордості за українську землю.

Матеріал. Символіка держави; карта України; кольорові повітряні кульки для вихователя; кольорові картки для кожної дитини; оповідання «Хліб»; вірші; матеріали для гри «Три скрині», а також для герба того міста, у якому живуть діти.

Зміст. Гномик-Економік заходить до групи з трьома скриньками й читає оповідання Шалви Амонашвілі «Хліб»:

«Тітка Маруся в школі прибиральницею працює. Вона добра, любить дітей, до всіх ставиться ласкаво. Але сьогодні вона дуже розсердилася на Сашка: “Як ти посмів викинути хліб? Це ж хліб!” — обурилася вона. Сашко здивувався: “Подумаєш, хліб! Що тут такого?”»

Запитання до дітей: що б ви відповіли Сашкові? Де росте хліб? Як він приходить до нас на стіл?

Вислухавши відповіді дітей, Гном показує їм символіку країни й розповідає про неї: «Прапор України складається з двох однакових завширшки смуг синього й жовтого кольорів. Синій — це колір мирного неба, а жовтий — пшеничного поля. Тобто наш прапор позначає пшеничне поле під синім шатром небес. Герб — це знак, який ставлять на грошах та інших важливих паперах. Наш герб — це золотий тризуб на блакитному тлі. Він відображає силу, мудрість і любов, а ще символізує єдність: батько, мати і дитя».

Питання: «Що спільного у слів “Батьківщина” і “батьки”? Як це пояснити?»

Гномик-Економік показує карту України. Дітям роздають картки п'яти кольорів. Одні отримують червоні картки (що позначають поняття «сім'я»), другі — сині («дім»), треті — зелені («місто» або «село»), четверті — жовті («область»), п'яті — фіолетові («країна»). Ведучий бере в руки червону кульку й вимовляє слово «сім'я». Діти, що одержали червоні картки, називають усе важливе про сім'ю (не тільки склад, але й усе необхідне для того, щоб сім'я жила в добробуті й щасливо). Аналогічно за допомогою всіх кульок і карток діти закріплюють відомості про цінне й важливе — від домівки до країни. Біля карти України проводять гру «Я бачу»

(п'ять міст, п'ять річок, п'ять областей тощо). Гномик-Економік пропонує зробити герб міста (села), у якому живуть діти.

Дорослі показують герби областей України, наголошуючи на їхньому змісті. Потім із допомогою дорослих малята обирають форму, колір, зміст герба (історія, природа, професії людей). Тут же організовують виставку гербів.

На завершення проводять гру «Три скрині». Гном розповідає про те, що в далекому минулому в кожній оселі була скриня, у якій зберігалися найважливіші, найдорожчі речі, і пропонує: «Малята! Подивіться, ось у нас три скрині: велика, середня і зовсім маленька. Яка вам здається найголовнішою, найдорожчою, якщо в найбільшій лежать гарні тканини, коштовності, іграшки (діти розглядають предмети), у середній — одяг і взуття, а в найменшій — фотографії предків, їхні листи, талісмани. Яку скриню ви хотіли б одержати в подарунок? Чому? Недарма кажуть у народі: "Хто малого не цінує, той великого не вартий"!»

Дорослий звертає увагу дітей на багатонаціональний склад населення України, на те, що український народ добрий і працелюбний. На завершення влаштовують гостьовий, національний стіл країни, обідаючи по-українськи: борщ із пампушками з часником, вареники з картоплею, узвар.

4. Гра-заняття «Діти, у школу збирайтеся!», або «Клуб знавців»

Мета. Формувати позитивне ставлення до школи, показуючи, що знання — це основне багатство людини. Навчати дітей дотримуватись правил, необхідних майбутньому учневі. Виховувати ощадливість у всьому: у речах, іграшках, часі.

Матеріал. Картки «Абетка твого характеру»; рукавичка із записками; музична скринька; колекції дорослих і дітей (принесені з дому); демонстраційна таблиця «Сьогодні, через місяць, через три місяці»; «сердечка»-наліпки; значки «Клуб знавців».

Зміст. Гномик-Економік запитує в дітей: «Чи хочете ви до школи? Побудьмо на півгодинки знавцями й першокласниками».

Кожній дитині прикріплюють значок «Клуб знавців» і обговорюють правило: за відповіді й виконання завдань діти наклеюватимуть одне одному «сердечка». Музична скринька виконує першу мелодію. Діти отримують «Абетку свого характеру», у якій навпроти літер записано слова, що визначають успіх у житті та школі, наприклад: активний, терплячий, допитливий, організований, доброзичливий, життєрадісний.

Дорослий читає слово. Якщо дитина вважає, що воно їй підходить, то підкреслює фломастером.

Рекомендуємо записати й негативні якості, наприклад: глузливий, неуважний, егоїстичний, заздрисний.

Діти наклеюють одне одному «сердечка».

Після того як пролунала друга мелодія, в руках у дорослого з'являється рукавичка із запискою «Що дорожче?» Якщо хтось із малят бажає відповісти, плескає один раз у долоньки.

Питання. Що дорожче:

- Погратися з матусею чи купити ляльку?
- Похід із татом до лісу чи гра у футбол із друзями?
- Морозиво чи книжка?
- Казка на ніч чи похід у кіно з друзями?
- Нова сукня (костюм) чи плеєр?..

Вихователь підкреслює, що всі діти різні, тому віддають перевагу різним речам.

Після третьої мелодії діти обговорюють, як вийти з тієї чи іншої складної ситуації: «По дорозі в школу в тебе відірвалася підошва»; «Ти запізнився на урок»; «Ти забув удома кольорові олівці»; «Ти не пам'ятаєш ім'я й по батькові вчительки» і т. д.

Під четверту мелодію («Чунґа-Чанґа») вихователь нагадує дітям про те, що, крім України, є й інші країни. Гномик-Економік просить дітей виконати такі завдання:

1) знайти на глобусі ті країни (столиці, річки), у назвах яких чується звук «р» (Америка, Аргентина, Франція, Росія...);

2) порахувати, скільки всього літер у словосполученні «Планета Земля». Викликати таку саму кількість дітей, роздати їм цифри від 1 до 12. Називаючи непослідовно цифри або літери, побудувати «живе» словосполучення (діти беруть картки з літерами зі столу вихователя).

Ведучий хвалить знавців, підраховуючи зароблені «сердечка», і пропонує спільно заповнити таблицю на дошці. Діти розповідають, а дорослий записує (або малює відповідну схему) те, що дитина планує робити сьогодні, через місяць, через три місяці.

Рекомендуємо лишити на стіні заповнену таблицю, щоб неодноразово повертатися до неї.

На завершення Гномик-Економік урочисто промовляє: «Дайте дорогу, першокласники йдуть!» Малята здійснюють коло пошани під улюблені мелодії, а ведучий напучує:

«Хай добрим буде розум ваш,
А серденько — розумним буде!..»

5. Гра-заняття «Придумки»

Мета. Показати дітям різноманіття українських і зарубіжних казок, їхню схожість, відмінності. Наголосити на тому, чого можуть навчитися казкові герої одне в одного у плані спілкування, доброти, ощадливості тощо. Формувати творчий підхід до сюжету казок, уміння відходити від стереотипів.

Матеріал. Таблички з частинами слів (супер, зоо і т. д.); зображення казкових героїв; музика, відповідна до теми; матеріал для образотворчої діяльності.

Зміст. Гномик-Економік приносить у чарівній торбинці «таємницю» й читає про це загадку:

Всім мене цікаво знати,
Розв'язати, розгадати,
Та хазяїна я маю,

Що мене від всіх ховає.
А розкаже іншим людям —
Я вже тим, чим є, не буду.

(Таємниця.)

Потім Гном виймає з чарівної торбинки таблички, на яких написано частини слів: супер, зоо, анти, максі, міні, мікро, пів, над, аеро. Виявляється, за допомогою таких помічників можуть вийти дивовижні слова: аеролійка (не буде вчасно дощу — вона допоможе), мікродівчинка (про кого можна так сказати, у якій казці вона живе?) і т. д. Малята вправляються у творенні нових слів і в їх тлумаченні.

Далі дітям пропонують пригадати, подивитися фрагменти казок «Снігуронька» і «Снігова Королева» та скласти нові казкові міні-сюжети на підставі цих двох. Спочатку діти відповідають на питання: «Чим схожі Снігуронька і Снігова Королева? Чим вони відрізняються? Якщо вони зустрінуться, то про що говоритимуть? Як Герда йшла до володінь Снігової Королеви, долаючи снігову бурю? Як допомогти Герді зробити так, щоб серце Кая відтануло? Чи може Герда допомогти Снігуроньці не розтанути? Чи це краще зробить Кай? А можливо, Снігова Королева запросить Снігуроньку жити у своєму крижаному палаці? А як же бути дідусяві й бабусі? Вони ж хочуть жити разом зі своєю внучкою? Що робити?»

Дорослі скеровують дітей, допомагають їм у складанні нових сюжетів, заохочуючи добрий початок.

У другій половині заняття групі дітей пропонують обрати й виконати ігрові, творчі, розвивальні завдання. У разі потреби, залежно від обраних завдань, можна об'єднати дітей у декілька підгруп:

- Одягнути Снігуроньку до свята.
- Побудувати сніговий палац для Снігуроньки.
- Зробити гарні сердечка зі словом «доброта» й подарувати Сніговій королеві.
- Скласти «Атлас сніжинок і морозних візерунків на склі».
- Намалювати сніжну казку (місячну, під зорями, в яскравий день, під час снігопаду тощо).
- Виліпити з тіста героїв сніжних казок.
- Оформити книжку «Снігуронька в гостях у Снігової Королеви».

У процесі дитячої діяльності використовують прислів'я, прикмети, акцентують увагу малят на тому, що сніг — помічник люди-

ни: «Сніг землі-годувальниці — що теплий кожух», «Зима ледаря боїться», «Багато снігу — багато хліба» і т. д.

На завершення, використовуючи бурульки «Крижаний оркестр», рекомендуємо оформити та влаштувати концерт для героїв казок (можна з використанням аудіозапису звуків зими — скрипіння снігу, завивання завірюхи, знайомих пісень).

6. Гра-заняття «Подорожуємо світом»

Мета. На основі казок розширити уявлення про різні країни. Розповісти, що в кожній країні люди розмовляють своєю мовою, мають власний герб, прапор, гімн, одяг, свою улюблену національну їжу; що всі люди планети хочуть жити в мирі та злагоді. Виховувати допитливість і пошану до всіх країн планети Земля.

Матеріал. Карта світу; прапори десяти країн; вірші про країни; копії валюти різних країн; казкові герої; лялькові будиночки; машинки; малюнки, що зображують техніку та предмети побуту.

Зміст. Гномик-Економік пропонує дітям влаштувати подорож до тих країн, де живуть їхні улюблені казкові герої. Малята поодиночки або парно обирають, у який бік і до кого з казкових героїв вирушать:

Україна — в ній живе Снігуронька;

Росія — Золота Рибка;

Англія — Вінні-Пух і Паць;

Німеччина — Бременські музиканти;

Данія — Дюймовочка, Русалонька;

Швеція — Карлсон;

Франція — Червона Шапочка, Попелюшка;

Фінляндія — Мумі-тролі;

Італія — Цибуліно;

Америка — казкові герої Диснейленду.

Потім із допомогою дорослих малята прикріплюють зображення казкових героїв і прапори країн на відповідних місцях на карті світу.

Гном пропонує дітям заплющити на хвилинку очі й каже: «Подивіться, що трапилося! Напевно, налетів чарівний ураган і переплутав усе на карті. Хіба улюблена всіма Золота Рибка живе в Америці, а Карлсон родом із нашої країни? Потрібно терміново навести лад!» Діти по черзі виходять і переставляють усе на свої місця.

Проводять вправи:

1) Назви яких країни починаються з літери А, У, Р, Н, Д, Ф і т. д.?

2) Закінчи речення:

— Харків — місто, а Україна — ...

— Київ — столиця, а Дніпро — ...

- Москва — столиця, а Росія — ...
- Америка — країна, а Нью-Йорк — ...
- Париж — столиця, а Франція — ...

Гномик-Економік пропонує пограти в гру під назвою «Ми приїхали до Парижа, мови не знаємо» і спочатку розв'язати такі ситуації:

- Нам треба купити подарунок Червоній Шапочці. Ми йдемо до крамниці, обираємо ляльку й хочемо заплатити за цей товар гривнями. Але в нас їх чомусь не приймають. Як же бути?
- Як нам знайти Диснейленд у Парижі? Ми не говоримо по-французьки, а парижани не розуміють нашої української мови. Підійдіть до столика та оберіть ті малюнки, які вам можуть допомогти (*поліція, телефон, папір, олівці*). Діти висловлюються за допомогою міміки, жестів.
- Як техніка допомагає нам подорожувати, заводити знайомства, дружити? Назвіть необхідні предмети (*літак, потяг, інтернет, конверти з марками, телефон, книжки*).
- По радіо звучить голос Попелюшки: «Зустрілися на перехресті троє друзів: в одного в гаманці гривні, у другого — євро, а в третього — рублі. Де живуть перший, другий і третій із друзів? Як їм зрозуміти одне одного, як знайти дорогу до річки Сени?»
- За допомогою жеребкування (*трьох кольорів*) діти об'єднуються в три команди. Усі грають у гру «Моє — українське — планетарне». Ведучий у довільному порядку вимовляє слова: улюблена іграшка, Харків, Дніпро, вінок, повітря, зоряне небо, дружба... Якщо педагог називає предмети, які можуть мати особисту належність, діти піднімають жовті картки; українські предмети — блакитні картки; планетарні предмети — червоні картки.
- Лунає мелодія пісні «Чунга-Чанга». Ведучий каже: «Нам переказують вітання далекі африканські друзі й пропонують виконати цей веселий танок».
- Наприкінці заняття проводять гру «А якби...». Вихователь звертається до дітей із запитаннями: «Що найцікавіше подарувати як сувенір з України своїм закордонним друзям (*українські ляльки і т. ін.*). А які сувеніри вам хотілося б привезти з Америки, Франції, Німеччини, Данії? Що до рожче — банкноти чи дружба?»

На завершення ведучий промовляє: «Кажуть, що життя прекрасне, бо можна подорожувати. З подорожі ми повертаємося інакшими. Правда, малята? От і сьогодні, повернувшись із різних країн, ви не згаяли часу. Ви багато про що дізнались. А що вам сподобалося найбільше?»

Діти відповідають.

Рекомендуємо залишити в групі карту світу з прикріпленими на ній зображеннями казкових героїв і періодично закріплювати освітній матеріал.

7. Гра-заняття «Хто мрії заповітної досяг, той високо злетить, неначе птах!»

Мета. Навчати дітей мріяти, утілюючи свої перші бажання та мрії в іграх. Уточнити, що мрію здійснити нелегко, але той, хто прагне вчитися, трудитися, читати, багато знати, обов'язково досягне задуманого. Виховувати наполегливість і цілеспрямованість.

Матеріал. Загадки про професії й ілюстрації до них; предметні матеріали; атрибути для двох сюжетно-дидактичних ігор «Космонавти», «Журналісти».

Це заняття можна організувати в декілька етапів: 1) закріплення знань про професії; 2) готування та проведення гри «Журналісти»; 3) готування та проведення гри «Космонавти»; 4) образотворчі заняття за підсумками двох ігор; 5) об'єднання двох ігор в одну «Журналісти в космосі».

Зміст. Гномик-Економік приносить у групу барвистий конверт із загадками й малюнками-відгадками. Гість називає загадки, а діти, по черзі підходячи до столу, обирають малюнок-відгадку і називають уголос професію:

- Він готує нам обід. (*Кухар.*)
- Він бореться з вогнем. (*Пожежник.*)
- Він прописує мікстури, нас лікує від застуди. (*Лікар.*)
- Він малят стриже уміло. (*Перукар.*)
- Він костюм для вас пошиє. (*Кравець.*)
- Хто приносить нам газети? (*Листоноша.*)
- Тебе в біді він захистить. (*Міліціонер.*)
- Він вище за зірки злетить. (*Космонавт.*)
- Про все, що сталося на планеті, для вас напише у газеті. (*Журналіст.*)
- Швидко возить пасажирів. (*Водій.*)

«Усі професії важливі,— каже Гномик-Економік.— Уявіть собі на одну хвилинку, що в нас не стало б лікарів, будівельників, учителів, міліціонерів! Малята, яку роботу виконують журналісти? Чому їхня праця потрібна всім людям? Що ви знаєте про космонавтів? Хто був першим космонавтом? Я пропоную пограти у дві гри — “Космонавти” і “Журналісти”. Звичайно, це професії складні, але дуже потрібні».

Діти самостійно або за допомогою розрізаних малюнків об'єднуються у дві підгрупи й підходять до наперед підготованих куточків, де розкладено атрибути й матеріали для тієї чи іншої професії.

Гра «Журналісти»

Мета. Навчати в ігровій формі зображувати роботу журналістів, кореспондентів, фотографів, використовуючи їхні знаряддя праці. Показати суспільну значущість цієї праці, її результати.

Хід гри (приблизний). За допомогою дорослих діти розподіляють ролі видавця газети, редактора, кореспондента, репортера, фотографа, дизайнера, продавця з газетного кіоску. Малята беруть у руки відповідні знаряддя праці: телефон, мікрофон, фотоапарат, ручку, блокнот, візитки, гроші, комп'ютер, диктофон і т. д. Потім усі разом придумують назву газети або журналу, наприклад «Джерельце». Проводять рольові ігри «Беремо інтерв'ю», «Фото для газети», «Дизайн газети». При цьому звертають увагу дітей на те, що важливо працювати дружно, злагоджено, ввічливо, красиво. Розігрують ситуацію «Висихає річка в місті». На цю тему готують репортаж (на телебаченні), пишуть статтю, роблять знімки, виконують малюнки, добирають вірші, прислів'я. Оформлена газета надходить у кіоск. Газету купують дорослі й діти.

Гра «Космонавти»

Мета. Задовольнити потреби мрійників, охочих вирушити в інші світи. Навчати бути сміливими. Розширити уявлення дітей про те, що польоти в космос — це не просто розвага. Вони приносять величезну користь усім землянам: допомагають прогнозувати погоду, завдяки їм здійснюють наукові відкриття.

Хід гри (приблизний). Діти розподіляють ролі: ученого, конструктора, космонавта, лікаря, кухаря тощо. Малята розповідають, для чого потрібні скафандри, космічні шоломи, навушники, балони для кисню, чемоданчики з їжею для космонавтів, аптечка, фотографії близьких людей, музичні записи.

Діти-космонавти отримують від керівника польотів завдання вирушити в космос, подивитися, який вигляд мають інші планети, і визначити, якою буде погода на Землі цього року. Конструктор навчає малят:

У космос злітати із вас хоче кожний,
Та поки про це тільки мріяти можна.
Хоч космос маленький ми зробимо швидко.
Мерщій за роботу берімося, дітки!

Діти «облітають» Землю, спілкуючись із ученими за допомогою радіозв'язку; «повертаються» на Землю, розповідають, що бачили, як харчувалися. Їх оглядають медики. Потім «космонавти» відпочивають і граються.

Рекомендуємо надалі об'єднати дві гри, створивши приблизно такі ситуації: «Журналіст хоче написати про космос, а тому він повинен туди злітати», «Космонавт хоче зробити для газети фоторепортаж».

ЕКОНОМІЧНІ МІНІАТЮРИ

ЕКОНОМІЧНА ЗАРЯДКА

Скласти задачі й розв'язати їх:

- про свої колекції;
- про міста України;
- про улюблених африканських тварин;
- про найсмачнішу їжу з різних країн;
- про професії в Україні;
- про казкових героїв Франції;
- про твоє майбутнє шкільне приладдя.

МАТЕМАТИЧНІ ІСТОРІЇ

- Дитину захищають мама, тато, бабуся, міліціонер, лікар, Президент. Скільки всього захисників? Кого ти можеш іще до них додати? Чому?
- Назви п'ять міст України і п'ять столиць інших країн. Скільки всього міст ти назвав(ла)? Яке місто тобі подобається найбільше? Чому?
- Вінні-Пух, Паць, Ослик і Сова збираються на свято до Кролика. У всіх, окрім Паця, є по повітряній кульці. Скільки всього кульок у друзів? Але Пацеві теж дуже хочеться погратися з кольоровою «хмаринкою». І в нього на очі навертаються сльози. Як допомогти Пацеві?
- Скоро Іванко піде в перший клас. Туди ж підуть Оля, Наталка, Микола. Скільки друзів учитимуться разом?
- До берегапливуть двоє каченят і двоє курчат. Хто з них швидше допливе до берега?
- Скоро настануть зимові свята. Перелічи, які з них ти знаєш.
- Матуся пропонує тобі апельсин, два тістечка, дві цукерки. Скільки ласощів дає тобі мама? А що ти обереш?
- Сьогодні ти зробив добрі справи. Перелічи їх. Скільки всього доброго ти зробив? Яку зі справ ти вважаєш найважливішою? Чому?

СИТУАЦІЇ

- Разом із друзями з дитячого садка ви приїхали до сиріт у дитячий будинок і побачили там дітей різних рас: китайців, африканців, а також українців. До кого ви підійдете зі своїми подарунками?
- Карлсон привіз Малюкові варення, Цибуліно — піцу й лазанью, а Попелюшка — смачний соус. Якою українською їжею ви пригостите своїх улюблених героїв?

- До працівника «Бюро добрих послуг» звернувся громадянин. Він загубив адресу друга, а чуже місто знає погано. Які дані має повідомити цей громадянин?
- Поблизу твого будинку є дві школи. До першої збираються йти двоє твоїх друзів, до другої ніхто з твоїх друзів не піде. До якої школи підеш ти? Поясни свій вибір.
- Чи є справжніми друзями Кіт Леопольд і миші, Том і Джері, тварини з казки «Рукавичка», Лисичка і Журавель, Котик і Півник? Так? Ні? Поясни.
- Буратіно почув плач і побачив, що на лавці, сумно зіщулюючись, плаче Арлекін. Що зробить Буратіно?

ПИТАННЯ, ТВОРЧІ ЗАВДАННЯ

- Які почуття живуть у людському серці? Назви їх.
- Скільки коштує добре слово?
- Чи є мир на планеті Земля? Чи дорого він коштує?
- Де зараз ідуть війни? Як там живеться дітям, людям похилого віку?
- Хто стоїть на варті миру в нашій країні?
- Що в школі найважливіше? Що найцікавіше?
- Який корисний винахід хотів би зробити ти? Що він принесе людям? Чи залишиш ти цим свій слід на землі?
- Хто був маленьким раніше — мама чи бабуся, тато чи дідусь?
- Що б ти хотів зробити для всього будинку, в якому живе багато людей?
- Чому так важливо вміти «вгадувати» настрій іншої людини?
- Як би ви відзначили День літньої людини?
- Чи хотіли б ви мати друга з іншої країни? З якої? Як почити здійснювати це бажання?
- Прочитайте казку Оскара Вайльда «Зоряний хлопчик». Ви тепер зрозуміли, що люди здатні змінюватися. Усе залежить від їхніх учинків!

ПРИСЛІВ'Я, ПРИКАЗКИ, ЗАГАДКИ

- Жити-поживати й добра наживати.
- Втраченого часу і конем не наздоженеш.
- По одягу зустрічають, по розуму проводжають.
- Чому «їде брехня в кареті», а переможе «правда-босоніжка»?
- Друга у скруті пізнають.
- Щасливо там жити, де вміють дружити!
- Не ображайся на друзів.
- Слів на вітер не кидай!

- Ранок мудріший за вечір.
- Кожній справі — свій час.
- Пташку пізнають по пір'ю та пісні, а людину — по мові та мислі.
- Бережи честь ізмолоду!

ЗАВДАННЯ «РУКАМ ПРАЦЯ — СЕРЦЮ СВЯТО»

- Підготуйте за допомогою методу «букле-аплікація» сюжет на тему «Квіти України».
- Використовуючи старе одноколірне простирадло, за допомогою різних маркерів, що не змиваються, виконайте колективну роботу «Діти, у школу збирайтеся!».
- За допомогою різноколірних пробок від пластикових пляшок викладіть вислів «Я і планета Земля».

ГРА-ЗАНЯТТЯ «БЕРЕЖІМО МИР!»

Мета. Спробувати створити єдиний ігровий та освітній простір як одну з форм готування дітей до сучасного життя. Закріпити початкові економіко-політичні знання; дати дітям можливість відчувати себе відповідальними громадянами своєї країни. Виховувати самостійність, заповзятливість, добрі почуття.

Матеріал. Схематичне зображення «Країни дитинства», її назва, прапор, гімн; окуляри з рожевими скельцями; особові рахунки; значки для кожного; добрі вислови; сердечка відповідно до кількості дітей; ігри, сюжети казок про порушення прав людини; образотворчі засоби для виготовлення виробів.

Зміст. Гномик-Економік проводить із дітьми бесіду, ставлячи їм запитання: «Скільки вам років? Чи є у вас перші документи, які ви отримали в дитячому садку? У якій країні ви живете? Які країни вам сподобалися під час нашої подорожі? Чи всім на нашій планеті живеться добре?»

Він пропонує малятам пограти в гру «Чарівні окуляри». Той, хто їх надіне, бачитиме й називатиме тільки добре (використовують окуляри з рожевими скельцями).

Далі Гном наголошує, що не в усіх на землі щасливе дитинство: ідуть війни, живе багато сиріт, голодних дітей, малят, які не відвідують школу. Це порушення прав людини. Виявляється, права порушуються й у казках! Починає дорослий, а діти продовжують:

- Мачуха порушує права Попелюшки, і навіть її рідний батько не захищає доньку. Адже якби тифелька підійшла іншій дівчині, Попелюшка назавжди залишилась би безправною.

- А інша дівчинка, не спитавшись, зайшла у ведмежий будиночок і не тільки влаштувала безлад, але й поламала потрібні речі. Кому приємні такі гості? Так не можна поводитися в чужому будинку. Скільки часу й грошей буде потрібно господарям, щоб знову зробити будинок затишним?
- Дюймовочку хотіли видати заміж за бридку жабу, потім за крота. Жак! Як добре, що маленька дівчинка зустріла такого ж маленького й гарного чоловічка, як і вона сама. Чи не так?

Інші приклади: падчерку кривдять у казках «Морозко», «Дванадцять місяців». Тварини потерпають від несправедливої влади лева в казці «Звірі під пануванням лева». Крокодил позбавляє звірів і людей сонця в казці «Крадене сонце», а Ведмідь розчавив будиночок звірів у казці «Теремок»; Змій викрадає людей у казці «Котигорошко» і т. д.

Далі Гномик-Економік пропонує створити в групі свою державу «Країна дитинства». У цій країні житимуть і працюватимуть:

- президент — його обирають на один місяць;
- суддя;
- керівник біржі праці;
- журналісти;
- інструктори зі спорту;
- листоноші;
- екологічна поліція;
- міліція.

Громадяни «Країни дитинства» мають право:

- обирати й бути обраними на всі посади;
- активно брати участь у розв'язанні важливих питань;
- вільно висловлювати свої думки;
- навчатися, відпочивати, гратися, працювати.

Громадяни «Країни дитинства» зобов'язані:

- сумлінно вчитися й працювати;
- допомагати одне одному;
- піклуватися про молодших;
- охороняти рослинний і тваринний світ;
- дотримуватися правил поведінки.

Гра в «Країну дитинства» починається з обрання журі, до складу якого входять дорослі й діти. Потім усі разом:

- придумують назву країни («Щастя», «Радість»);
- проводять конкурс на найкращий прапор, гімн, значок;

Наводяться як приклад рядки гімну:

Цілий світ — рідня твоя:
 Ти, і ви, і ми, і я!
 Усміхнись тому, хто зліва,

Усміхнись тому, хто справа.
Ми — одна сім'я!

Далі Гномик-Економік пропонує обрати президента на один місяць загальним голосуванням (за умови висунення двох-трьох кандидатур). Діти вирушають на біржу праці, знайомляться з переліком посад, розподіляють їх. Кожен громадянин отримує особовий рахунок.

КРАЇНА ДИТИНСТВА

Прізвище, ім'я

№	Назва праці	Вартість роботи в гривнях	Доходи	Підпис
1.				
2.				
3.				
4.				
5.				

Діти, граючись, виконують свої обов'язки (екологи перевіряють стан флори й фауни, міліціонери — загальний порядок, суддя — розв'язує конфлікти, журналісти фотографують і роблять журнали, інструктори зі спорту працюють у спортивних секціях і т. д.). Крім того, ведучий пропонує такі ігри й завдання:

— Пригадати й назвати ввічливі вислови, які слід уживати в різних ситуаціях.

— Зробити з другом містку дружби (стоячи спиною до спини, узятися за руки, притулитися плечима, головою і т. д.).

— Завершити початі на попередніх заняттях образотворчі роботи:

- українська хата й подвір'я;
- Софійський собор у Києві;
- московський Кремль;
- японський будиночок із відкритою верандою;
- лондонський Біг Бен.

Тепер Гном підбиває підсумок: помешкання й культурні цінності в кожній країні мають свої особливості. І навіть одне ім'я в людей, що населяють різні країни, звучить і подібно, і по-різному. Так, у нас поширене ім'я — Іван, у німців — Йоганн, у поляків — Ян, в англійців — Джон, у французів — Жан, в італійців — Джованні. Але скрізь воно означає «Дар», «Подарунок Бога».

Аналогічний ланцюжок можна провести й для інших імен.

Далі дітям пропонують гру «Парашут». Із великого шматка блакитного шовку вирізають круг. За допомогою яскравих смужок його ділять на сектори-країни з їхніми назвами. Діти за бажанням

кладуть свій значок на той сектор, де хочуть побувати, і називають усе добре, що знають про життя в цій країні.

Пропонують дітям і складніші завдання:

— Зробити виставку-колекцію грошей різних країн.

— Виключити зайве слово:

- Росія, Україна, Дніпро, Туреччина;
- Іван, Саманта, Київ, Марія;
- Волга, Ніл, Дніпро, Париж.

— Розіграти з ляльками різних країн ситуацію «У ляльковому будиночку» (побудувати для своїх ляльок різні хатинки, розповісти їхні історії, дати лялькам імена, організувати національний сніданок, заспівати колискові, влаштувати для ляльок міні-спектаклі, провести конкурс лялькової моди). Учасники гри обмінюються сувенірами.

— Продумати ситуацію: «Що краще: обміняти чи подарувати одне одному?» (гості з Америки привезли «Чупа-Чупс», а українські малята натомість пропонують...).

— Організувати екскурсію в «Дім різних народів», інакше кажучи, — у «Музей», де зібрано посуд, монети, значки, марки, прапори, абетки, листівки, фрагменти помешкань, зображення визначних пам'яток, ляльок у національному одязі тощо.

— Пограти в гру про індіанців «Зірке око» (діти, дивлячись у склянку, визначають приблизну кількість дрібних предметів, що лежать у ній) і «Гострий слух» (малята, струшуючи непрозору коробку, відгадують на слух кількість предметів у ній).

Нарешті журі заповнює особовий рахунок кожного. Діти, отримуючи «заробітну платню» (в умовних «грошах»), розповідають, що і як вони зробили в «Країні дитинства».

На завершення проводять гру «Знайди сердечком». Діти проходять по дитячому садку, на грудях у кожного — червоні «сердечка». Малята знаходять яскраві, позитивні моменти в тому, що зробив кожен, одразу ж хвалять товариша, обіймають його. Разом із тим вони помічають помилки й виправляють їх у разі потреби.

Ведучий підводить малят до висновку про те, як добре не тільки одержувати гроші, але й відчувати радість, задоволення від зробленого.

Ведучий пропонує (у разі наявності інтернету) налагодити «місток дружби» з іншим дитячим садком у межах України (наприклад, Харків — Київ), із сусідами (Харків — Білгород), з іншими країнами (Харків — Польща, Харків — Німеччина).

Загальний підсумок заняття: «Тільки мир і дружба зроблять нашу планету Земля кращою!»

Ігри в «Країні дитинства» рекомендуємо проводити 1–2 рази на місяць.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Кларина Л. М.* Экономика и экология для малышей.— М.: Вита-пресс, 1994.— 239 с.
2. *Ликсиц И. В.* Удивительные приключения в стране «Экономика»: Для детей младшего возраста.— М.: Эксмо, 1992.— 64 с.
3. *Макаренко А. С.* Книга для родителей.— М.: Педагогика, 1983.— 159 с.
4. *Райзберг Б. А., Плутченков А. С.* Человек. Жизнь. Экономика.— Арзамас: Творческий центр, 1994.— 103 с.
5. *Райзберг Б. А. и др.* Современный экономический словарь. М.: Вита-пресс.— 65 с.
6. *Смоленцева А. А., Моисеева М. А.* Экономическое воспитание дошкольника: Метод. рекомендации.— Н. Новгород: Учитель, 1999.— 39 с.
7. *Фесюкова Л. Б.* Год перед школой.— Харьков: Фолио, 2001.— 494 с.
8. *Фесюкова Л. Б.* Воспитание сказкой.— Харьков: Фолио, 2000.— 460 с.
9. *Фесюкова Л. Б.* Искусство быть родителем — Харьков: Фолио, 2003.— 397 с.
10. *Фесюкова Л. Б., Гехт А. Э.* Как стать предприимчивым.— М: Линка-пресс, 2004.— 48 с.
11. *Шаптова А. Д.* Нужно ли и зачем дошкольнику экономическое воспитание? // Дошкольное воспитание.— 1989.— № 1.
12. *Шаптова А. Д.* Дошкольник и экономика // Обруч.— 1999.— № 1.

ЗМІСТ

Вступ.....	3
Перспективний план економічних уроків на навчальний рік...	6
Розділ 1. Я і моя сім'я	
Дидактичні ігри, вправи, ігри-заняття	13
Економічні мініатюри.....	20
Сценарний план розваги «З днем народження і нехай щастить!».....	23
Розділ 2. Казка й економіка	
Дидактичні ігри, ігрові вправи, ігри-заняття.....	26
Економічні мініатюри.....	32
Сценарний план розваги «У кафе в Мухи-Цокотухи» ...	36
Розділ 3. Екологія й економіка	
Дидактичні ігри, вправи, ігри-заняття.....	41
Економічні мініатюри.....	50
Сценарний план розваги «День туриста»	52
Розділ 4. Рукотворний світ	
Дидактичні ігри, вправи, ігри-заняття.....	56
Економічні мініатюри.....	64
Розділ 5. Я — головний економіст у дитячому садку	
Дидактичні ігри, вправи, ігри-заняття.....	68
Економічні мініатюри.....	76
Сценарний план розваги «Один день із життя Іванка в дитячому садку»	80
Розділ 6. Я і планета Земля	
Дидактичні ігри, вправи, ігри-заняття.....	86
Економічні мініатюри.....	97
Гра-заняття «Бережімо мир!»	99
Література	103

КОМПЛЕКС МАТЕРІАЛІВ З ЕКОНОМІКИ

**Дітям — цікаво!
Вихователям — зручно!**

Л. Б. Фесюкова

Соціально-економічне виховання дошкільнят

Л. Б. Фесюкова

Наочно-демонстраційний матеріал

Економіка для малят

Серія лото:

9789660830035